

MAART 2018

Samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders rondom de schoolloopbaan van jongeren

AFSTUDEERSCRIPTIE

GERDIEN VAN DER HORST EN GERRIËTTE VALKENIER
IN OPDRACHT VAN: LECTORAAT JEUGD EN GEZIN – CHRISTELIJKE HOGESCHOOL EDE
Oude Kerkweg 100 | 6717 JS Ede

© 2018 Christelijke Hogeschool Ede

Niets uit deze opgave mag worden vermenigvuldigd, opgenomen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar worden gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Onderwijsinstelling

Christelijke Hogeschool Ede
Maatschappelijk werk en Dienstverlening
Oude kerkweg 100, 6717 JS Ede
0318-696396
info@che.nl

Studente

Gerdien van der Horst
Studentnummer: 130123
Opleiding: Maatschappelijk werk en Dienstverlening

Studente

Gerriëtte Valkenier
Studentnummer: 130601
Opleiding: Maatschappelijk werk en Dienstverlening

Opdrachtgever Lectoraat Jeugd en Gezin

Hannah Andringa MSc
handringa@che.nl
Lector dr. Martine Noordegraaf
lectoraatass@che.nl

Afstudeerbegeleider Christelijke Hogeschool Ede

Aletta Simons MSc
apsimons@che.nl

Voor u ligt het onderzoeksverslag ‘Samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders rondom de schoolloopbaan van jongeren’. Het onderzoeksverslag is geschreven in het kader van ons afstuderen aan de opleiding Maatschappelijk werk en Dienstverlening aan de Christelijke Hogeschool Ede. Het verslag is ontstaan uit een kwalitatief onderzoek, uitgevoerd in de periode van september 2017 tot en met maart 2018.

Dit onderzoeksverslag is geschreven in opdracht van het Lectoraat Jeugd en Gezin. Binnen het onderzoeksproject ‘Jouw Gezin, Mijn Zorg?’ wordt onderzoek gedaan naar de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders. Wij hebben een aandeel mogen leveren in dit grootschalige onderzoek, waarbij wij ons gericht hebben op de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders rondom de schoolloopbaan van de jongere. Middels ons onderzoek hopen wij een bijdrage te kunnen leveren aan de kwaliteit van de samenwerkingsrelatie tussen ouders en gezinshuisouders rondom de schoolloopbaan van de jongere.

Wij willen het Lectoraat Jeugd en Gezin bedanken dat wij bij binnen hun onderzoeksproject ons afstuderen mochten uitvoeren. Vanuit het lectoraat was Hannah Andringa betrokken als opdrachtgever vanuit het Lectoraat Jeugd en Gezin. Wegens haar persoonlijke omstandigheden heeft Martine Noordegraaf het opdrachtgeverschap in een later stadium overgenomen. Hannah Andringa en Martine Noordegraaf betrokken ons actief bij het onderzoeksproject door ons uit te nodigen op bijeenkomsten, georganiseerd voor de onderzoeksgroep. Dit hebben wij als prettig ervaren. Daarbij willen wij hen bedanken voor de tijd die zij voor ons namen om onze scriptie van feedback te voorzien.

Vanuit de Christelijke Hogeschool heeft Aletta Simons gefungeerd als afstudeerbegeleider. Aletta Simons heeft ons scherp gehouden door haar kritische en onderzoekende blik. Zij gaf ons bijsturing wanneer dit nodig was. Wij willen haar bedanken voor de begeleiding en ondersteuning tijdens het onderzoek. De geboden begeleiding heeft ons geholpen om deze scriptie op te leveren en het gewenste leerrendement te behalen om als maatschappelijk werkers het werkveld in te kunnen gaan.

Onze dank gaat tevens uit naar de respondenten die zich open en kwetsbaar opstelde in de door ons afgenomen diepte-interviews. Daarnaast mochten wij de datagegevens gebruiken van het Lectoraat Jeugd en Gezin, waardoor onze dank ook uitgaat naar de respondenten die daaraan hebben deelgenomen. Zonder de deelname van de respondenten, was dit onderzoek niet tot stand gekomen. Tot slot zijn wij dankbaar voor de steun en hulp die mensen in onze persoonlijke omgeving hebben geboden.

Wij wensen u veel plezier toe bij het lezen van dit onderzoeksverslag.

Gerdien van der Horst en Gerriëtte Valkenier

Ede, maart 2018

Samenvatting

Er is onderzoek verricht naar hoe gezinshuisouders, volgens literatuur en naar de mening van experts, gezinshuisouders, ouders en jongeren, dienen te handelen om tot een constructieve samenwerkingsrelatie met ouders te komen ten aanzien van de schoolloopbaan van de jongeren. De vraagstelling die in dit onderzoek centraal staat luidt: 'Wat kunnen gezinshuisouders volgens literatuur en betrokkenen (experts, gezinshuisouders, ouders en jongeren) doen om de samenwerking tussen met ouders, aangaande de schoolloopbaan van jongeren tussen de 12 en 18 jaar, op een constructieve manier vorm te geven?'

Om antwoord te geven op deze hoofdvraag is er literatuuronderzoek verricht, zijn de afgenomen interviews door het Lectoraat Jeugd en Gezin geanalyseerd en vandaaruit zijn er twee diepte-interviews gehouden met een expert en een gezinshuisouder. In het eerste deel van het literatuuronderzoek is ingegaan op het belang van de samenwerking, de direct betrokkenen bij en constructieve en belemmerende factoren voor de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders. Het tweede deel van het literatuuronderzoek ging in op wat ouderbetrokkenheid in het voortgezet onderwijs inhoudt, de effectiviteit van (de verschillende vormen van) ouderbetrokkenheid en risicogroepen ouders die meer moeite hebben om (effectief) betrokken te zijn bij de schoolloopbaan van het kind.

De afgenomen interviews door het Lectoraat Jeugd en Gezin zijn geanalyseerd, waarbij er is gekeken wat er specifiek is gezegd over (de rol van de gezinshuisouder in) de samenwerking rondom de schoolloopbaan van de jongeren, maar ook welke aspecten belangrijk zijn voor de samenwerking in het algemeen en die mogelijk ook toegepast kunnen worden bij de vormgeving van de samenwerking met ouders omtrent de schoolloopbaan van de jongere.

Aan de hand van de resultaten uit het literatuuronderzoek en de geanalyseerde interviews van het Lectoraat Jeugd en Gezin hebben onderzoekers twee diepte-interviews afgenomen met één expert en één gezinshuisouder. In de diepte-interviews met de expert en de gezinshuisouder is uitgevraagd of de aspecten die naar voren kwamen in de literatuur en de interviews een rol spelen in de samenwerking rondom de school en hoe deze aspecten een rol spelen in de samenwerking rondom school.

Naar aanleiding van het literatuur- en praktijkonderzoek kan worden geconcludeerd dat een constructieve samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders wordt gekenmerkt door vertrouwen. Daarbij dient er vanuit de algehele bejegening van de gezinshuisouder richting de ouder sprake te zijn van respect, openheid, eerlijkheid, betrouwbaarheid en erkenning. Ouderbetrokkenheid rondom school heeft een positief effect op de schoolse ontwikkeling van jongeren. In het geval van gezinshuisjongeren kan het goed zijn als gezinshuisouders een samenwerking aangaan met de ouders door ouders hierin een rol te laten vervullen en daarbinnen te zoeken naar mogelijkheden. Gezinshuisouders kunnen ouders betrekken bij schoolgesprekken, belangrijke gebeurtenissen of aangelegenheden op school. Gezinshuisouders kunnen ouders informeren over de schoolse ontwikkeling of hen laten meedenken in belangrijke keuzes die aangaande de school(loopbaan) van de jongere gemaakt moeten worden. Echter, gezinshuisouders hebben te maken met verschillende systemen, dat wil zeggen met ouders en jongeren met ieder hun eigen wensen, behoeften, problematiek en beperkingen. Als gevolg hiervan kan en/of wil niet elke ouder in dezelfde mate betrokken worden in de samenwerking. Om de samenwerking aangaande de schoolloopbaan van de jongere op een constructieve manier vorm te geven moeten gezinshuisouders per ouder de afweging maken wat mogelijk is. Het belang en de veiligheid van de jongere dient te allen tijde centraal te staan in de samenwerking en moet leidend zijn in deze afweging. Ook is het voor een constructieve samenwerking belangrijk dat gezinshuisouders duidelijke afspraken met ouders maken hoe beiden ouderpartijen de samenwerking rondom school vorm wensen te geven.

Inhoud

Praktische informatie	2
Voorwoord	3
Samenvatting	4
Hoofdstuk 1 Methodologie	7
1.1 Aanleiding van het onderzoek	7
1.2 Vraagstelling	10
1.3 Onderzoeksmethode	10
1.4 Doelstellingen, doelgroep en beoogde resultaat	13
Hoofdstuk 2 Literatuur: samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders.....	15
Beantwoording deelvraag 1	26
Hoofdstuk 3 Literatuur: ouderbetrokkenheid in het voortgezet onderwijs.....	29
Beantwoording deelvraag 2	33
Analyse literatuuronderzoek.....	34
Hoofdstuk 4 Interviews: samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders.....	36
4.1 Experts.....	36
4.2 Gezinshuisouders	38
4.3 Ouders	41
4.4 Jongeren	45
Beantwoording deelvraag 3	47
Hoofdstuk 5 Interviews: samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders omtrent de schoolloopbaan van de jongeren	48
5.1 Experts.....	48
5.2 Gezinshuisouders	48
5.3 Ouders	49
5.4 Jongeren	49
5.5 Verdiepende interviews met een gezinshuisouder en een expert.....	50
Beantwoording deelvraag 4	54
Hoofdstuk 6 Conclusie en aanbeveling	55
6.1 Conclusie	55
6.1.1 Eindconclusie.....	56
6.2 Aanbevelingen.....	57
6.2.1 Aanbevelingen voor gezinshuisouders.....	57

6.2.2 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek.....	57
Hoofdstuk 7 Discussie en evaluatie.....	59
7.1 Discussie	59
7.2 Evaluatie	60
7.2.1 Productevaluatie	60
7.2.2 Procesevaluatie	61
Bibliografie	64
Bijlage.....	68
Bijlage A Handelingsadviezen voor gezinshuisouders op basis van het literatuuronderzoek	68

Hoofdstuk 1 | Methodologie

In dit hoofdstuk worden de aanleiding van het onderzoek, de vraagstelling, de gehanteerde onderzoeksmethoden, doelstellingen, doelgroep en beoogde resultaten weergegeven.

1.1 | Aanleiding van het onderzoek

Maatschappelijke ontwikkelingen en actualiteit van gezinshuizen

In januari 2015 heeft er een decentralisatie van overheidstaken naar gemeenten plaatsgevonden. De gemeente is door deze ontwikkeling onder andere verantwoordelijk geworden voor de organisatie en betaling van alle vormen van jeugdhulp, waaronder residentiële jeugdhulp. De gemeentelijke taken en de nieuwe organisatie van de jeugdhulp is vastgelegd in de Jeugdwet (Rijksoverheid, z.d.). De Jeugdwet schrijft voor dat kinderen en jongeren die door omstandigheden niet meer thuis kunnen wonen, worden opgevangen in een gezinsverband, bijvoorbeeld bij een pleeggezin of een gezinshuis. Om die reden wordt er dus van gecertificeerde instellingen geëist dat ze bij een uithuisplaatsing de voorkeur geven aan een plaatsing in een gezinsomgeving boven plaatsing in een instelling – mits dit in het belang is van de jeugdige zelf (NJI, z.d.).

Een opvallende ontwikkeling is dat het aantal kinderen die in gezinshuizen verblijven in de afgelopen jaren fors is toegenomen. Waar in 2014 er nog 1.728 kinderen werden ondergebracht in gezinshuizen, is het aantal in 2016 opgelopen naar 2.594 jeugdigen (Wunderink, 2017). Een stijging van zo'n 50%(!) meer plaatsingen. Met het aantal inhuusplaatsingen van kinderen in gezinshuizen, is ook het aantal gezinshuizen flink toegenomen: van 587 in 2014 naar 764 in 2016. Dit is een toename van 30% (Wunderink, 2017). Dit laat zien dat (1) de nieuwe Jeugdwet actief wordt toegepast en (2) dat gezinshuizen van deze tijd (en dus actueel) zijn.

Gezinshuizen

Maar wat is een gezinshuis nou precies? Een gezinshuis is een kleinschalige vorm van residentiële hulpverlening in een gezinssetting. Het is residentieel omdat een jeugdige verblijft in een gezinsverband waarbij sprake is van 24-uurs zorg. De jeugdige wordt ondersteund door een professional, namelijk de gezinshuisouder, die een salaris ontvangt voor de zorg die verleend wordt. In de praktijk kan een gezinshuis worden gezien als een tussenvorm van residentiële zorg en pleegzorg. Het heeft ook raakvlakken met pleegzorg omdat de kinderen opgroeien in een situatie die veel lijkt op die van een normaal gezin: kinderen en de professionele opvoeder wonen in dezelfde omgeving (Ministerie voor Jeugd en Gezin, 2009). Er zijn ook een aantal belangrijke verschillen te benoemen. De twee grootste verschillen tussen een gezinshuis en een residentiële leefgroep is dat er (1) in een leefgroep geen sprake is van een gezinssetting – waar sommige kinderen juist wel behoefte aan hebben, gezien de complexe problematiek van de kinderen (Gezinshuis.com, z.d.) – en (2) dat een gezinshuisouder in tegenstelling tot een groepsleider woont in het gezinshuis en optreedt in een 24-uurssituatie, zeven dagen per week, als plaatsvervangend ouder. De grootste verschillen tussen een gezinshuis en pleegzorg zijn gelegen in het feit dat de jeugdigen die geplaatst worden in een gezinshuis een indicatie hebben voor residentiele zorg en jongeren die verblijven in een pleeggezin een pleegzorgindicatie hebben. Een ander verschil met gezinshuisouders is dat pleegouders niet betaald krijgen voor de opvang van de jongeren, maar een vergoeding ontvangen. Daarnaast is ook de professionele achtergrond verschillend. Zo wordt er van gezinshuisouders gevraagd dat zij een opleiding in de pedagogiek of didactiek hebben gevolgd, wat niet wordt verwacht van pleegouders (De Baat & Berg-Le Clercq, 2013).

Bij 89% van alle organisaties in Nederland met gezinshuizen, is het bieden van een perspectievolle opvoedingssituatie en dus een langdurig verblijf in het gezinshuis, het doel van de plaatsing (Gardeniers & De Vries, 2011)

Breakdown

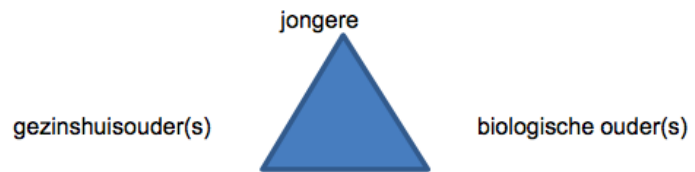
Zoals hierboven beschreven staat is het bij een groot aantal gezinshuizen de doelstelling om kinderen langdurig (een veilige en gezonde plek) te bieden. Helaas komen ongeplande vertrekken (zogenaamde 'breakdowns'), vooral onder adolescenten, veelvuldig voor. Uit onderzoek van De Baat & Berg-Le Clercq (2013) blijkt dat dit namelijk bij 65% van de ondervraagde gezinnen het geval is geweest. De definitie van het woord 'breakdown' kan breed worden opgevat. Binnen dit onderzoek zal de definitie van 'Richtlijn Pleegzorg voor jeugdhulp en jeugdbescherming' (2015) worden gehanteerd: het voortijdig afbreken van de plaatsing op initiatief van het kind, de pleegouders, de ouders of de jeugdzorginstelling. Uit onderzoek blijkt dat één of meerdere breakdown(s) altijd schadelijk is voor de betrokken partijen, zeker voor (de ontwikkeling van) de jongere zelf: 'Het resulteert in moeilijkheden om volwassenen te vertrouwen, in een toename of zelfs het ontstaan van gedragsproblemen, dalende schoolresultaten, een afname van de kans op hereniging met de ouders en een langer verblijf in zorg' (De Baat, Van den Bergh, & De Lange, 2015, p. 150). Een belangrijk thema binnen gezinshuizen is hechting. De kinderen die zijn geplaatst in gezinshuizen hebben zich vaak, door ervaringen in het verleden, niet veilig kunnen hechten (Gardeniers & de Vries, 2012). Dit maakt gezinshuis kinderen extra kwetsbaar voor de gevolgen van een breakdown. Het is dus van groot belang dat breakdowns zoveel mogelijk voorkomen dienen te worden.

Van der Vliet (2013) heeft onderzoek verricht naar de redenen van uitplaatsingen van kinderen uit gezinshuizen. Uit dit onderzoek komt naar voren dat een plaatsing instabiel wordt door een combinatie van meerdere factoren (bij kind, ouders, gezinshuisouders of organisatie) die op elkaar inwerken en uiteindelijk kunnen leiden tot een breakdown. Eén van deze factoren is dat ouders de plaatsing in het gezinshuis niet kunnen accepteren of dat er sprake is van weerstand. In het projectvoorstel van het Lectoraat Jeugd en Gezin komt naar voren dat het bevorderen van de constructiviteit van de samenwerkingsrelatie een veronderstelde relatie heeft met de mate van acceptatie door de ouders van de plaatsing van hun kind in het gezinshuis (Noordegraaf, 2016). In de modulebeschrijving 'pleegzorgbegeleiding' staat beschreven dat een goede samenwerking met ouders in het belang is van de gezonde ontwikkeling van het kind (De Baat & De Lange, 2013). Echter, uit landelijk onderzoek komt naar voren dat de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders met gemiddeld een 5,2 wordt beoordeeld (Meuwissen, 2011). Dit betekent dat de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders niet altijd zonder problemen verloopt. Uit onderzoek dat het Lectoraat Jeugd en Gezin eerder heeft verricht, blijkt dat gezinshuisouders in de praktijk handelingsverlegenheid ervaren als het gaat om de vormgeving van de samenwerking met de ouders en dat er gebrek is aan concrete handvatten op handlingsniveau. Dit ervaren ouders als complex en zij wensen meer ondersteuning in vaardigheden en kennis (Van der Koot & Schep, 2014).

Opdrachtgever 'Lectoraat Jeugd en Gezin'

Ons onderzoek is verricht in opdracht van het lectoraat Jeugd en Gezin. Het lectoraat Jeugd en Gezin heeft eerder (2012-2015), in nauwe samenwerking met jeugdzorginstellingen en verschillende andere (kennis)partners, een grootschalig onderzoek verricht binnen gezinshuizen genaamd 'Professioneel Ouderschap'. Aanleiding van dit onderzoek waren de ongeplande vertrekken van jongeren uit gezinshuizen ("breakdowns"). De focus van dat onderzoek lag op de professionele relatie tussen gezinshuisouders en jongeren. In navolging op het onderzoeksproject 'Professioneel Ouderschap', wat was gericht op de samenwerking tussen gezinshuisouders en jongeren, is het Lectoraat Jeugd en Gezin het onderzoeksproject 'Jouw Gezin, Mijn Zorg?' gestart om dit keer de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders onder de loep te nemen. Het probleem dat centraal staat, is hetzelfde gebleven: de onverwachte en voortijdige vertrekken van jongeren uit gezinshuizen.

Het gaat binnen het onderzoeksproject om het uiteindelijke welzijn van de jongere en om de gezinshuisouders als professional, die de taak heeft dit welzijn te bevorderen in samenwerking met de ouders.

Onderzoek ‘Samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders rondom de schoolloopbaan van jongeren binnen gezinshuizen’

Dit onderzoek heeft een bijdrage geleverd aan dit grootschalige onderzoek ‘Jouw Gezin, Mijn Zorg?’. Centraal thema binnen dit onderzoek is, net als het bovenstaand onderzoeksproject, de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders. Omreden dat dit onderwerp een breed onderzoeksterrein beslaat en het niet realistisch en haalbaar was om dit gehele terrein te onderzoeken binnen het tijdsbestek dat voor de afstudeerperiode staat, is in samenspraak met de lector Martine Noordegraaf en opdrachtgever Hannah Andringa ervoor gekozen om te onderzoeken hoe gezinshuisouders constructief kunnen samenwerken met ouders als het gaat om de schoolloopbaan van de jongeren. De keuze van onderzoekers is gevallen op dit onderwerp om de volgende reden: de doelgroep jongeren heeft, in het bijzonder, te maken met de eigen identiteitsontwikkeling, de weg naar zelfstandigheid en het ontwikkelen van autonomie (Spanjaard & Slot, 2015; de Bil & de Bil, 2007) en de middelbare school is één van de plekken waar jongeren hun eigen identiteit en zelfstandigheid ontwikkelen (zie paragraaf 2.2.3.3). Omreden dat de ontwikkelingstaken te relateren zijn aan het voortgezet onderwijs, vonden onderzoekers dit verdiepingsonderwerp interessant. Tevens is in dit onderzoek ook de loopbaan van de jongeren meegenomen, dat wil zeggen de rol van gezinshuisouders en ouders bij het maken van een keuze ten aanzien van vervolgonderwijs.

Er zijn vier onderzoekseenheden betrokken bij het onderzoeksproject ‘Mijn gezin, Jouw zorg?’, wel te verstaan: experts, gezinshuisouders, ouders en jongeren. Deze zijn binnen het onderzoeksproject verdeeld onder de onderzoekers van het lectoraat. Zodoende, kan er door hen gericht en verdiepend onderzoek worden gedaan naar de verschillende perspectieven van deze betrokkenen. In overleg met de lector en onze opdrachtgever, is besloten om de vier perspectieven en visies van de betrokkenen (experts, gezinshuisouders, ouders en jongeren) ook mee te nemen in dit onderzoek. Het Lectoraat Jeugd en Gezin heeft focusgroep-interviews gehouden met experts en gezinshuisouders en individuele interviews gehouden met ouders en jongeren. Er is in dit onderzoek gekeken welke belangrijke factoren uit de (focusgroep)interviews van de betrokkenen naar voren komen als het gaat om de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders in het algemeen en als het gaat om de samenwerking rondom de schoolloopbaan van de jongeren. Ook zijn er twee verdiepende interviews door ons verricht, één interview met een expert en één interview met een gezinshuisouder. De uitkomsten van het literatuuronderzoek en de uitkomsten van de datagegevens uit de (focusgroep)interviews vanuit het Lectoraat zijn uitgevraagd in de interviews met de expert en gezinshuisouder. Het uiteindelijke product bestaat uit aanbevelingen voor gezinshuisouders.

Probleemstelling

De samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders blijkt in de praktijk niet altijd zonder problemen te verlopen. De mate waarin ouders de plaatsing accepteren en instemmen met de plaatsing, heeft invloed op de stabiliteit van de plaatsing. Onder gezinshuisouders is er handelingsverlegenheid in de samenwerking met de ouders van de jongeren die in hun gezinshuis wonen en is er een gebrek aan handvatten op handelingsniveau.

Dit onderzoek zal een licht werpen op de constructieve elementen van de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders rondom de schoolloopbaan van de jongeren om zodoende gezinshuisouders handvatten te kunnen bieden op handelingsniveau, met de verwachting dat de samenwerkingsrelatie (in zekere mate) zal verbeteren.

1.2 | Vraagstelling

Hoofdvraag:

Wat kunnen gezinshuisouders volgens literatuur en betrokkenen (experts, gezinshuisouders, ouders en jongeren) doen om de samenwerking met ouders, aangaande de schoolloopbaan van jongeren tussen de 12 en 18 jaar, op een constructieve manier vorm te geven?

De deelvragen:

1. Wat zegt de literatuur over de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders, en wat betekent dit voor het handelen van de gezinshuisouders?
2. Wat zegt de literatuur over ouderbetrokkenheid in het voortgezet onderwijs?
3. Wat zijn volgens de betrokkenen (experts, gezinshuisouders, ouders en jongeren) belangrijke elementen waar gezinshuisouders rekening mee dienen te houden in de samenwerking met ouders?
4. Wat zeggen betrokkenen (experts, gezinshuisouders, ouders en jongeren) over de rol van gezinshuisouders in samenwerking met ouders rondom de schoolloopbaan van de jongeren?

1.3 | Onderzoeksmethode

Het onderzoek is te typeren als een kwalitatief beschrijvend onderzoek. Volgens Baarda benoem of beschrijf je daarmee de aard of kenmerken van onderzoek verschijnselen. Ook kan binnen dit onderzoektype het gezichtspunt of de visie van betrokkenen zelf worden beschreven (Baarda, de Goede & Teunissen, 2009). Er is onderzoek verricht naar hoe gezinshuisouders – volgens literatuur én naar de mening van experts, gezinshuisouders, ouders en jongeren – dienen te handelen om tot een constructieve samenwerkingsrelatie met ouders te komen ten aanzien van de schoolloopbaan van de jongeren.

Onderzoeksmethoden

Er is op verschillende manieren gegevens verzameld om tot de beantwoording van de onderzoeksvraag te komen. Er is literatuuronderzoek verricht, (focusgroep)interviews die zijn afgenomen door het Lectoraat Jeugd en Gezin zijn geanalyseerd en er zijn twee diepte-interviews door ons afgenomen. Het gebruik van verschillende onderzoeksmethoden – zogeheten ‘methodetriangulatie’ – vergroot de validiteit van de onderzoeksuitkomsten (Baarda et al., 2009).

Literatuuronderzoek

Deelvraag één en deelvraag twee zijn beantwoord door middel van literatuuronderzoek. De keuze is op deze onderzoeksmethode gevallen omreden dat er al verschillende onderzoeken zijn verricht binnen de gezinshuiszorg en rondom de samenwerking tussen pleegouders en ouders. Ook is er literatuur beschikbaar ten aanzien van ouderbetrokkenheid bij het (voortgezet) onderwijs van kinderen. Er kan worden voortgebouwd op de belangrijkste bevindingen die uit eerder onderzoek naar voren zijn gekomen.

Literatuur waarvan gebruik is gemaakt in dit onderzoek zijn wetenschappelijke artikelen, thesis', scripties en wetenschappelijke boeken. Voor de selectie van literatuur, hebben onderzoekers met leden c.q.

onderzoekers van het Lectoraat Jeugd en Gezin gesproken en medewerkers van het Gezinspiratieplein gevraagd naar niet-gepubliceerde onderzoeken welke op de website van Gezinspiratieplein werden vermeld. Ook hebben onderzoekers de databanken van het Nederlands Jeugdinstituut en Gezinspiratieplein geraadpleegd. Daarnaast hebben onderzoekers de literatuurlijst van het projectvoorstel van het Lectoraat Jeugd en Gezin gebruikt. Eveneens hebben onderzoekers gebruikgemaakt van de zogeheten 'sneeuwbalmethode' (Baarda et al., 2009). Dat wil zeggen dat onderzoekers literatuurlijsten van relevante onderzoeken hebben geraadpleegd, waarbij onderzoekers hebben gelet op de actualiteit (jaar van uitgave) van de bronnen. De overgrote meerderheid van de bronnen zijn om die reden recent. Onderzoekers hebben zoektermen vastgesteld door te kijken naar kernbegrippen binnen het onderzoek. De volgende zoektermen hebben onderzoekers onder andere gebruikt in verschillende zoekfuncties zoals Google Scholar en de mediatheek van de Christelijke Hogeschool Ede: 'samenwerking gezinshuisouders biologische ouders', 'samenwerking pleegouders biologische ouders', 'ouderbetrokkenheid voortgezet onderwijs' 'ouderbetrokkenheid voortgezet onderwijs pleegzorg', 'ouderbetrokkenheid voortgezet onderwijs gezinshuiszorg', 'ouderbetrokkenheid voortgezet onderwijs residentiële zorg' et cetera.

Er moeten een aantal kanttekeningen geplaatst worden bij het verrichtte literatuuronderzoek. De literatuur die beschikbaar is over gezinshuizen en ten aanzien van de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders is beperkt. Om deze reden zijn er ook onderzoeken binnen de pleegzorgsetting en over de samenwerking tussen pleegouders en ouders geraadpleegd. De pleegzorgsetting is namelijk vergelijkbaar met de gezinshuissetting. Het heeft echter wel zijn weerslag op de validiteit van het onderzoek. De onderzoeksbevindingen die vanuit het literatuuronderzoek uit de pleegzorg voortvloeien, zullen niet de gehele lading dekken van datgene wat zich in de praktijk binnen gezinshuizen afspeelt. Hoewel gezinshuizen veel overeenkomsten hebben met pleeggezinnen, zijn er namelijk ook wat verschillen te benoemen – zoals eerder beschreven staat. Onderzoekers hebben geprobeerd dit te ondervangen door voorzichtige conclusies te trekken over hoe gezinshuisouders met ouders mogelijk kunnen samenwerken door de beantwoording van deelvraag één en de belangrijke factoren vervolgens na- en uit te vragen in de interviews met één gezinshuisouders en één expert(s). Daarnaast is er gericht gekeken naar deze factoren bij het analyseren van de (focusgroep)interviews van het Lectoraat.

Ook is het belangrijk om te benoemen dat er geen literatuur beschikbaar is als het gaat om de ouderbetrokkenheid van gezinshuisouders of pleegouders bij het onderwijs van hun (gezinshuis)kind. Dit heeft van de onderzoekers gevraagd dat er algemene literatuur omtrent ouderbetrokkenheid moest worden geraadpleegd. Het is echter aannemelijk dat gezinshuis kinderen tegen andere of bijkomende (onderwijs)problemen aanlopen ten opzichte van kinderen die 'gewoon' bij hun ouders opgroeien. Dit zal, in dat geval, betekenen dat er meer wordt gevraagd van gezinshuisouders ten aanzien van hun betrokkenheid bij de school van hun gezinshuis kind. Ook is er bij gezinshuis kinderen geen sprake van een 'gewone' ouder-schoolrelatie. Er is namelijk een derde partij betrokken bij het kind, namelijk de gezinshuisouders. Dit hebben onderzoekers geprobeerd te ondervangen door voorzichtige conclusies te trekken over hoe gezinshuisouders en ouders kunnen samenwerken, op basis van de datagegevens uit de (focusgroep)interviews die het Lectoraat Jeugd en Gezin heeft verricht. Deze datagegevens gaan namelijk in op de opvattingen van betrokkenen (experts, gezinshuisouders, ouders en jongeren) als het gaat om hoe de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders vormgegeven dient te worden. Daarbij zijn er verdiepende interviews gehouden met één gezinshuisouders en één expert, welke in het bijzonder ingaan op de samenwerking rondom de schoolloopbaan. In deze verdiepende interviews is uitgevraagd of de aspecten, die naar voren kwamen in de literatuur en de datagegevens van de

(focusgroep)interviews, ook door de gezinshuisouder en expert werden herkend/ondersteund en of deze toepasbaar zijn op de vormgeving van de samenwerkingsrelatie rondom de schoolloopbaan.

Analyseren van datagegevens uit (focusgroep)interviews

Het Lectoraat Jeugd en Gezin heeft 7 focusgroep-interviews gehouden met 26 gezinshuisouders en 2 focusgroep-interviews met 11 experts. Daarnaast hebben zij 20 individuele interviews gehouden met ouders en 20 interviews met jongeren. De datagegevens uit de (focusgroep)interviews met betrokkenen zijn geanalyseerd. Er is gekeken naar wat betrokkenen zeggen over de samenwerkingsrelatie in het algemeen tussen gezinshuisouders en ouders en hoe de samenwerking volgens betrokkenen vormgegeven dient te worden. Daarbij is er gekeken naar wat de betrokkenen specifiek hebben gezegd over de samenwerking rondom de schoolloopbaan van de jongere. Er zijn verschillende perspectieven meegenomen in het onderzoek, expert, gezinshuisouders, ouders, jongeren, die allemaal hun eigen zienswijze hebben. De validiteit van het onderzoek kan worden verhoogd, wanneer er gebruik wordt gemaakt van verschillende data- of informatiebronnen (betrokkenen) (Baarda, Van der Hulst & De Goede, 2012).

Het is belangrijk om te benoemen dat de (focusgroep)interviews van het Lectoraat Jeugd en Gezin *wel* zijn ingegaan op de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders, maar *niet* in het bijzonder en minimaal zijn ingegaan op de samenwerking rondom de schoolloopbaan van jongeren. Om die reden is, in overleg met de opdrachtgever en afstudeerbegeleider, besloten om met een bredere blik de datagegevens van het lectoraat in te duiken. Daarom is er gekeken naar wat er specifiek is gezegd over (de rol van de gezinshuisouder in) de samenwerking met ouders rondom de schoolloopbaan van de jongeren, maar ook naar aspecten die belangrijk zijn voor de samenwerking in het algemeen. Doordat onderzoekers zelf ook twee verdiepende interviews hebben gehouden met een gezinshuisouder en expert, hebben onderzoekers kunnen navragen of de aspecten die voortkomen uit de literatuur en uit de datagegevens van het lectoraat ook toepasbaar zijn in de samenwerking rondom school.

Twee diepte-interviews

Naast het analyseren van de datagegevens uit de (focusgroep)interviews, zijn er twee individuele diepte-interviews gehouden met een expert en een gezinshuisouder, om antwoord te krijgen op deelvraag drie. Er is één verdiepend interview gedaan met een expert, te weten een onderwijsdocent van een SVO-school. Er is gekozen voor een expertinterview, omdat onderzoekers de ervaringen en opvattingen van deze deskundige wilden horen als het gaat om de betrokkenheid van zowel gezinshuisouders als ouders bij het onderwijs en wat zijn of haar opvattingen zijn als het erover gaat hoe gezinshuisouders en ouders kunnen samenwerken ten aanzien van de schoolloopbaan van de jongere. Daarnaast is er één verdiepend interview verricht met een gezinshuisouder. Bij beide interviews is uitgevraagd of aspecten die uit de literatuur en uit de datagegevens van de (focusgroep)interviews naar voren komen, ook door hen worden herkend en of deze toepasbaar zijn op de vormgeving van de samenwerkingsrelatie rondom de schoolloopbaan.

De interviews die met hen zijn afgenomen, waren half-gestructureerd. Dit houdt in dat de belangrijkste onderwerpen en interviewvragen vast stonden, maar er was tevens ruimte om door te vragen tijdens het interview. Het doorvragen op de antwoorden van de respondenten ligt binnen deze interviewvorm niet vast (Baarda et al., 2009). Er is gebruikgemaakt van topiclijsten, waarin de onderwerpen stonden die besproken moesten worden en waarin ook de voorkeur van de vraagvolgorde stond weergegeven. Echter, er kon binnen deze vorm van interviewen worden afgeweken van de vraagvolgorde en vraagformulering wanneer dat nodig was. Er is gebruikgemaakt van opnameapparatuur om de aandacht geheel te kunnen richten op de respondent en het interview en om de datagegevens adequaat te kunnen verwerken en analyseren.

De afgenomen (focusgroep)interviews van het Lectoraat Jeugd en Gezin en de afgenomen twee diepte-interviews door de onderzoekers zelf, zijn getranscribeerd en door middel van labelen hebben onderzoekers een grote hoeveelheid data weten te reduceren tot een relatief klein aantal labels. Onderzoekers hebben alleen data geselecteerd en gelabeld die voor dit onderzoek relevant was. Dat wil zeggen data waarbij (1) werd ingegaan op handelings- en houdingsaspecten van gezinshuisouders in de samenwerking met ouders, (2) data die inging op de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders rondom school, (3) data die inging op de aard van de samenwerking, (4) data welke is ingegaan op, door de respondenten, veelgenoemde relevante aspecten en thema's en (5) data die inging op aspecten die terugkwamen in het literatuuronderzoek. Er is veel afstemming geweest tussen de onderzoekers om binnen het selecteren en labelen van data op één lijn te blijven. Op deze wijze zijn de interviews geanalyseerd.

Reikwijdte van onderzoek

Dit onderzoek is gericht op de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders rondom de schoolloopbaan van jongeren tussen 12-18 jaar die op een voortgezet onderwijs zitten. Het is voorstelbaar dat de uitkomsten en aanbevelingen van dit onderzoek ook een positieve aanvulling zouden kunnen zijn voor andere (gezins-)settings zoals pleeggezinnen en voor residentiële settings. Eerdergenoemden hebben namelijk ook te maken met de (vormgeving van een constructieve samenwerkingsrelatie met) ouders van uithuisgeplaatste kinderen.

Status quaestionis

Betreffend de status quaestionis, is er in Nederland weinig onderzoek gedaan naar gezinshuizen. Ook in het buitenland is er weinig onderzoek gedaan naar vergelijkbare kleinschalige vormen van residentiële hulpverlening in een gezinssetting. Er is nog niet eerder onderzoek verricht naar de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders. Wel heeft het Lectoraat Jeugd en Gezin, het Nederlands Jeugdinstituut, de Rudolphstichting en Gezinshuis.com verschillende onderzoeken verricht die de gezinshuizorg aangaan. Daarnaast zijn er wel verschillende onderzoeken verricht naar de samenwerking tussen pleegouders en ouders.

Er is geen literatuur beschikbaar over hoe er in de gezinshuizorg, pleegzorg of residentiële zorg wordt samengewerkt met ouders aangaande de schoolloopbaan van jongeren. Er is wel literatuur te vinden over ouderbetrokkenheid in het voortgezet onderwijs. Verschillende onderzoeken die ouderbetrokkenheid in het voortgezet onderwijs aangaan, zijn verricht door het Verwey-Jonker Instituut, het Nederlands Jeugdinstituut, Panteia en ITS.

1.4 | Doelstellingen, doelgroep en beoogde resultaat

Doelgroep

De beoogde lezer van dit onderzoek is allereerst het Lectoraat Jeugd en Gezin binnen de Christelijke Hogeschool Ede. Indirect zijn ook gezinshuisouders de beoogde lezers. Zij vinden in dit onderzoeksverslag aanbevelingen terug hoe zij de samenwerkingsrelatie met ouders aangaande de schoolloopbaan van jongeren kunnen vormgeven.

Doelstellingen

Aan het eind van dit onderzoek heeft het Lectoraat Jeugd en Gezin aanbevelingen in handen waarin handvatten voor gezinshuisouders beschreven staan die eraan bij moeten dragen dat gezinshuisouders over handvatten in de praktijk beschikken om de samenwerkingsrelatie met ouders ten aanzien van de schoolloopbaan constructief en concreet vorm te kunnen geven.

Om tot gedegen aanbevelingen te komen, waren de volgende onderzoeksdoelen voorafgaand aan het onderzoek opgesteld:

1. We weten wat de literatuur zegt over (de belangrijkheid van) de samenwerkingsrelatie tussen ouders en gezinshuisouders, factoren waar rekening mee gehouden dient te worden betreft de vormgeving van de samenwerkingsrelatie en welke constructieve en belemmerende factoren voor de vormgeving van de samenwerkingsrelatie worden aangeduid in de literatuur.
2. We hebben met behulp van literatuuronderzoek inzicht verkregen in hoe ouders (emotioneel) betrokken kunnen worden bij de schoolloopbaanontwikkeling van hun kind.
3. We zullen door middel van het analyseren van de (focusgroep)interviews die het Lectoraat Jeugd en Gezin heeft verricht, in kaart brengen hoe gezinshuisouders volgens de opvattingen van de betrokkenen (experts, gezinshuisouders, ouders en jongeren) de samenwerking met ouders kunnen vormgeven en waar zij rekening mee dienen te houden in de samenwerking.
4. We zullen door middel van het analyseren van de (focusgroep)interviews die het Lectoraat Jeugd en Gezin heeft verricht en de door ons te verrichten interviews met een gezinshuisouder en een expert in kaart brengen wat betrokkenen (experts, gezinshuisouders, ouders en jongeren) zeggen over (de rol van de gezinshuisouder in) de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders rondom de schoolloopbaan.

Resultaat

Het eindproduct wat voor u ligt is een onderzoeksverslag waarbij onderzoeksresultaten een aandeel hebben in het onderzoeksproject 'Jouw Gezin, Mijn Zorg?'. De onderzoekopbrengsten bestaan allereerst uit aanbevelingen voor gezinshuisouders. Daarnaast zouden onderzoeksresultaten mee kunnen worden genomen in het ontwikkelen van richtlijnen en trainingen voor docenten en gezinshuisouders – die constructief bijdraagt aan de vormgeving van de samenwerking met ouders rondom de onderwijsloopbaan.

Hoofdstuk 2 | Literatuur: samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van het literatuuronderzoek over het belang van, de direct betrokkenen bij en constructieve en belemmerende factoren voor de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders beschreven. Er zal in dit hoofdstuk in worden gegaan op deelvraag één: *‘wat zegt de literatuur over de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders, en wat betekent dit voor het handelen van de gezinshuisouders?’*. Gezien de geringe hoeveelheid literatuur die beschikbaar is over gezinshuizen, worden ook bronnen afkomstig uit onderzoeken die de pleegzorg betreffen aangehaald. Om die reden komt het voor dat er in sommige alinea’s wordt gesproken over pleegzorg en gezinshuiszorg.

Dit hoofdstuk is in paragrafen opgedeeld. In paragraaf 2.1 wordt de belangrijkheid van de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders beschreven. Paragraaf 2.2 zal ingaan op een aantal typerende kenmerken van direct betrokkenen bij deze samenwerkingsrelatie. Tot slot zullen de constructieve en belemmerende factoren voor de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders uiteen worden gezet in paragraaf 2.3 van dit hoofdstuk. Zie bijlage A voor een overzicht van handelingsadviezen voor gezinshuisouders die enkel en alleen voortkomen uit het literatuuronderzoek.

2.1 | Het belang van de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders

Allereerst is het essentieel om te beschrijven wat de literatuur zegt over de belangrijkheid van de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders omreden dat dit het ‘fundament’ is van het onderzoek. Hieronder wordt om die reden ingegaan op de importantie van de samenwerkingsrelatie.

Zoals in hoofdstuk 1 staat beschreven, is een breakdown schadelijk voor alle betrokkenen en in het bijzonder voor de jongere. Verschillende onderzoeken tonen aan dat een slechte, conflictueuze samenwerking tussen pleegouders en ouders, één van de belangrijkste risicofactoren is voor een breakdown (Nijssen, Damen, Goessens & Pijnenburg, 2014; Vanderfaeillie, Holen & Coussens, 2007). Als één van de risicofactoren, die de ontwikkeling van pleegkinderen in een pleeggezin negatief kan beïnvloeden, wordt ‘conflicten tussen pleegouders en ouders’ genoemd. Samenwerking tussen ouders en pleegouders, blijkt daarentegen van positieve invloed te zijn op hun ontwikkeling in het pleeggezin (De Baat, Van den Bergh & De Lange, 2015). De samenwerking tussen ouders en pleegouders is in het belang van de gezonde ontwikkeling van het kind en de stabiliteit van de plaatsing (Daamen, 2014; De Baat & De Lange, 2013). Gardeniers en de Vries (2012) stellen dat, in het kader van continuïteit, het belangrijk is dat er een goede samenwerking is tussen ouders en gezinshuisouders. Uit onderzoek van De Baat, Spoelstra, Ter Meulen, Stoltenborgh en Vinke (2014) komt naar voren dat een goede samenwerking tussen gezinshuisouders c.q. pleegouders en ouders, belangrijk kan zijn voor een succesvol verloop van een plaatsing in een gezinshuis. Dit wordt zowel benoemd door de meeste ouders, als ook door het merendeel van de matchers (uitvoerders van de machtingprocedure). Weber-Boch (2013) stelt dat een goede samenwerkingsrelatie voorkomt dat een kind moet kiezen tussen ouders en gezinshuisouders. Deze keuze kan bij het kind een loyaliteitsprobleem veroorzaken. Uit onderzoek van Noordegraaf, Van de Koot en Schep (2015) blijkt dat een kind er baat bij heeft als de gezinshuisouders een goede band hebben met zijn¹ ouders. Uit onderzoek van Schep en Van de Koot (2014) komt naar voren dat gezinshuisouders investeren in de relatie met de ouders omdat dit, volgens hen, het welzijn van de puber ten goede komt.

Er wordt aan de continuïteit van de pleeggezin- c.q. gezinshuisplaatsing getrokken, wanneer ouders niet instemmen met de plaatsing. Kinderen kunnen daardoor in een loyaliteitsconflict terecht komen (Schep

¹ Omwille van de leesbaarheid wordt gesproken van hij, hem of zijn. Op deze plaatsen kan ook haar en zij worden gelezen.

& Van de Koot, 2014; Gardeniers & De Vries, 2012; Van der Vliet, 2013; Nijssen et al., 2014; De Baat & De Lange, 2013; Daamen, 2014). Van der Vliet (2013) stelt daarbij dat een loyaliteitsconflict zich kan uiten in een zichtbare toename van probleemgedrag, waarmee het invloed op de stabiliteit van de plaatsing kan hebben. Van der Steege (2012) en Haans, Robbroeckx, Hoogeduin & Van Beem-Kloppers (2010) zien het verdragen door de ouders van de gezinshuis- of pleeggezinplaatsing als een protectieve factor voor de stabiliteit van de plaatsing. Uit het onderzoek van Haans, Dijkstra, Kleemans & Robbroeckx (2002) komt nadrukkelijk naar voren dat de samenwerking met pleegouders van grote invloed is op de uiteindelijke acceptatie van de plaatsing van het pleegkind in het pleeggezin. Daarbij stellen zij: 'deze samenwerking met de pleegouders is een belangrijk verbandmiddel op de wond die ouders ervaren bij het verlies van hun kind' (p. 25). Ook geven gezinshuisouders, in het onderzoek van Schep en Van de Koot (2014), aan te blijven investeren in de band met de ouder(s). Het komt voor dat inspanningen van gezinshuisouders ertoe leiden dat een ouder toch achter de plaatsing kan staan. Hiermee kan de samenwerkingsrelatie indirect van invloed zijn op het verdragen van de plaatsing en daarmee op de stabiliteit/continuïteit van de plaatsing.

Nu de belangrijkheid van de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders is beschreven, zal in de volgende paragraaf worden ingegaan op de kenmerken van de betrokken partijen (gezinshuisouders, ouders en gezinshuiskinderen) bij de samenwerkingsrelatie.

2.2 | Typerende kenmerken van de direct betrokken (gezinshuisouders, ouders en gezinshuiskinderen) bij de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders.

In deze paragraaf wordt ingegaan op een aantal typerende kenmerken van direct betrokken bij de samenwerking. We pretenderen niet volledig te zijn. Wel vindt u een overzicht van typerende kenmerken die voortkomen uit literatuur die de pleegzorg en/of gezinshuizen betreft. Op deze wijze kan er een realistisch beeld ontstaan van de verschillende betrokkenen bij de samenwerking, wordt duidelijk met welke doelgroepen gezinshuisouders te maken hebben en wat dit mogelijkwijs van hun handelen vraagt. Daarenboven zullen sommige typerende kenmerken van invloed zijn op de samenwerkingsrelatie.

2.2.1 Gezinshuisouders

Hieronder wordt het typerende kenmerk van gezinshuisouders toegelicht: gezinshuisouders zijn professionals.

2.2.1.1 Professionals

Gezinshuisouders zijn professionele opvoeders. Er wordt van hen verwacht dat zij een didactische dan wel pedagogische opleiding hebben gevolgd en dat zij op professionele wijze vormgeven aan de verzorging, behandeling, opvoeding en begeleiding van de gezinshuiskinderen (De Baat & Berg-Le Clercq, 2013; Gardeniers & De Vries, 2011). 'Onder professioneel opvoeden wordt specifiek opvoeden verstaan, waarbij opvoedvaardigheden bewust en gericht worden ingezet op de behoefte van het kind. Het sensitief responsief reageren op het kind is belangrijk om de ontwikkeling van de geplaatste kinderen te normaliseren, te bevorderen en de problematiek te verminderen en/of te stabiliseren' (Van der Steege, 2012, p. 9). De inzet van de gezinshuisouders dient dan ook gericht te zijn op 'opvoeden en het hanteerbaar houden van de problematiek en verergering of terugval van gedrag te voorkomen' (Van der Steege, 2012, p. 15). Gardeniers en De Vries (2012) stellen dat de professionaliteit erg belangrijk is om goed om te kunnen gaan met het gedrag van het kind en hem nieuwe hechtingservaringen aan te kunnen bieden. Zij zien gezinshuisouders als 'experts in opvoeden' en zij hebben volgens hen competenties in huis die ervoor kunnen zorgen dat kinderen leren om vertrouwen in volwassenen te ontwikkelen.

Ook mag van de professionele gezinshuisouders verwacht worden dat zij het kind bewust maken van het eigen gezin van herkomst, zijn ouders, die (voorlopig) niet voor hem kunnen zorgen. Rouvoet, voormalig minister van jeugd en gezin, stelt daarnaast: 'De professionaliteit [van de gezinshuisouders] komt tot uitdrukking in het vermogen om de verschillende wensen en behoeften van de ouders en hun kinderen te hanteren binnen de context van de leefsituatie in het gezinshuis' (Ministerie voor Jeugd en Gezin, 2009, p. 6). Volgens van der Steege (2012) hebben gezinshuisouders de professionele taak om samenwerkingscontacten met de ouders van de gezinshuiskinderen te onderhouden. Zij stelt dat gezinshuisouders in staat zijn (of in staat worden geacht) zich als professional op te stellen richting de jongere én zijn gezin van herkomst. Zij dienen het gezin van herkomst, waar mogelijk, een rol te laten vervullen voor het gezinshuiskind: 'Dit geeft ruimte en mogelijkheden voor de jeugdige om contact te onderhouden met zijn biologische ouders en omgekeerd geeft het de biologische ouders de mogelijkheid om contact te onderhouden met hun kind' (Van der Steege, 2012, p. 11).

Echter, gezinshuisouders weten niet altijd hoe te handelen. Uit onderzoek van Schep en Van de Koot (2014) komt naar voren dat gezinshuisouders in de praktijk handelingsverlegenheid ervaren als het gaat om de vormgeving van de samenwerking met de ouders. Ook vinden gezinshuisouders het lastig om met het gedrag van de gezinshuiskinderen om te gaan. Zo vinden zij het lastig om een relatie aan te gaan met jongeren waarbij sprake is van hechtingsproblematiek. Gezinshuisouders benoemen als de meest lastige situaties verslavingsproblematiek bij de jongere, wegloupedrag van de jongere en wanneer de veiligheid van de andere c.q. eigen kinderen in het geding raakt.

2.2.2 Ouders

In deze paragraaf worden de typerende kenmerken van de ouders uiteengezet. Allereerst wordt er ingegaan op de meervoudige problematiek van de ouders. Daarna wordt er ingegaan op de verschillende verliezen waar ouders mee van doen hebben als hun kind uit huis wordt geplaatst, en daaruit voortkomend het rouwproces die zij ingaan.

2.2.2.1 Meervoudige problematiek

Uit onderzoek van Meuwissen (2011) blijkt dat er bij 91,5% van de opgenomen gezinshuiskinderen, sprake was van ouderproblematiek voordat hulpverlening startte voor het kind. Bij slechts 2,6% was er geen sprake van ouderproblematiek en bij de overige 6% is dit onbekend.

Hieronder de cijfers van de ouderproblematiek, uit het onderzoek van Meuwissen (2011), op een rij:

- Bij 71,2 % van de ouders is er sprake van pedagogische onmacht.
- Bij 53,6% van de ouders, zijn er relatieproblemen en/of heeft er een echtscheiding voorgedaan.
- Bij 42,5% van de ouders speelt er psychiatrie gerelateerde problematiek.
- Bij 42,5% van de ouders zijn er financiële problemen
- Bij 37,3% van de ouders is er sprake van huiselijk geweld.
- En bij 14,4% van de ouders zijn er justitiële problemen

Daarnaast benoemen een aantal gezinshuisouders in het onderzoek van Meuwissen verslaving aan alcohol en/of drugs, (seksueel) misbruik, verwaarlozing, een laag IQ en/of een verstandelijke beperking als ouderproblematiek.

Uit onderzoek van Van der Steege (2012) blijkt dat de problematiek van het gezin van herkomst van gezinshuiskinderen meervoudig is. Er blijkt een veelheid en grote diversiteit aan problemen rondom het gezin van herkomst en de opvoeding te spelen: In 64% van de gezinnen van herkomst is er sprake van ontoereikende opvoedingsvaardigheden, bij 52% zijn problemen in ondersteuning, verzorging en bescherming. 39% Van de kinderen is slachtoffer van verwaarlozing en 38% van de ouders kampt met eigen psychische problematiek. Uit onderzoek van Leloux, Kuiper en Scholte (2015) blijkt dat er bij 50% van de ouders van gezinshuiskinderen sprake is van een lage sociaal economische status.

Uit onderzoek blijkt dat het belangrijk is dat pleegouders inzicht hebben in de problematiek van de ouders, zich realiseren dat de problematiek vaak blijvend van aard is en dat er sprake is van onmacht bij ouders (Aartsen, 2016). Haans et al. (2010) stellen dat ouders die psychische problemen of een vorm van persoonlijkheidsstoornis hebben, mogelijk beperkt beschikbaar kunnen zijn voor hun kind. Over zwakbegaafde of verstandelijk beperkte ouders zeggen zij, dat het mogelijk is dat zij beperkt leerbaar zijn en het inzicht ontberen in wat het kind op pedagogische gebied nodig heeft. Tevens stellen zij dat, wanneer ouders onveilig voor het kind blijken te zijn, de rol van ouders ingeperkt moet worden. Recht op bescherming van het kind staat immers bovenaan. Volgens hen is het echter wel belangrijk om te kijken naar de mogelijkheden van ouders als het gaat om de rol die zij kunnen blijven behouden in de opvoeding van het kind. Het kan echter ook voorkomen dat een samenwerking rondom de opvoeding van het kind onhaalbaar is. Uit de interviews met gezinshuisouders, die Van der Vliet (2013) in het kader van haar onderzoek had afgenomen, bleek dat sommige gezinshuisouders de opvoeding samen met ouders probeerde vorm te geven. Dit bleek echter vaak niet haalbaar door problemen in en rond het gezin van herkomst.

2.2.2.2 Verlies en rouw

Aspecten van ouder-kind relatie

Het is belangrijk om de aspecten van de ouder-kind relatie uiteen te zetten, om verwarring in termen te voorkomen. Volgens Weterings (1998B), is er een drietal aspecten te onderscheiden:

- *Existentiële relatie*, waarbij het ouderschap een gegevenheid is.
- *Opvoedingsrelatie*, naarmate het kind de liefde, zorg en leiding in het opvoederschap van ouders ervaren heeft, zal er meer verworven loyaliteit tussen ouder en kind ontstaan.
- *Gezagsrelatie*: waarbij het juridische zeggenschap over het kind, al dan niet, is toewezen

Verlies opvoederschap

‘Ik ben jouw ouder opdat jij kind kunt zijn, ook al heb ik als opvoeder of als persoon weinig te bieden’. Volgens Van der Pas illustreert dit citaat het ‘besef van verantwoordelijk-zijn’ - de energiebron die ouders voortduwt en trekt (Van der Pas, 2006, p. 21) Haans et al. (2010) stellen dat zowel ouders als pleegouders een besef van verantwoordelijk-zijn hebben voor het kind. ‘Ouders hebben dat vanuit hun ouderschap als een zijnsverantwoordelijkheid en zijnsloyaliteit, pleegouders vanuit hun gedelegeerd opvoederschap als een verworven verantwoordelijkheid en verworven loyaliteit’ (pp. 119-120). Ouderschap is volgens Aartsen (2016) tijdloos. Opvoederschap houdt, normaal gesproken, op bij volwassenheid van het kind. Wanneer een kind uit huis wordt geplaatst, verliest de ouder dus al eerder (gedeeltelijk) de rol van opvoeder. Dit is volgens Aartsen (2016) moeilijk voor ouders omdat iedere ouder in principe de behoefte heeft om zijn kind zelf groot te brengen, wat in de regel door elke ouder ervaren als een natuurlijk gegeven. Ouders die te maken krijgen met een uithuisplaatsing van een kind, verliezen volgens haar de dagelijkse omgang met hun kind, het opvoederschap en de zeggenschap over het kind. Uit onderzoek van Singer, Zeijlmans, Uzozie, Buijsman (2014) komt naar voren dat een uithuisplaatsing een zeer ingrijpende gebeurtenis is voor ouders die zelfs jaren na het vertrek van het kind uit het ouderlijk huis tot heftige emoties leidt. Daarnaast wordt de uithuisplaatsing door de meeste ouders ervaren als ‘een wond die niet of slechts heel gedeeltelijk heelt’ (p. 32). Het verlies van opvoederschap kan uiteenlopende betekenissen hebben: verlies van perspectief (het perspectief dat ze voor zichzelf als ouder en opvoeder hebben gesteld), verlies van zingeving (verlies van een belangrijke levensvervulling en zelfwaardering) en moreel imagoverlies (door het verlies van hun ouderschap, zijn zij als het ware openlijk onbekwaam verklaard). Als gevolg van deze verliezen, start een rouwproces voor ouders (Haans et al., 2010).

Volgens Aartsen (2016) heeft het merendeel van de ouders moeite om de pleeggezinplaatsing te accepteren: 'De pijn van niet zelf voor je kind kunnen zorgen, de confrontatie dat anderen dit 'wel' kunnen, mogelijk in combinatie met eigen problematiek, kan ertoe leiden dat ouders (emotioneel) hun kind niet toestaan bij pleegouders te wonen' (p. 10). Zoals in paragraaf 2.1 is gesteld, heeft het niet kunnen verdragen van de plaatsing vanuit de ouders, een negatieve invloed op de continuïteit van de plaatsing. Om die reden is het leren verdragen van de plaatsing belangrijk. Volgens Haans et al. (2010) is de samenwerking met de pleegouders, een belangrijke factor bij het verdragen van de pleeggezinplaatsing. Volgens pleegouders zijn helpende factoren in de samenwerking tussen ouders en pleegouders onder meer, het zich kunnen inleven in de positie waarin ouders zich verkeren en het opbrengen van begrip voor het verlies van het opvoederschap van de ouders (Aartsen, 2016).

De plaatsing maakt dat ouders een rouwproces ingaan. Ze moeten afstand nemen van de huidige invulling van hun rol als ouder en uiteindelijk een vorm kunnen geven aan hun eigen nieuwe ouderrol in het leven van hun kind (Haans et al., 2010; Robbroeckx & Bastiaensen, 2001). Zoeken naar een nieuwe invulling van hun rol ten opzichte van het kind kan, volgens Robbroeckx & Bastiaensen (2001) bijdragen aan de acceptatie van de situatie. In de methodiek 'ouderbegeleiding bij roldifferentiatie' (Haans et al., 2010), worden twee belangrijke factoren genoemd die de acceptatie van de plaatsing bij de ouders kunnen bevorderen:

1) *De rol die ouders blijven behouden in het leven van het kind*: instemming met de pleeggezin-plaatsing neemt toe naarmate de ouders een duidelijke rol in het leven van hun kind behouden. Het is belangrijk dat ouders zoveel mogelijk en in omvang afgestemd op wat het kind aankan, een passende positie innemen en rol uitoefenen in het leven van het kind. Pleegouders dienen in staat te zijn de ouders te laten delen in het opvoederschap en dienen hun rol daarop af te stemmen.

2) *De gedachte dat een pleegkind het kind van een ander blijft*: Pleegouders hebben vanuit een besef van verantwoordelijk-zijn een groot commitment naar het kind. 'Toch blijft het pleegouderschap het opvoederschap van een kind van een ander. De pleegouders nemen niet het ouderschap over. Het pleegkind is niet hún kind', zo stellen Haans et al. (2010, pp. 37-38). Opvoederschap kan worden gedeeld en gedelegeerd (naar pleegouders). Ouderschap is volgens Haans et al. (2010) exclusief verbonden aan het ouder-zijn. Pleegouders dienen dit gegeven, te allen tijde, te respecteren.

2.2.3 Jongeren

De typerende kenmerken van de jongeren die in gezinshuizen verblijven, komen in deze paragraaf aan bod. Deze bestaan uit: de impact van de uithuisplaatsing en gezinshuisplaatsing op het kind, de meervoudige, complexe problematiek van gezinshuiskinderen, de puberteitsfase waarin zij zitten en de loyaliteiten naar ouders en gezinshuisouders die zij zullen moeten vormgeven.

2.2.3.1 Impact uithuisplaatsing en gezinshuisplaatsing

Een problematische opvoedingssituatie is veelal de reden voor een uithuisplaatsing (Weterings, 1998A). Deze uithuisplaatsing is een zeer ingrijpende beslissing voor het kind. Er wordt namelijk ingegrepen in de (onverbrekelijke) band tussen kind en ouder (Bartelink, 2013). Voor het kind, is er bij een uithuisplaatsing, sprake van een essentieel verlies: 'het kind verliest bij de uithuisplaatsing zijn ouders, mogelijk broers en zusjes en overige familie, school, vriendjes, omgeving en daarmee zijn basisveiligheid' (Aartsen, 2016, p. 10). De ontwikkelingsbedreigende omstandigheden in het gezin van herkomst, die oorzaak waren van de uithuisplaatsing, kunnen maken dat het vertrouwen van het kind in volwassenen geschonden is (Weterings, 1998A). Ook kunnen deze omstandigheden een negatieve invloed hebben op: het welbevinden van het kind, de ontwikkeling van het kind in het pleeggezin en zijn relatie met de pleegouders (Van den Bergh & Weterings, 2010). Volgens hen is het voor het kind moeilijk om zich aan te passen in een geheel nieuwe omgeving, waar de ouders en sociale verbondenheid met zijn ouders

gemist wordt. Volgens Weterings (1998A) heeft het kind een emotionele band met zijn ouders. Deze kan voor een (groot) deel bestaan uit negatieve gevoelens, maar de ouders zijn tot het moment van uithuisplaatsing wel de meest vertrouwde mensen voor het kind. Daarnaast kan het gedrag van zijn nieuwe opvoeders, de pleegouders, ongewoon zijn voor het kind. Zij handelen op een andere manier en reageren anders op zijn gedrag dan zijn ouders. Anderzijds kan het gedrag van het pleegkind ook als 'onbegrijpelijk' worden gezien door de pleegouders, aldus Weterings. Daarnaast benoemt zij dat het soms lang duurt voordat het kind weet hoe lang hij bij de pleegouders zal blijven. Dit maakt zijn bestaan onzeker. Aangenomen mag worden dat hetgeen hierboven beschreven staat, ook geldt voor gezinshuiskinderen: ook bij hen komen veel problemen voor rondom het gezin van herkomst, ook zij worden uit hun vertrouwde omgeving gehaald en ook zij worden in een geheel nieuwe omgeving (het gezinshuis) geplaatst.

Aartsen (2016) gaat uit van het contextueel gedachtegoed (zie paragraaf 2.2.3.4). Zij gaat uit van het idee dat een kind onrecht ervaart wanneer hij niet erkend wordt in zijn 'geven'. Zij stelt dat het kind erkenning nodig heeft voor het opgroeien met twee families. Door het meemaken van een uithuisplaatsing, is de kans groot dat hij dit ervaart als het niet waard te zijn om er te mogen zijn. Daarom is het van belang om het kind te erkennen in dat wat hij geeft, bijv. 'voor de moeite die hij doet om ouders en pleegouders terug te geven dat hij de zorg en liefde die zij geven, ontvangt' (p. 15).

2.2.3.2 Meervoudige, complexe problematiek

Uit onderzoek blijkt dat de problematiek van gezinshuiskinderen meervoudig en complex is. De onderstaande onderzoeksresultaten zijn afkomstig uit het onderzoek van Van der Steege (2012, p. 9). Het hoogste scoort die problematiek die te maken heeft met het psychosociaal functioneren van het kind: '63% van de kinderen kampt met opstandig/antisociaal gedrag, 38% vertoont druk en impulsief gedrag (inclusief de diagnose ADHD is het 41%) en 46% heeft problemen in competentiebeleving'. Verder is er bij 50% van de kinderen sprake van problemen in de hechting aan primaire verzorgers (inclusief de diagnose reactieve hechtingsstoornis). Ook problemen rondom de vaardigheden en cognitieve ontwikkelingen komen veel voor: '36% van de kinderen heeft problemen in schoolprestaties, 36% heeft sociale vaardigheidsproblemen en 30% kampt met aandachtsproblemen'. '52% Van de kinderen volgt regulier basis-of voortgezet onderwijs en 39% een vorm van speciaal onderwijs waaronder cluster 4 onderwijs'.

2.2.3.3 Puberteitsfase c.q. adolescentiefase

Uitgaande van de visie van Slot en Van Aken (2010) wordt er, in dit onderzoeksverslag, geen onderscheid gemaakt tussen puberteit en adolescentie. Zij stellen namelijk: 'de lichamelijke aspecten van de puberteit zijn moeilijk los te koppelen van de sociale aspecten van de adolescentie' (p. 15). Het één beïnvloedt het ander, en vice versa. De termen zullen dus door elkaar worden gebruikt.

Als karakteristiek voor de fase van de adolescentie worden gezien; (1) het vormen van een eigen identiteit en het bereiken van autonomie ten opzichte van de ouders, (2) de manieren van omgaan met bepaalde innerlijk beleefde conflicten en (3) een bepaald niveau van cognitief functioneren (Slot & Van Aken, 2010). In dit verslag wordt nader ingegaan op de ontwikkeling van autonomie en de vorming van de identiteit, omreden dat dit van invloed is op de manier waarop de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders omtrent de schoolloopbaan vormgegeven dient te worden.

De ontwikkeling van autonomie en de vorming van de identiteit

Volgens Beyers, Soenens en Vansteenkiste (2010) houdt de ontwikkeling van autonomie in de adolescentie een tweevoudige taak in. Adolescenten maken zich emotioneel los van de ouders (separatie). Vervolgens nemen ze geleidelijk steeds meer verantwoordelijkheid om zo op eigen benen te

staan, waarbij ze niet langer een beroep doen op hun ouders (individuatie c.q. onafhankelijkheid). Toenemende separatie is volgens hen een logische gevolg van de biologische, cognitieve en emotionele ontwikkeling tijdens de puberteit. Dekovic en Buist (2010) stellen dat losmaking van de ouders nodig is voor de ontwikkeling van de jongere tot jongvolwassene met een eigen identiteit en goede relaties met leeftijdsgenoten.

Weterings (1998A) stelt dat jongeren, tussen de twaalf en achttien jaar, in een fase zitten waarbij de identiteitsontwikkeling in een stroomversnelling komt. Zo bereidt het kind zich, volgens hem, voor op het zelfstandig functioneren op school, in de maatschappij en in affectieve relaties buiten het gezin. Bosma (2010) omschrijft identiteit als: 'de kenmerken die een persoon een gevoel van eigenheid en continuïteit geven en die die persoon tot een en dezelfde persoon maken in de ogen van anderen' (p. 162). Marcia maakt een onderscheid tussen vier identiteitsstatussen: (1) identity achievement, (2) moratorium, (3) foreclosure en (4) identity diffusion (Bosma, 2010). Volgens Bosma kunnen de identiteitsstatussen op een schaal worden geplaatst, oplopend van een laag naar een hoog ontwikkelingsniveau: 'In de vroege adolescentie kan de identiteitsontwikkeling beginnen bij een gebrek aan belangstelling voor identiteitskeuzen (identity diffusion), vervolgens worden keuzen gemaakt gebaseerd op de identificatie met de ouders (foreclosure), weer gevolgd door een periode van exploratie van mogelijke eigen keuzes (moratorium) en de consolidatie daarvan in het aangaan van definitieve bindingen (achievement) tegen het einde van de adolescentieperiode' (pp. 169-170).

Adolescentiefase in relatie tot de schoolloopbaan

Bij de start van het voorgezet onderwijs verkeren de meeste jongeren in een toestand van 'diffusion' of 'foreclosure'. Dit verandert doorgaans tijdens de adolescentie en jongvolwassenheid naar een toestand van 'moratorium' of 'achievement' (Verhoeven, Poorthuis & Volman, 2017). De Jongere blijft bij de start van de middelbare school dus in het straatje van de eigen opvoeding hangen en neemt waarden over van anderen. Gedurende de middelbare school leert hij eigen keuzes te maken en verschillende alternatieven te exploreren. Zijn identiteit is dus tijdens deze schoolperiode nog volop in ontwikkeling. Daarnaast wordt er op het voortgezet onderwijs een hoge mate van zelfstandigheid van jongeren verwacht (De Vos-Van der Hoeven, 2013). Vanuit velerlei perspectieven is dit, een belangrijk onderwijsdoel, vanuit: 'het pedagogisch perspectief (autonomie van de leerling), het leerpsychologisch perspectief (zelf kennis construeren) en het maatschappelijk perspectief (de behoefte van vervolgonderwijs en arbeidsmarkt)' (Bonset, Bimmel & Van der Zande, 2004, p. 5).

Adolescentiefase in relatie tot gezinshuiskinderen

Er is bij jongeren in gezinshuizen sprake van een pedagogisch spanningsveld tussen vrijheid geven en bescherming en sturing bieden. De jongeren willen graag exploreren, maar overzien niet altijd de gevolgen van hun gedrag (Hospes, 2015). Uit de focusgroep-interviews met gezinshuisouders komt naar voren dat zij in de opvoeding van de jongere beogen dat hij uiteindelijk zelfstandig kan functioneren in de samenleving. Echter, gezinshuisouders geven veelvuldig aan het lastig te vinden in hoeverre ze de jongere ruimte kunnen geven. Enerzijds vertellen gezinshuisouders dat ze de puber de ruimte willen geven omdat dat bij de leeftijd past. Anderzijds willen ze deze kwetsbare jongeren ook beschermen (Schep & Van de Koot, 2014).

Volgens Noordegraaf et al. (2015) zal een gezinshuiskind een hechttingsrelatie met de gezinshuisouders moeten opbouwen als hij in een gezinshuis belandt. Volgens hen staat een gezinshuiskind in de puberteitsfase dan voor een dubbele taak. Enerzijds zal hij zich (emotioneel) moeten binden aan de gezinshuisouders. Anderzijds zal hij zich los willen maken van de opvoeders, wat passend is bij de ontwikkeling van een adolescent. Daarbij is de jongere volgens Noordegraaf et al. (2015) gebaad bij een goed contact met zijn ouders, terwijl zij niet samen leven en de jongere zich, ook van hen, zal losmaken.

De rol van ouders binnen de ontwikkeling van autonomie en vorming van de eigen identiteit

Het bieden van ondersteuning en controle houden is in de adolescentiefase van belang. Jongeren ontwikkelen zich dan het positiefst. Het bieden van ondersteuning bestaat uit het scheppen van een veilige, warme, affectieve omgeving voor de adolescent, waarin individualiteit en zelfstandigheid wordt ondersteund. De controlerende en sturende taak bestaat uit het stellen van redelijke regels en normen en erop toezien dat deze worden nageleefd. Wel vereist, de behoefte van de jongere aan autonomie, een aanpassing in de hoeveelheid controle en de manier waarop de controle wordt uitgeoefend. Het stimuleren van zelfstandigheid is belangrijk, maar ook het stellen van regels en normen blijft belangrijk. Het uitoefenen van ouderlijke controle vindt in deze periode veelal plaats d.m.v. monitoring: 'het toezicht houden en op de hoogte zijn van het dagelijks reilen en zeilen van de jongere en het weten wat de jongere interesseert en bezighoudt' (Dekovic & Buist, 2010, p. 115).

Om autonomie en zelfstandigheid te bereiken en een eigen identiteit te ontwikkelen moeten adolescenten zich losmaken van de 'infantiele' ouderbanden (Dekovic & Buist, 2010). Volgens Beyers et al. (2010) dienen ouders de onafhankelijkheid van hun kind aan te moedigen, zodat hij zelf keuzes kan maken en beslissingen kan nemen. Tegelijk blijft het bieden van ouderlijke steun of raad belangrijk. 'Als adolescenten hun ouders ervaren als een veilige uitvalbasis, waar ze een beroep op kunnen doen voor raad en emotionele steun als dat nodig is, zullen ze zich meer vrij en zelfverzekerder voelen om de buitenwereld te exploreren en eigen keuze te maken en een eigen identiteit te ontwikkelen' (Beyers et al., 2010, p. 87). Dekovic & Buist (2010) stellen dat jongeren die opgroeien in gezinnen die zelfstandigheid toelaten (en stimuleren) en betrokken blijven en toezicht houden, de meeste kans lijken te hebben op een gezonde, evenwichtige ontwikkeling.

2.2.3.4 Zijnsloyaliteit naar ouders en verworven loyaliteit naar gezinshuisouders

Loyaliteit is een begrip binnen het contextuele gedachtegoed, welke is ontwikkeld door Ivan Boszormenyi-Nagy (Instituut Contextuele Benadering, z.d.). Nagy zei over loyaliteit onder meer het volgende: 'In contextuele bewoordingen is loyaliteit preferentiële trouw aan mensen met wie men een relatie heeft en die op voorrang gerechtigde aanspraak hebben bij het aangaan van een 'band' (Krasner & Boszormenyi-Nagy, 1994, p. 477). De band tussen ouder en kind wordt existentiële loyaliteit genoemd. Of de band tussen ouder en kind nu positief of negatief wordt ervaren, loyaliteit is een zijnsgegeven en kan niet wordt verbroken (Michielsen, Van Mulligen & Hermkes, 2010). Er zijn twee soorten loyaliteit, namelijk verticale loyaliteit (de loyaliteit tussen ouders en kind, welke de ene generatie met de andere verbindt) en horizontale loyaliteit (welke symmetrisch en wederkerig is en die zich ontwikkelt in gekozen relaties) (Onderwaater, 2015, p. 50).

Boszormenyi-Nagy maakt onderscheid tussen zijnsloyaliteit en verworven loyaliteit (Bakhuizen, 1998)

- *Zijnsloyaliteit* ontstaat door het feit dat het kind geboren is uit de ouders. Ook al zou het kind nooit meer contact hebben met zijn ouders, dan nog blijft hij deel uitmaken van hun familiegeschiedenis. Zo heeft loyaliteit wortels in de biologische en erfelijke verwantschap. "Wat er ook gebeurt, hij blijft mijn vader", is een voorbeeld van uiting van zijnsloyaliteit.
- Ouders verzorgen en voeden hun kind op. Het kind zoekt contact met hen en gaat in op hun zorg. Door deze investeringen groeit de loyaliteit tussen hen, dit is *verworven loyaliteit*. Dit geldt eveneens voor de relatie van pleegouders met een pleegkind: kinderen kunnen eveneens met hun pleegouders verworven loyaliteit opbouwen. De uitspraak "Door er voor mij te zijn, is mijn pleegvader mijn vader" is een voorbeeld van verworven loyaliteit.

Haans et al. (2010) stellen dat pleegkinderen in een bijzondere positie verkeren: 'ze maken deel uit van twee triades. De eerste triade is die met de eigen ouders, waarmee ze verbonden zijn door existentiële loyaliteit. De tweede triade is die met de pleegouders, waarmee ze verbonden zijn door verworven

loyaliteit' (p. 117). Een pleegkind moet een balans zien te vinden tussen horizontale loyaliteit naar de pleegouders en verticale loyaliteit naar zijn ouders (Schlüter, 1990).

Bij problemen tussen ouders en pleegouders, kan het kind het gevoel krijgen te moeten kiezen tussen één van beiden. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer beide ouderpartijen zich negatief uitlaten over elkaar via of in het bijzijn van het kind, ouders de plaatsing niet steunen, pleegouders een negatieve houding hebben tegenover of zich superieur voelen aan de ouders (Van den Bergh, Weterings & Schoenmakers, 2011; Haans et al., 2010; Bakhuizen, 1998). In situaties waarin kinderen het gevoel krijgen dat zij moeten kiezen tussen ouders en pleegouders, is er sprake van een *gespleten loyaliteit*. Ook dan kan er een *loyaliteitsconflict* ontstaan. Het kind ervaart dat het zich niet meer verbonden mag voelen, niet meer loyaal mag zijn aan één van de ouders (Aartsen, 2016; Schlüter, 1990). Indien er sprake is van loyaliteitsconflicten bij de pleegkinderen, leidt dit tot meer gedragsproblemen en hierdoor tot meer gezinsbelasting bij de pleegouders (Bastiaensen, 2001).

In het geval dat pleegouders weinig oog hebben voor de loyaliteit van het kind en de plaats willen innemen van de ouders is er, volgens Aartsen (2016) het risico van de *onzichtbare loyaliteit*: 'pleegouders kunnen niet begrijpen dat het pleegkind trouw blijft aan de eigen ouders. Het pleegkind kan zich daardoor belast voelen en zich onverschillig of ambivalent opstellen naar ouders, wat mogelijk gepaard gaat met schuldgevoelens, omdat het kind de existentiële loyaliteit ontkent. Ook is het mogelijk dat het pleegkind zich gaat afzetten tegen de pleegouders, omdat hij het niet kan verdragen dat zijn ouders (en daarmee een deel van zichzelf) ontkend worden' (p. 12). Haans et al. (2010) stellen dat bij kinderen, die geen instemming ervaren van hun ouders om in het pleeggezin te wonen, ingroei in het pleeggezin belemmerd wordt. Volgens Bakhuizen (1998) heeft het onzichtbaar worden van de loyaliteit altijd een negatieve uitwerking op de relatie met de pleegouders.

Samenwerking gezinshuisouders/pleegouders en ouders rondom loyaliteit

Stam en van Dorland (2013) stellen dat de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders belangrijk is. Door de samenwerking kan de ouder betrokken worden, waardoor het kind loyaal aan hen kan blijven. Gezinshuisouders dienen ouders, een belangrijke plek voor het kind, te geven. Aansluiting bij de ouders en respect hebben voor de manier waarop de ouders hun ouderrol willen invullen, is hierbij van belang. Haans et al. (2010) en Bakhuizen (1990) stellen dat een situatie waarin het kind openlijk loyaal kan zijn naar alle ouderfiguren en waarin de pleegouders het kind steunen in het vormgeven van zijn relatie (en daarmee zijn loyaliteit) met zijn ouders zeer wenselijk is. Het bevordert namelijk de ontwikkeling van het kind (Haans et al., 2010) en dit heeft een positieve invloed op de continuïteit van de pleeggezinplaatsing (Bakhuizen, 1990).

In verband met de loyaliteit van het kind, dienen pleegouders en ouders samen te werken om daarmee de continuïteit van een plaatsing te versterken (Bakhuizen, 1994; Aartsen, 2016). 'Samenwerking' betekent volgens Bakhuizen (1994) op zijn minst dat ouders en pleegouders elkaar in de ogen van het kind niet afvallen. Pleegouders kunnen volgens haar een steun zijn voor het pleegkind wanneer zij kunnen accepteren dat hun pleegkind, ondanks alles wat er is gebeurd, zijn ouders mist, hen graag terug zou willen of dat hij, in al zijn boosheid jegens zijn ouders, toch geen kwaad woord over hen wil horen. Daarnaast stelt zij 'Het kind gedijt het beste wanneer hij toestemming van zijn ouders heeft om bij zijn pleegouders te zijn en van hen te houden, en wanneer hij van de pleegouders toestemming heeft om loyaal te zijn met de ouders. De pleegouders helpen het kind als hij van hen handvatten krijgt aangereikt te houden van zijn ouders, trots op hen te zijn en naar momenten van plezierig samenzijn te kunnen uitzien' (p. 95).

In deze paragraaf is ingegaan op de typerende kenmerken van de betrokken partijen (gezinshuisouders, ouders en gezinshuiskinderen) bij de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders. In de volgende paragraaf wordt ingegaan op de constructieve en belemmerende factoren voor de samenwerkingsrelatie.

2.3 | Constructieve en belemmerende factoren voor de samenwerkingsrelatie

In deze paragraaf komen factoren, die de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders constructief of juist moeizaam maken, aan de orde. Onderstaande belemmerende en constructieve factoren komen uit de literatuur, die overwegend de pleegzorg betreft, naar voren.

2.3.1 Belemmerende factoren van de samenwerking tussen pleegouders en ouders

Uit onderzoek van Robberechts, Belenger en Vanderfaillie (2014) blijkt dat het contact tussen ouders en pleegouders, volgens de geïnterviewde pleegouders, moeizaam verloopt als:

1) Er is sprake van een machtsstrijd tussen de ouders en de pleegouders, 2) pleegouders als bedreigend worden ervaren door de ouders, 3) er veel wantrouwen en vijandigheid is vanuit de ouders ten aanzien van de pleegouders, 4) ouders geen contact willen met de pleegouders en 5) ouders niet komen opdagen voor bezoeken (wat tevens leidt tot ontgoocheling bij het pleegkind).

Pleegouders hebben daarnaast uitgesproken in bovengenoemd onderzoek dat het niet zelf kiezen van de plaatsing door de ouders, een verschil in waarden en normen en afspraken die niet duidelijk zijn voor iedereen, mogelijke oorzaken zijn voor de moeilijke samenwerking.

Vanderfaillie & Van Hoen (2010) zien 'het volledig willen bezitten van het pleegkind' als risicofactor voor een breakdown (p. 188). Haans et al. (2010) stellen dat pleegouder die 'het pleegkind zich eigen willen maken', de samenwerking tussen ouders en pleegouders kan frustreren (p. 131). Aartsen (2016) stelt dat belemmerende factoren voor een succesvolle samenwerking ontstaan op basis van de overtuiging dat opvoeden van een pleegkind de meeste kans van slagen heeft met de ouder op afstand. Volgens haar ontbreekt dan bij de pleegouder de overtuiging dat kinderen en ouders existentieel verbonden zijn. Wanneer de samenwerking dan moeizaam verloopt, zou er onvoldoende motivatie zijn om de samenwerking vol te houden. Een ander gevolg van het ontbreken van deze overtuiging is dat pleegouders gedrag en/of problematiek van ouders bestempelen als schadelijk voor het kind. Zij zijn daarbij niet of onvoldoende bij machte om binnen de beperkingen, die aanwezig kunnen zijn, te blijven zoeken naar de mogelijkheden. Er ontstaat dus volgens Aartsen (2010) een groot risico op het verbreken van de samenwerking of op een conflictueuze samenwerkingsrelatie 'in die situaties waarin pleegouders zich opstellen als de 'beschermer' van het kind tegen de last die het kind ervaart van het oudercontact volgens de pleegouder' (p. 40).

2.3.2 Constructieve factoren van de samenwerking tussen pleegouders en ouders

Respect en erkenning van de ouders als 'unieke' ouders

Het element die het vaakst in de literatuur naar voren komt is (wederzijds) respect (De Baat & De Lange, 2013; Haans et al., 2010; Haans, 2017; Maureau, 2008; Robberechts et al., 2014; Aartsen, 2016). De meest basale houding in de opvoeding van uit huis geplaatste kinderen is het respecteren van de ouders door de 'sociale' ouders, aldus Weber-Boch (2013). Volgens haar houdt de respectvolle en achtende houding, gelijkwaardigheid en het wederzijds erkennen van beide ouderparen in. Ook Aartsen (2016) onderstreept de belangrijkheid van gelijkwaardigheid in de samenwerkingsrelatie. Volgens Haans et al. (2010) wordt de samenwerking bevorderd als ouders respect bij de pleegouders ervaren en wanneer er géén veroordelende houding vanuit pleegouders jegens ouders is. Maureau (2008) stelt dat er sprake is van wederzijds respect, wanneer pleegouders en ouders elkaar in elkaars waarde laten én als

pleegouders de ouders zien en bejegenen als de unieke ouders van het kind. Dit wordt ook door Aartsen (2016) en Haans (2017) onderschreven.

Betrokkenheid en de ouderrol van ouders bij (de opvoeding van) hun kind

Uit verschillende onderzoeken komt naar voren dat betrokkenheid van ouders bij (de opvoeding van) hun kind een belangrijke constructieve factor is in de samenwerking (Haans et al., 2002; De Baat & De Lange, 2013; Haans et al., 2010; Maureau, 2008; Klooster & Burik, 2000; Hermanns, 2008; Robberechts et al., 2014; Haans, 2017; Aartsen, 2016; Van der Steege, 2012). De Baat en De Lange (2013) spreken, in dit verband, over de (structurele) plek die pleegouders de ouders dienen te geven in het leven van het kind. Pleegouders dienen te blijven zoeken naar samenwerkingsmogelijkheden en het is belangrijk dat er gewerkt wordt aan een nieuwe invulling van hun ouderrol om ervoor zorg te dragen dat ouders een blijvende rol in het leven van hun kind kunnen vervullen, aldus De Baat en De Lange. Haans et al. (2002, 2010) spreken in dit verband, in het bijzonder, over betrokkenheid bij de opvoeding. Zij geven aan dat de samenwerking tussen pleegouders en ouders wordt bevorderd als ouders door de pleegouders als vanzelfsprekend betrokken worden bij de opvoeding van het kind. Daamen (2014) spreekt over ouders een rol geven bij de opvoeding en belangrijke gebeurtenissen rondom het kind. Maar ook een vorm vinden voor de ouderrol op afstand wordt benoemd in de literatuur (Klooster & Burik, 2000; Hermanns, 2008).

Robberechts et al. (2014) stellen dat 'gedeeld ouderschap' nagestreefd dient te worden en zij stellen dat het doorgeven van (kleine) verantwoordelijkheden aan de ouders belangrijk is zodat zij zich werkelijk ouder kunnen voelen. De ouders die in het kader van het onderzoek van Aartsen (2016) werden geïnterviewd, geven aan dat zij het delen van het opvoederschap daar waar mogelijk als helpende factor voor de samenwerking zien. Van der Steege (2012) stelt dat gezinshuisouders zich als professional op dienen te stellen richting de jeugdige en het gezin van herkomst. Gezinshuisouders kunnen hier volgens haar concreet aan werken door de ouders van de jeugdige onder meer een plek te geven en veel inspraak en verantwoordelijkheden te geven (mee laten denken in aanpak en samen beslissingen nemen). Hiermee wordt getracht te bereiken dat de jeugdige en zijn/haar gezin van herkomst ervaren dat zij belangrijk zijn. Tevens zal de jeugdige ervaren dat er niet *over* maar *met* zijn ouders gepraat wordt.

Informatie-uitwisseling

Ook informatie-uitwisseling blijkt vanuit verschillende onderzoeken een constructieve factor voor de samenwerkingsrelatie te zijn (Daamen, 2014; Maureau, 2008; Singer et al., 2014; Klooster & Burik, 2000; Hermanns, 2008; Robberechts et al., 2014; Haans, 2017). Uit onderzoek van Singer et al. (2014) komt naar voren dat de meeste ouders zich onvoldoende geïnformeerd voelen over hoe het met hun kind gaat en hoe hij zich ontwikkelt. Ze hebben het gevoel niet betrokken te worden bij het wel en wee van hun kind: 'Ze missen de informatie over kleinere gebeurtenissen in het leven van hun kind, bijvoorbeeld hoe de eerste schooldag was, wat hij/zij doet in het weekend of een goed cijfer voor een proefwerk' (p. 35). Uit verschillende onderzoeken komt naar voren dat het belangrijk voor ouders is om te weten hoe het met hun kind gaat (Daamen, 2014; Klooster & Burik, 2000; Hermanns, 2009). Uit onderzoek van Robberechts et al. (2014) blijkt dat alle pleegouders vinden dat informatie-uitwisseling van de pleegouders naar de ouders over de ontwikkeling van het pleegkind, over belangrijke momenten in het leven van het kind, etc. moet worden nagestreefd. Wat betreft school stelt Van der Steege (2012) dat het belangrijk is dat gezinshuisouders rapporten en belangrijke informatie van school delen met de ouders.

Naast bovenstaande constructieve factoren – die het meest worden benoemd in de literatuur – blijken ook onderstaande factoren belangrijk te voor de samenwerkingsrelatie:

- Duidelijke afspraken tussen pleegouders en ouders (Maureau, 2008; Robberechts et al. (2014) en duidelijk inzicht in verdeling van rollen en taken (Daamen, 2014);
- Het hanteren van open en eerlijke communicatie tussen pleegouders en ouders (De Baat & De Lange, 2013; Robberechts et al., 2014);
- Gezinshuisouders die de loyaliteit van het kind naar de ouders erkennen en hem de ruimte geven om loyaal te zijn aan zijn ouders (Stam & Van Dorland, 2013). Kind voelt zich vrij om positief te spreken over ouders in aanwezigheid van pleegouders en andersom (De Baat & De Lange, 2013) en er wordt nooit negatief gesproken over de ouders in aanwezigheid van de pleegkinderen (Robberechts et al., 2014);
- Ouders die de plaatsing verdragen en die langzamerhand pleegouders kunnen erkennen als opvoeders van hun kind (De Baat & De Lange, 2013; Robberechts et al., 2014);
- Ouders die zich welkom weten bij de pleegouders (Haans et al., 2010; Haans, 2017);
- Ouders die het vertrouwen hebben dat het kind het goed heeft bij het pleeggezin (Haans et al., 2010; Klooster & Burik, 2000; Hermanns, 2008).

Nu de constructieve en belemmerende factoren voor de samenwerking zijn beschreven, kan worden overgegaan tot de beantwoording van de eerste deelvraag.

Beantwoording deelvraag 1

Het eerste deel van de literatuurstudie is uitgevoerd om antwoord te geven op deelvraag één: ‘wat zegt de literatuur over de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders, en wat betekent dit voor het handelen van de gezinshuisouders?’.

Belang van de samenwerkingsrelatie

Allereerst is ingegaan op de belangrijkheid van de samenwerkingsrelatie. Uitgaande van het literatuuronderzoek, kan gesteld worden dat een moeizame samenwerkingsrelatie het risico op een breakdown kan vergroten en daarmee een negatieve invloed kan hebben op de gezinshuisplaatsing. Daar staat tegenover dat een constructieve samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders, een positieve invloed zou hebben op (het verdragen van de plaatsing van de ouders en daarmee op) de stabiliteit en continuïteit van de gezinshuisplaatsing. Daarnaast zou een goede samenwerkingsrelatie een positieve invloed kunnen hebben op het welzijn en de ontwikkeling van het kind.

Typerende kenmerken voor direct betrokkenen bij de samenwerkingsrelatie

Gezinshuisouders

Typerend voor gezinshuisouders is dat zij professionele opvoeders zijn. Er wordt van hen verwacht dat zij zich professioneel opstellen ten opzichte van de gezinshuiskinderen en de ouders van de gezinshuiskinderen. Zij dienen oog te hebben voor en in te spelen op de behoeften en wensen van de gezinshuiskinderen én hun ouders. Ook kwam uit het literatuuronderzoek naar voren dat er handelingsverlegenheid onder gezinshuisouders bestaat ten aanzien van de samenwerking met de ouders en omgang met de jongere. Zij weten dus ook niet altijd hoe (adequaat) te handelen.

Ouders

Een typerend kenmerk voor ouders is dat er bij hen veelal sprake is van meervoudige problematiek. Het is mogelijk dat ouders hierdoor het inzicht ontberen in en/of niet goed weten in te spelen op de behoefte van de kinderen. Tevens kunnen gezinshuisouders door de meervoudige problematiek bij ouders

moelijkheden ondervinden in de samenwerking met hen of is samenwerking rond de opvoeding van het kind niet haalbaar.

Als gevolg van de uithuisplaatsing, hebben ouders te maken met het verlies van het kind, het opvoederschap, het beeld dat men van zichzelf had en datgene wat het leven zin gaf. Dit kan ertoe leiden dat ouders moeite hebben met het accepteren van de plaatsing, wat een negatieve invloed op de continuïteit van de plaatsing heeft. Om die reden is het belangrijk dat ouders leren om de plaatsing te verdragen. Gezinshuisouders zouden hier mogelijk een rol in kunnen spelen door zich in te leven in de positie waarin ouders zich verkeren en door begrip op te brengen voor het verlies van het opvoederschap. Tevens zou helpend kunnen zijn als zij actief met hem samen te werken, zoeken naar samenwerkingsmogelijkheden en hen betrekken bij de opvoeding waar dit mogelijk is. Dit laatste vraagt van gezinshuisouders dat zij ertoe in staat zijn dat zij de ouders zoveel mogelijk laten delen in het opvoederschap.

Jongeren

Allereerst is het typerend voor gezinshuis kinderen dat hun problematiek meervoudig en complex is.

Ook is het typerend voor jongeren die in gezinshuizen verblijven, dat zij te maken hebben met een uithuisplaatsing en gezinshuisplaatsing, wat een grote impact heeft op hun (gevoels)leven. Helpend zou zijn wanneer zij hiervoor erkenning krijgen van de gezinshuisouders.

Daarnaast kwam in de literatuur naar voren dat jongeren in de adolescentiefase c.q. puberteitsfase zitten. Karakteristiek voor adolescentiefase is onder meer het vormen van een eigen identiteit en het bereiken van autonomie ten opzichte van de ouders. Een jongere moet in deze fase leren (emotioneel) los te komen van zijn ouders. Voor kinderen die in de adolescentiefase terechtkomen in een gezinshuis geldt dat zij moeten laveren tussen het emotioneel binden aan en contact onderhouden met zijn (gezinshuis)ouders enerzijds en het losmakingsproces van zijn (gezinshuis)ouders anderzijds. In deze fase is het belangrijk dat de zelfstandigheid en onafhankelijkheid van de jongere wordt gestimuleerd. Ook dienen opvoeders (emotioneel) betrokken te blijven en toezicht te houden en (emotionele) steun te bieden en raad te geven waar nodig. Gezien de problematiek en de kwetsbaarheid van de gezinshuisjongeren, dient de mate van onafhankelijkheid te worden afgestemd op wat er van de jongere verwacht kan worden.

Tot slot dienen gezinshuisouders zich bewust te zijn van de twee triades waarmee gezinshuis kinderen te maken hebben: de triade met de eigen ouders (waarmee ze verbonden zijn door existentiële loyaliteit) en de triade met de gezinshuisouders (waarmee ze verbonden zijn door verworven loyaliteit). Aangezien een loyaliteitsconflict of het ondergronds gaan van de loyaliteit een negatieve uitwerking heeft op het kind en op de relatie tussen gezinshuis kind en gezinshuisouders, dient dit zo goed als het kan voorkomen te worden. Gezinshuisouders zullen samen moeten werken met de ouders om de existentiële loyaliteit naar de ouders en de verworven loyaliteit naar de gezinshuisouders de ruimte te geven, zodat het kind openlijk loyaal kan zijn naar alle ouderpartijen. Gezinshuisouders zouden mogelijk de loyaliteit van het gezinshuis kind de ruimte kunnen geven door: 1) het gezinshuis kind 'toestemming' te geven loyaal te zijn met de ouders, 2) het gezinshuis kind te steunen in het vormgeven van zijn relatie met zijn ouders, 3) de ouders een belangrijke plek te geven, bij hen aan te sluiten en respect te hebben voor manier waarop de ouder de ouderrol wil invullen, 4) door de ouders te accepteren en niet af te vallen in het bijzijn van het kind, 5) te voorkomen dat het gezinshuis kind moet kiezen tussen de ouders of de gezinshuisouders, 6) door geen negatieve houding te hebben tegenover en zich niet superieur te voelen aan de ouders.

Constructieve en belemmerende factoren voor de samenwerkingsrelatie

Er zijn belemmerende factoren naar voren gekomen uit het literatuuronderzoek (die enkel de pleegzorg betreft). Belemmerende factoren voor de samenwerking tussen pleegouders en ouders zijn:

- Een machtsstrijd tussen ouders en pleegouders
- Pleegouders die als bedreigen worden ervaren door de ouders
- Wanneer er wantrouwen en vijandigheid is vanuit ouders ten aanzien van pleegouders
- Ouders geen contact willen met de pleegouders
- Ouders die niet komen opdagen voor bezoeken (wat tevens leidt tot ontgoocheling bij het pleegkind).
- Het niet zelf kiezen van de plaatsing door de ouders
- Een verschil in waarden en normen
- Afspraken die niet duidelijk zijn voor iedereen
- Wanneer pleegouders het kind volledig willen bezitten, het kind zich eigen willen maken en de ouder op afstand houden.

Het is voorstelbaar dat deze belemmerende factoren, ook de samenwerking tussen ouders en gezinshuisouders kunnen bemoeilijken.

Eveneens zijn er constructieve factoren voortgekomen uit het literatuuronderzoek (die overwegend de pleegzorg betreft). Bepaalde onderstaande factoren komen uit literatuur uit de gezinshuiszorg, welke zijn aangegeven met een symbool (❖).

Constructieve factoren voor de samenwerking tussen gezinshuisouders/pleegouders en ouders zijn:

- Respect en erkenning van de ouders als 'unieke' ouders;
- Het betrekken van ouders bij (de opvoeding van) hun kind; ❖
- Informatie-uitwisseling. ❖

De volgende constructieve factoren komen eveneens in het literatuuronderzoek naar voren, maar worden door minder onderzoekers onderschreven:

- Duidelijke afspraken tussen pleegouders en ouders en duidelijk inzicht in verdeling van rollen en taken;
- Het hanteren van open en eerlijke communicatie tussen pleegouders en ouders;
- Gezinshuisouders die de loyaliteit van het kind naar de ouders erkennen en hem de ruimte geven om loyaal te zijn aan zijn ouders ❖. Kind voelt zich vrij om positief te spreken over ouders in aanwezigheid van pleegouders en andersom en er wordt nooit negatief gesproken over de ouders in aanwezigheid van de pleegkinderen;
- Ouders die de plaatsing verdragen en die langzamerhand pleegouders kunnen erkennen als opvoeders van hun kind;
- Ouders die zich welkom weten bij de pleegouders;
- Ouders die het vertrouwen hebben dat het kind het goed heeft bij het pleeggezin.

Hoewel bovenstaande constructieve factoren overwegend naar voren komen uit literatuur uit de pleegzorg, is het voorstelbaar dat ook de bovenstaande constructieve factoren, de samenwerking tussen ouders en gezinshuisouders positief kunnen beïnvloeden. Echter, ouders waarvan hun kind(eren) wonen in een gezinshuis, hebben te maken met meervoudige problematiek. Er moet dus gekeken worden naar wat haalbaar is.

Hoofdstuk 3 | Literatuur: ouderbetrokkenheid in het voortgezet onderwijs

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van het literatuuronderzoek rondom de ouderbetrokkenheid in het voortgezet onderwijs beschreven. In dit hoofdstuk zal in worden gegaan op deelvraag twee *'wat zegt de literatuur over ouderbetrokkenheid in het voortgezet onderwijs?'*. Aangezien er geen literatuur beschikbaar is aangaande ouderbetrokkenheid van gezinshuisouders of pleegouders, is algemene literatuur omtrent ouderbetrokkenheid geraadpleegd. Er is bij gezinshuis-kinderen geen sprake van een 'gewone' ouder-schoolrelatie. Er is een derde partij betrokken bij het kind, namelijk de gezinshuisouders. Daarbij hebben gezinshuis-kinderen met meervoudige complexe problematiek te maken, waardoor zij mogelijk tegen onderwijsproblemen aanlopen. Mogelijk wordt er meer ondersteuning gevraagd van gezinshuisouders (in samenwerking met ouders) ten aanzien van hun betrokkenheid bij het onderwijs dan in onderstaande paragrafen beschreven staat.

Allereerst wordt toegelicht wat ouderbetrokkenheid inhoudt in paragraaf 3.1. Vervolgens wordt er in paragraaf 3.2 ingegaan op de effectiviteit van ouderbetrokkenheid en paragraaf 3.3 gaat in op de effectiviteit van de verschillende vormen van ouderbetrokkenheid. In paragraaf 3.4 worden groepen ouders beschreven met risicokenmerken, waarvan een negatieve invloed kan uitgaan op hun betrokkenheid ten aanzien van het onderwijs.

3.1 | Ouderbetrokkenheid

'Ouderbetrokkenheid past goed in de huidige participatiesamenleving waarin ieder individu medeverantwoordelijk is voor zaken in zijn of haar leven en de omgeving', zo stelt Kennisplatform voor onderwijs 'Wij-leren' (n.d.). Maar wat betekent ouderbetrokkenheid en wat houdt het in?

De onderwijsraad (2010) maakt een onderscheid tussen ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie. Lusse, Kuijpers & Strijk (2016) en Lusse (2013, 2015) stellen echter dat ouderparticipatie valt onder ouderbetrokkenheid. Lusse et al. (2016) heeft drie dimensies van ouderbetrokkenheid geformuleerd:

- Ouderparticipatie: ouders nemen actief deel aan activiteiten op school.
- Thuisbetrokkenheid c.q. onderwijsondersteunend gedrag: ouders hebben een positieve houding tegenover school en ondersteunen de leer- en loopbaanontwikkeling van het kind.
- Oudercontact c.q. samenwerking tussen school en ouders: school en ouders werken samen aan het leren door en opvoeden van de leerling, in de klas, thuis, via telefoon of e-mail.

Ook volgens de WRR (2009) is ouderparticipatie een onderdeel van ouderbetrokkenheid. Zij onderscheidt drie vormen van ouderbetrokkenheid:

- Participatie: formeel en informeel deelnemen aan activiteiten op school.
- Communicatie: de communicatie tussen de ouders en school: rapportbesprekingen, huisbezoeken, ouderavonden en andere informele gesprekken.
- Stimulatie: de bijdrage die ouders, in woord en daad, kunnen leveren aan het verbeteren van de leerprestaties van het kind (bijvoorbeeld: het kind voorbereiden op school, hem ondersteunen bij huiswerk, praten over school, zorgen dat hij op tijd op school is, ervoor zorgdragen dat hij zich behoorlijk gedraagt op school, et cetera).

Hoewel er verschillend wordt gedacht over de plek die ouderparticipatie inneemt ten opzichte van ouderbetrokkenheid, hanteren de Onderwijsraad (2010) en Lusse (2013, 2015; Lusse et al., 2016) wel een éézelfde definitie voor de term 'ouderparticipatie'. Zij hanteren namelijk de definitie van Smit, Driessen, Sluiter en Brus (2007). Volgens hen wordt er onder ouderparticipatie verstaan dat ouders actief deelnemen aan activiteiten op school. Er zijn volgens hen geïnstitutionaliseerde en niet-

geïstitutionaliseerde vormen van ouderparticipatie die kunnen worden uitgevoerd. Het onderscheid dat zij hierin maken is dat de geïstitutionaliseerde vormen van ouderparticipatie wordt aangeduid als het participeren in de medezeggenschapsraad, ouderraad of schoolbestuur en dat er bij de niet-geïstitutionaliseerde vormen kan worden gedacht aan het leveren van hand- en spandiensten. Onder ouderbetrokkenheid verstaan Smit et al. (2007) de betrokkenheid van ouders bij de opvoeding en het onderwijs van hun eigen kind, thuis (helpen met huiswerk) en op school (rapportbesprekingen voeren met de leerkracht).

3.2 | Effectiviteit ouderbetrokkenheid

In de bovenstaande paragraaf is ingegaan op de (betekenissen van de) termen 'ouderbetrokkenheid' en 'ouderparticipatie' en het onderscheid die hier, al dan niet, in wordt gemaakt. In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de effectiviteit van ouderbetrokkenheid om helder te krijgen wat voor invloed hiervan uit kan gaan.

In het onderzoeksrapport 'ouders, scholen en diversiteit', wordt het volgende beschreven: 'Ouders kunnen via hun betrokkenheid bij en participatie aan het onderwijs een belangrijke bijdrage leveren aan de onderwijskansen van hun kinderen' (Smit et al., 2007, p. 5). Prins, Wienke en Van Rooijen (2013) stellen dat ouderbetrokkenheid een positief effect heeft op de schoolse ontwikkeling en het sociaal functioneren van kinderen, en vice versa. Ook blijkt ouderbetrokkenheid een positief effect te hebben op de aanwezigheid van leerlingen. Wanneer leerlingen ondersteund en aangemoedigd worden door hun ouders, is de kans op schoolverzuim minder groot (De Lange, Matthys, Foolen, Addink, Oudhof & Vermeij, 2015; WRR, 2009). Uit onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut komt naar voren dat ouderbetrokkenheid een positieve invloed heeft op het doorlopen van de onderwijsloopbaan. Het levert namelijk een belangrijke bijdrage aan de verbetering van leer- en schoolresultaten van kinderen (De Gruijter en Van der Gaag, 2013).

Ouderbetrokkenheid blijkt niet altijd gunstig uit te pakken, zo wordt gesteld in een onderzoek van Radboud universiteit Nijmegen. Zo blijkt overmatige bemoeienis door ouders averechts te werken op het kind. Hieronder valt onder meer sociale controle, hulp bij huiswerk en de druk om te presteren (Bakker, Denessen, Dennissen, Oolbakkink-Marchand, 2013).

Leeftijd en ouderbetrokkenheid

De impact van ouderbetrokkenheid bij het onderwijs, blijkt bij het toenemen van de leeftijd, af te nemen. Ouderbetrokkenheid heeft een grotere effectiviteit op de schoolresultaten van kinderen in het basisonderwijs dan kinderen die op het voortgezet onderwijs zitten. De afname in effectiviteit zou mogelijk verklaard kunnen worden doordat (1) de lesstof die gegeven wordt in het basisonderwijs voor veel ouders beter te overzien is, waardoor het voor hen makkelijker is om hun kinderen te ondersteunen in het leerproces en (2) doordat kinderen die al wat ouder zijn niet zitten te wachten op de bemoeienissen van ouders bij hun onderwijs (Daamen, 2017). Echter, dit betekent niet dat ouderbetrokkenheid in het voortgezet onderwijs niet effectief is. Uit onderzoek komt naar voren dat betrokkenheid van ouders bij de schoolloopbaan van de jeugdigen in alle leeftijden van belang is (Lange et al, 2015). Adviesorganisatie CPS (n.d.) stelt: '*Ouderverantwoordelijkheid neemt af naarmate het kind ouder en meer volwassen wordt. Ouderbetrokkenheid blijft echter altijd bestaan, ongeacht de leeftijd van ouders en kinderen*' (p. 1). Ouderbetrokkenheid is volgens CPS zowel van belang in het voortgezet- en beroepsonderwijs als ook in het primair onderwijs.

De rol van ouders in het voortgezet onderwijs, bij het leren en de ontwikkeling van hun kind, verandert (Bokdam, Tom, Berger, Smit & van Rens, 2014; Deen & Laan, 2012). Het kind krijgt en neemt een grotere

eigen verantwoordelijkheid voor zijn eigen ontwikkeling (Deen & Laan, 2012). Tegelijk blijven ouders een belangrijke rol spelen, maar minder nadrukkelijk en afstandelijker. Wel is de rol van ouders groter wat betreft 'academic socialisation': communiceren over het belang van onderwijs voor de toekomst, de kansen op de arbeidsmarkt, het maken van keuzes en bediscussiëren van leerstrategieën (Bokdam et al., 2014). De invloed van ouders op de loopbaan(keuzes) van leerlingen blijkt groot (Lusse et al., 2016). 'Leerlingen willen graag dat hun ouders betrokken zijn bij hun schoolloopbaan en praten over hun kwaliteiten en motieven als dit in een positieve, bemoedigende sfeer plaatsvindt en als de leerling zelf de regie blijft behouden' (pp. 2-3). Leren kiezen van een vervolgopleiding, blijkt belangrijker dan laten kiezen. Door te begeleiden in de competenties van het 'leren kiezen' kan de jongere, ook verder in zijn loopbaan, keuzes maken.

3.3 | Effectiviteit van de verschillende vormen van ouderbetrokkenheid

In bovenstaande paragraaf is beschreven wat de effectiviteit van ouderbetrokkenheid is en in deze paragraaf wordt nader ingegaan op de effectiviteit van de verschillende vormen van ouderbetrokkenheid.

Van de drie geformuleerde dimensies van ouderbetrokkenheid (naar Lusse 2013, 2015), is het effect op schoolsucces bij 'thuisbetrokkenheid c.q. onderwijsondersteunend gedrag' en 'oudercontact' wel aangetoond. Bij 'ouderparticipatie' is dat niet aangetoond. Lusse et al. (2016) stellen op basis van verschillende onderzoeken, dat ouderbetrokkenheid thuis het meest bijdraagt aan schoolsucces.

Van de vormen van ouderbetrokkenheid (participatie, communicatie en stimulatie) die WRR (2009) onderscheidt, blijkt vooral 'stimulatie' belangrijk voor minder schooluitval én betere school-prestaties: 'leerlingen hoeven minder 'om te schakelen', begrijpen de leraar en de regels op school beter en worden thuis op cognitief en sociaal vlak optimaal voorbereid en ondersteund' (p. 173).

Ouderbetrokkenheid thuis (het bieden van een ondersteunend en stimulerend gezinsklimaat), komt als de meest effectieve vorm naar voren in het onderzoek van Prins et al. (2013). Hierover wordt gezegd dat dit geldt voor alle leeftijdsgroepen, hoewel het effect hiervan het sterkst is op jonge kinderen. Uit onderzoek van Hill & Tyson (2009) blijkt dat 'onderwijs socialisatie' de meest effectieve activiteit vanuit ouders is. Hieronder verstaan zij: 'de verwachtingen van ouders van de schoolresultaten van kinderen, het aanwakkeren van ambities bij kinderen, het bespreken van leerstrategieën en het plannen van de studieloopbaan' (Daamen, 2017, p. 25). Dit heeft volgens hen het meeste effect op de schoolresultaten van kinderen.

In het onderzoek van De Gruijter en Van der Gaag (2013) komt naar voren dat ontwikkelingsondersteuning (dat wat ouders kunnen doen om het leerproces van hun kinderen te ondersteunen) en pedagogische partnerschap (afstemming van ouders en school over opvoeding en opleiding thuis en op school) de meest effectieve vormen van ouderbetrokkenheid zijn als het gaat om het vergroten van de onderwijskansen voor kinderen. De belangrijkste succesfactor voor de schoolloopbaan is ontwikkelingsondersteuning door ouders. 'Voorbeelden van ontwikkelingsondersteunend gedrag zijn positief communiceren met het kind over schoolgerelateerde zaken; het hebben van hoge, maar reële verwachtingen van de onderwijsprestaties van kinderen; overleggen en afstemmen met de leerkracht/mentor over de ontwikkeling en onderwijsresultaten van het kind en het creëren van mogelijkheden voor kinderen om rustig te studeren / hulp te krijgen bij huiswerk' (De Gruijter en Van der Gaag, 2013, p. 21). Van ouderparticipatie kan een meer indirect effect uitgaan (De Gruijter & Van der Gaag, 2013; Smit et al., 2007). Er zijn hierdoor meer contactmomenten met school en de leerkrachten, waardoor de lijntjes korter zijn en er informeel gesproken kan worden over de

ontwikkeling van hun kind. Tevens krijgen ouders meer zicht op het ‘reilen en zeilen’ van de school en hoe het kind bijvoorbeeld in de groep ligt.

Bokdam et al. (2014) stellen – op basis van de onderzoeken van Bakker et al. (2013) en Smit et al. (2012) – dat de volgende componenten kritisch zijn voor het verhogen van leerlingprestaties: ‘educatief partnerschap, onderwijsondersteunend gedrag van ouders thuis, de ouder als rolmodel, de communicatie met de school, het kind ondersteunen bij het maken van studiekeuzes, bediscussiëren van adequate leerstrategieën en het versterken van onderlinge oudercontacten bij opvoeding en onderwijs’ (p. 17) zijn. Onder educatief partnerschap verstaan zij dat ouders en school onderling met regelmaat contact hebben over de ontwikkeling van het kind op school. Onderwijsondersteunend gedrag van ouders thuis bestaat volgens hen uit: ‘betrokkenheid bij de ontwikkeling van het kind, betrokkenheid bij de school, het communiceren met hun kind over zaken die op school gebeuren, zorg dragen voor een rijke leeromgeving voor hun kinderen thuis en in de vrije tijd, een goede plek om huiswerk te maken en dat er iemand is die ze ondersteunt bij het maken en plannen van dat huiswerk’ (p. 16).

Zoals eerder gesteld, levert onderwijsondersteunend gedrag van ouders een belangrijke bijdrage aan de onderwijskansen van hun kinderen. Willen ouders hun taak echter goed kunnen uitvoeren, dan moeten zij op een laagdrempelige en constructieve manier communiceren met de school. Scholen kunnen verschillende mogelijkheden bieden voor ouders om hen te informeren over schoolzaken, of met de school in gesprek te gaan (de Gruijter en van der Gaag, 2013, p. 21):

- Leerlingvolgsysteem: waarin ouders en kinderen kennis kunnen nemen van cijfers, absentie, uitvallen van lessen et cetera. NB. Ouders en leerlingen zouden aan de hand van dit leerlingvolgsysteem met elkaar moeten praten over school en schoolzaken.
- Contact met de mentor: de uitwisseling van telefoonnummers en e-mailadressen maakt mogelijk dat er gecommuniceerd kan worden met ouders en er contact kan worden opgenomen met de mentor.
- Diverse bijeenkomsten, waardoor ouders en kinderen kunnen worden geïnformeerd (over de voortgang van de prestaties van het kind). Bijvoorbeeld rapportgesprekken en (thema)ouderavonden over allerlei onderwijsgerelateerde onderwerpen, over bijvoorbeeld ontwikkelingsondersteunend gedrag of effectieve communicatie tussen ouders en school

In de bovenstaande paragraaf is er ingegaan op de effectiviteit van de verschillende vormen van ouderbetrokkenheid. In onderstaande paragraaf wordt er ingegaan op groepen ouders met risicokenmerken.

3.4 | Groepen ouders

Hieronder wordt een aantal ‘groepen ouders’ met risicokenmerken benoemd, waarvan een negatieve invloed kan uitgaan op hun betrokkenheid bij het onderwijs van het kind.

Uit onderzoek van De Gruijter en Van der Gaag (2013) komt naar voren dat met name laagopgeleiden hindernissen kunnen ondervinden bij het uitoefenen van ouderbetrokkenheid bij het onderwijs van hun kinderen. Uit verschillende onderzoeken die zij aanhalen, blijkt onder meer dat ze vaak niet weten wat er van hen verwacht wordt en dat vormen van vervolgonderwijs, zoals VMBO, nog complexer en veelomvattender zijn dan het basisonderwijs. Dit maakt dat deze laagopgeleide ouders moeilijker kunnen meekomen, waardoor hun betrokkenheid afneemt. Daamen (2017) haalt verschillende onderzoeken aan, waaruit blijkt dat de sociaal economische status (SES) van invloed kan zijn op de mate van samenwerking met professionals van school. Ook komt, uit de verschillende onderzoeken die zij aanhaalt, naar voren dat een lage SES een negatieve invloed heeft op de mate van betrokkenheid en de effectiviteit van de betrokkenheid in het onderwijs. Ouders met een lage SES hebben vaak minder

flexibele werktijden en vervoersproblemen en ervaren meer stress. Daarbij hebben ze vaak zelf weinig scholing genoten en negatieve ervaringen met school, wat hen onzeker kan maken. En hoe onzekerder de ouder zich voelt, hoe lager de betrokkenheid. Ook blijkt dat ouders met een lage SES meer ondersteund moeten worden in hoe zij hun kind kunnen ondersteunen.

Dom (2006) benoemt verschillende types van ouders: kansarme ouders, voortrekkers, dienstbare ouders, vrienden en afstandelijke ouders. De ouders vinden allemaal de school belangrijk, maar hij ziet een grote variatie in hoe de ouders betrokken zijn bij de school. Er wordt enkel ingegaan op de 'kansarme ouders' omdat zij de kwetsbare groep zijn. Die situatie van kansarme ouders wordt doorgaans gekenmerkt door '(...)een veelheid van gemiste kansen. Financiële moeilijkheden gaan gepaard met problematische gezinssituaties, relatiebreuken en weinig opleiding' p. 288). Hij beschrijft dat de kansarme ouders ook waarde hechten aan een goede opleiding voor hun kinderen, maar dat zij niet over voldoende 'middelen' beschikken om hun kinderen bij de onderwijsloopbaan bij te kunnen staan. Deze ouders zijn bijvoorbeeld door hun gebrek aan opleiding niet in staat om hun kinderen afdoende thuis te ondersteunen. Daarnaast zijn de problemen van ouders zodanig, dat ze geen tijd en/of energie hebben om hun kinderen bij te staan. Daarbij voelen kansarme ouders zich vaak afgewezen of gestigmatiseerd door de school. In het onderzoeksrapport van de WRR (2009) komt naar voren dat veel 'overbelaste ouders' (die lijden onder een opeenstapeling van problemen) vanwege hun eigen achtergrond, of gebrek aan tijd omwille van de aanwezige chaos in hun directe omgeving, het kind niet adequaat kunnen ondersteunen bij zijn scholing.

Menheere en Hooge (2010) halen een onderzoek aan van Morrison Gutman & McLoyd (2000), waarin duidelijk wordt dat laaggeletterde ouders een meer afwachtende houding aannemen in de betrokkenheid richting school. Er zou minder strategisch gehandeld worden en minder initiatieven van ouders ondernomen worden, maar wel veel tijdsinvestering.

Nog een belangrijk element om tot slot te benoemen is dat het opvallend is dat de ouders van de kinderen, die het meeste baat zouden hebben bij een goede afstemming tussen 'thuis' en de 'school', vaak onbereikbaar of zelfs onzichtbaar zijn (De Gruijter & Van der Gaag, 2013).

Nu groepen ouders zijn benoemd met risicokenmerken waarvan een negatieve invloed kan uitgaan op hun betrokkenheid bij het onderwijs, kan worden overgegaan tot de beantwoording van de tweede deelvraag.

Beantwoording deelvraag 2

Het tweede deel van de literatuurstudie is uitgevoerd om antwoord te geven op deelvraag twee: 'Wat zegt de literatuur over ouderbetrokkenheid in het voortgezet onderwijs?'

Wat ouderbetrokkenheid betekent en inhoudt

'Ouderbetrokkenheid' is de betrokkenheid van ouders bij de opvoeding en het onderwijs van hun eigen kind, thuis en op school. Onder 'ouderparticipatie' wordt verstaan dat ouders actief deelnemen aan activiteiten op school. De Onderwijsraad (2010) maakt een onderscheid tussen ouder-betrokkenheid en ouderparticipatie. Anderen (Lusse, Kuijpers & Strijk, 2016; Lusse 2013, 2015; WRR, 2009) zien ouderparticipatie als een onderdeel van ouderbetrokkenheid.

De effectiviteit van ouderbetrokkenheid

Er gaat een positief effect uit van ouderbetrokkenheid. Het heeft een positief effect op de schoolse ontwikkeling, het sociaal functioneren, de aanwezigheid en de leer- en schoolresultaten van kinderen, mits er geen sprake is van overmatige bemoeienis van ouders. Dit blijkt namelijk averechts te werken op het kind. De impact van ouderbetrokkenheid neemt bij het toenemen van de leeftijd af. Dit betekent echter niet dat ouderbetrokkenheid in het voortgezet onderwijs niet effectief is. Betrokkenheid van ouders bij de schoolloopbaan van de jeugdigen blijkt in alle leeftijden van belang. De rol van ouders is alleen minder nadrukkelijk en meer op afstand.

De effectiviteit van de verschillende vormen van ouderbetrokkenheid

Ouderbetrokkenheid vanuit de thuissituatie, tussen ouder en kind, blijkt het meest effectief te zijn. Het gaat hierbij om het positief betrokken zijn bij en interesse hebben in de schoolloopbaan van de kinderen, waarbij ouders het kind stimuleren, ondersteunen en zorgdragen voor een omgeving waar kinderen het best tot hun recht komen als het gaat om hun ontwikkelingskansen ten aanzien van het onderwijs (bv. het hebben van hoge reëel verwachtingen, ondersteunen bij plannen en maken van huiswerk, praten over school, mogelijkheden creëren om rustig te studeren). Ook blijkt de samenwerking en contact tussen de ouders en school, een effectieve vorm van ouderbetrokkenheid (bv. contact met de docent over de ontwikkeling en onderwijsresultaten van het kind). Ouderparticipatie lijkt minder, of een meer indirect, effect te hebben op de schoolprestatie van het kind.

Groepen ouders met risicokenmerken, waarvan een negatieve invloed t.a.v. hun betrokkenheid bij het onderwijs kan uitgaan

Laagopgeleiden komen moeilijk mee met het niveau van het voortgezet onderwijs en weten niet goed wat er van hen verwacht wordt, waardoor hun betrokkenheid bij het voortgezet onderwijs van het kind afneemt. Veel laaggeletterde ouders nemen een meer afwachtende houding aan in de betrokkenheid richting school. Ook blijkt een lage sociaal economische status van negatieve invloed te zijn op de mate van betrokkenheid, de effectiviteit van de betrokkenheid in het onderwijs en op de mate van samenwerking met de professionals van school. Om die reden zullen ouders met een lage SES meer ondersteund moeten worden in hoe zij hun kind kunnen bijstaan bij hun schoolloopbaan. 'Kansarme ouders' – ouders met veel problemen, gemiste kansen, financiële moeilijkheden, problematische gezinssituaties, relatiebreuken en weinig opleiding – zijn veelal niet in staat om hun kind bij de onderwijsloopbaan (thuis) te ondersteunen en bij te staan. Ook veel 'overbelaste ouders' – die lijden onder een opeenstapeling van problemen – kunnen het kind niet altijd adequaat ondersteunen bij de scholing van het kind.

Het is goed om nogmaals te benoemen dat er in dit tweede literatuurhoofdstuk niet is ingegaan op ouderbetrokkenheid bij ouders waarvan het kind niet meer thuis woont (ouders waarvan het kind in plaats daarvan in bijvoorbeeld een gezinshuiszorgsetting of pleegzorgsetting opgroeit), omdat er geen literatuur hierover beschikbaar is. Hier ligt dus een kennisprobleem. Dit betekent dus ook dat de literatuur niet is ingegaan op situaties waar, behalve ouders, ook gezinshuisouders bij betrokken zijn.

Analyse literatuuronderzoek

In deze afsluitende paragraaf van het literatuuronderzoek komt aan de orde of en hoe de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders ten aanzien van de schoolloopbaan van de jongeren mogelijk vormgegeven kan worden als er wordt uitgegaan van de uitkomsten van het literatuuronderzoek. In deze analyse is er door onderzoekers een koppeling gemaakt tussen de beschreven resultaten van deelvraag één en deelvraag twee.

Uit het literatuuronderzoek (zie paragraaf 3.3) komt naar voren dat (1) ouderbetrokkenheid vanuit de thuissituatie, tussen ouder en kind, de meest effectieve vorm van ouderbetrokkenheid is. Het gaat hierbij dan om het positief betrokken zijn bij en interesse hebben in de schoolloopbaan van de kinderen, waarbij ouders het kind stimuleren, ondersteunen en zorgdragen voor een omgeving waar kinderen het best tot hun recht komen als het gaat om hun ontwikkelingskansen ten aanzien van het onderwijs (bijvoorbeeld het hebben van hoge reële verwachtingen, ondersteunen bij plannen en maken van huiswerk, praten over school, mogelijkheden creëren om rustig te studeren). Ook blijkt (2) de samenwerking en contact tussen de ouders en school, een effectieve vorm van ouderbetrokkenheid (bijvoorbeeld overleggen en afstemmen met de mentor over de ontwikkeling en onderwijsresultaten van het kind). Het zou dus doeltreffend kunnen zijn wanneer gezinshuisouders en ouders op deze gebieden met elkaar samenwerken. Uit het literatuuronderzoek (zie paragraaf 2.3.2) kwam onder meer naar voren dat het mogelijk constructief voor de samenwerking zou kunnen zijn als ouders zoveel en waar mogelijk betrokken worden en een rol krijgen (bij de opvoeding van hun kind), gezinshuisouders open en eerlijk communiceren met ouders en dat informatieverstrekking aan de ouders nagestreefd dient te worden. Mogelijk zouden gezinshuisouders ouders een rol kunnen geven ten aanzien van de bovengenoemde twee onderwijsgebieden, zouden zij open en eerlijk kunnen communiceren met en informatie kunnen verstrekken aan de ouders over de (schoolse) ontwikkeling van de jongeren.

Echter, er moet als kanttekening worden geplaatst dat samenwerking met ouders omtrent de schoolloopbaan van de jongere soms moeilijk of niet haalbaar is. In hoofdstuk twee kwam naar voren dat gezinshuisouders moeilijkheden kunnen ondervinden in de samenwerking met ouders en dat samenwerking soms onhaalbaar is (zie paragraaf 2.2.2.1). In hoofdstuk drie kwamen groepen ouders met risicokenmerken naar voren, waarvan een negatieve invloed ten aanzien van hun betrokkenheid bij het onderwijs kan uitgaan (zie paragraaf 3.4). In het literatuuronderzoek kwam naar voren dat 'kansarme ouders' – ouders met veel problemen, gemiste kansen, financiële moeilijkheden, problematische gezinssituaties, relatiebreuken en weinig opleiding – veelal niet in staat zijn om hun kind bij de onderwijsloopbaan (thuis) te ondersteunen en bij te staan. Ook veel 'overbelaste ouders' – die lijden onder een opeenstapeling van problemen – kunnen het kind niet altijd adequaat ondersteunen bij de scholing van het kind. Ouders, waarvan hun kind in een gezinshuis woont, hebben eveneens te maken een opeenstapeling van problemen (d.w.z. meervoudige problematiek). Daarbij is er bij veel van de ouders sprake van problematische gezinssituaties, relatieproblemen/-breuken en financiële problemen (zie paragraaf 2.2.2.1). Ook bleek uit literatuuronderzoek dat er bij 50% van de ouders, sprake is van een lage sociaal economische status. Dit laatste kan van negatieve invloed zijn op de effectiviteit en de mate van betrokkenheid in het onderwijs en op de mate van samenwerking met de professionals van school. Ouders met een lage SES zouden meer ondersteund moeten worden in hoe zij hun kind kunnen bijstaan bij hun schoolloopbaan (zie paragraaf 3.4). Mogelijk zouden gezinshuisouders, indien samenwerking mogelijk is, één van de actoren kunnen zijn die ouders ondersteunen bij de rol die ouders kunnen vervullen bij de schoolloopbaan van het kind.

De rol van ouders in het voortgezet onderwijs verandert (meer afstandelijk en minder nadrukkelijk) en het kind neemt een grotere eigen verantwoordelijkheid (zie paragraaf 3.2). Omreden dat in de adolescentiefase, in het bijzonder, autonomie en identiteit ontwikkeld wordt, moeten ouders zelfstandigheid en onafhankelijkheid stimuleren, maar ook betrokken blijven en toezicht houden. Gezien de meervoudige, complexe problematiek en de kwetsbaarheid van de gezinshuisjongeren, dient de mate van onafhankelijkheid en zelfstandigheid te worden afgestemd op wat er van de jongere verwacht kan worden en op wat hij aankan (zie paragraaf 2.2.3.3).

Hoofdstuk 4 | Interviews: samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders

Er zijn door het Lectoraat Jeugd en Gezin focusgroep-interviews gehouden met experts en gezinshuisouders en er zijn individuele interviews afgenomen met ouders en jongeren. In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van deze (focusgroep)interviews beschreven. Er zal in dit hoofdstuk antwoord worden gegeven op deelvraag 3 'wat zijn volgens de betrokkenen (experts, gezinshuisouders, ouders en jongeren) belangrijke elementen waar gezinshuisouders rekening mee dienen te houden in de samenwerking met ouders?'. In dit hoofdstuk wordt uiteengezet hoe de samenwerking met ouders volgens de opvattingen van betrokkenen vormgegeven dient te worden en waar gezinshuisouders rekening mee dienen te houden.

4.1 | Experts

Algehele bejegening van ouders

Een expert vindt openheid en transparant-zijn belangrijk richting de ouders (E1.35, E1.36). Zo vertelt hij 'transparantie vind ik heel belangrijk. En dat zit hem meer in van, kom maar kijken hoe we het hier doen' (E1.35). Experts geven aan het belangrijk te vinden dat er respect is vanuit de gezinshuisouder naar de ouder (E1.40, E1.42, E1.44, E2.48). Een expert spreekt uit: 'Je bent geen betere ouder, je bent gewoon in een andere omstandigheid. En als je dat echt ook zo kan uitstralen naar ouders denk ik, dan is dat gelijkwaardigheid. Dan ben je ook heel respectvol' (E1.42). Ook wordt door experts genoemd dat er niet geoordeeld moet worden over de ouders (E1.38, E1.43). Daarbij spreekt een expert uit dat gezinshuisouders ongenueanceerd moeten zijn richting de ouders als het gaat over negatieve dingen die een gezinshuisouder ervaart of voelt jegens de ouders (E2.30).

Openstaan voor en betrekken van ouders in de samenwerking

Volgens experts is het belangrijk om ouders een welkom gevoel te geven en je huis open te stellen voor de ouder (E2.46, E2.47, E1.35). Ook geven experts aan het belangrijk te vinden dat gezinshuisouders zoveel mogelijk samenwerken rondom de zorg van het kind (E1.1, E1.24). Experts geven aan het belangrijk te vinden om te zoeken naar en uit te gaan van de mogelijkheden van ouders in de samenwerking (E2.1, E2.10, E1.39, E2.35, E2.38, E2.45). Zo spreekt een expert: 'Je moet ook kijken naar de mogelijkheden. Ik vind dat wat je in tact kan houden aan opvoedersinzet van ouders, dat moet je ook extra beaccentureren (E2.35). Een andere expert geeft aan het belangrijk te vinden dat gezinshuisouders moeten kijken naar punten waarin ouders een rol kunnen spelen (E2.38). Ook wordt genoemd om ouders zoveel mogelijk ruimte te geven 'ten koste van heel veel' (E2.45) en om met ouders samen te werken daar waar kan (E2.3).

Volgens een expert helpt het als ouders zich belangrijk voelen in de samenwerking (E1.48). Het kan volgens twee experts helpend zijn voor ouders wanneer er naar hen wordt uitgesproken dat het kind hen nodig heeft (E2.16, E2.17). Het is volgens experts ook belangrijk dat ouders het gevoel hebben dat ze nog iets te zeggen hebben (E2.26) en wat mogen betekenen in het leven van het kind (E2.28). Zo benoemt een expert als voorbeeld: 'Gezinshuisouders die soms strategisch echt even een ouder bellen van goh, ik loop hier en hier tegenaan, hoe zullen we dit aanpakken? Als je het op die manier aanvliegt en ouder dat gevoel van jeetje ik ben nog waard en ik mag iets betekenen voor mijn kind, dan ben je al heel wat stappen verder' (E2.28).

In de interviews met experts kwam naar voren dat zij het belangrijk vinden dat er met ouders wordt afgestemd, dat wil zeggen dat gezinshuisouders ouders mee laten denken en met hen overleggen waar het kan (E1.13, E1.15, E1.16, E1.18, E2.27, E2.39, E2.41). Zo wordt genoemd dat het belangrijk is om ouders mee te laten beslissen in 'kleine subtiele zaken', zodat de gezinshuisouder op die manier aansluiting kan vinden bij de ouder en meegenomen worden (E1.13). Ook geeft een expert aan dat, in

het overleggen met ouders, de mening van de ouder niet leidend hoeft te zijn in de keuze die wordt gemaakt, maar dat het belangrijk is om niet voorbij te gaan aan de ouder (E1.16). Ouders een stem geven, kan volgens een expert altijd (E1.18). Ook geeft een expert aan het belangrijk te vinden om ouders mee te laten denken, daar waar het kan (E2.39). Dit is volgens de expert één van de dingen, waardoor de ouder zich gezien en erkend kan voelen als ouder (E2.42).

Ook komt in een interview met experts het informeren van ouders naar voren (E2.31, E2.33, E2.34). Zo geeft een expert aan het belangrijk te vinden dat ouders worden geïnformeerd over belangrijke zaken die het kind aangaan (E2.31, E2.33, E2.34). Een expert geeft aan dat het belangrijk is om ook naar het kind uit te stralen dat ouders worden geïnformeerd over belangrijke zaken die in het leven van het kind gebeuren (E2.34). Het is volgens de expert belangrijk om duidelijk te maken dat gezinshuisouders ook met ouders contact hebben en belangrijke dingen met elkaar doornemen omdat het kind moet weten dat de gezinshuisouders en ouders één systeem zijn (E2.32).

Verschillende experts spreken uit dat afspraken belangrijk zijn (E1.25, E1.33). Zo is het volgens een expert belangrijk dat er bij de afstemming duidelijke afspraken moeten worden gemaakt en dat verwachtingen naar gezinshuisouders besproken worden (E1.33). Volgens een andere expert is het helpend als er openheid is over ieders eigen rol en deel in de samenwerking (E1.4).

Kind in ogenschouw nemen

Uit de interviews met experts kwam naar voren dat zij het belangrijk vinden om het kind centraal te stellen in de samenwerking. Verschillende experts spreken uit dat de samenwerking in het belang van het kind moet zijn (E1.19, E2.12, E2.49, E2.6, E2.4). Zo spreekt een expert uit: 'dan denk ik, ja de samenwerking gaat altijd ergens naartoe. Je doet het ergens voor. Je bent niet alleen maar voor de leut aan het samenwerken. Je doet het ergens voor. En je doet het voor die kinderen, zodat die kinderen het goed hebben' (E1.19). Dit onderstreept ook een andere expert, namelijk dat er vanuit het kind gekeken moet worden, wat er mogelijk is in de samenwerking met ouders (E2.4). Er moet volgens experts ook rekening worden gehouden met de wensen en behoeften van het kind (E1.47, E1.53). Zo zijn er bijvoorbeeld ook kinderen die geen contact willen hebben met hun ouders, en daar moet volgens een expert ook rekening mee worden gehouden (E2.50). En er spreekt een expert uit dat bij het betrekken van ouders bij schoolgesprekken, rekening moet worden gehouden met de behoefte van het kind en dat er moet worden gekeken wat of het kind wil (E1.47). Daarbij spreekt een expert uit dat er geen sprake mag zijn van samenwerking en kinderen moeten worden beschermd 'als kinderen niet meer veilig zijn of in hun ontwikkeling zo geschaad worden, dan hebben ouders pech. Dan gaan kinderen voor. De ontwikkeling van kinderen gaat voor' (E1.29).

Verschillen in ouders

In de interviews met experts komt naar voren dat er verschillen zitten tussen ouders (E1.37, E1.52, E2.29). Een expert spreekt meermaals uit dat het belangrijk is dat gezinshuisouders moeten afstemmen per ouder wat kan (E1.37, E1.52). Zo spreekt deze expert het volgende uit: 'En flexibel denk ik is heel belangrijk en je hebt natuurlijk zoveel systemen en zoveel kinderen. En niemand is hetzelfde. Dus dat je daarin ook zeg maar goed kan afstemmen. Van nou, wat past bij de één en wat past bij de ander' (E1.37).

Samenwerking moeilijk of niet realiseerbaar

Uit de interviews met experts komt naar voren dat samenwerking met ouders niet altijd te realiseren valt en soms moeizaam verloopt. Zo lukt de samenwerking met ouders niet altijd omdat ouders teveel vanuit eigen belangen redeneren (E1.7), de veiligheid en ontwikkeling van het kind in het geding is (E1.29), kinderen beschermd moeten worden (E1.28), de gezinshuisouders als concurrent worden gezien (E1.8), ouders de schuld buiten zichzelf leggen (E1.26), kinderen (tijdelijk) geen contact willen (E2.8, E2.13) en ouders zich niet aan afspraken houden (E2.9).

Twee verschillende experts spreken uit dat gezinshuisouders zich dus ook bewust moeten zijn van de onmogelijkheden (E2.2, E2.11). Waarbij één van de experts stelt: 'Ik denk dat we ook moeten kunnen kijken naar wat zijn de grenzen uiteindelijk wat nog mogelijk met een gezinshuis, met gezinshuisouders, met die specifieke kinderen, met die specifieke moeder. Daar moet je ook eerlijk naar kunnen kijken' (E2.52). Tot slot komt in één van de interviews naar voren dat het constructief kan zijn dat er niet wordt samengewerkt met ouders omdat het in het belang van het kind is dat er geen contact meer is tussen ouder en kind (E1.27).

Overige belangrijke aspecten

In de focusgroep met experts kwam terug dat gezinshuis kinderen volgens een expert per definitie in een loyaliteitspositie zitten (E1.32) en dat zij loyaal zijn aan ouders, maar ook gezinshuisouders (E1.22). Volgens een andere expert is het belangrijk om te voorkomen dat een kind in een loyaliteitsconflict terechtkomt (E1.31). Dit wordt ondersteund door een expert in de andere focusgroep waarbij hij aangeeft dat het voor de ontwikkeling van het kind essentieel is dat een kind loyaal kan blijven naar zijn ouders (E2.23).

Uit de interviews met expert komt de unieke plek van de ouder naar voren (E1.21, E1.49, E2.19, E2.42, E2.44). Volgens een expert is het essentieel dat er een basale afstemming is van 'jij bent de ouder en ik ben degene die dagelijks voor jouw kind zorgt' (E1.21). Zo spreken experts uit dat gezinshuisouders niet de ouders zijn (E1.49, E2.44) en zich daarvan bewust moeten zijn (E2.44). Volgens een expert is het belangrijk dat gezinshuisouders ouders zien en erkennen als ouders (E2.42). En volgens een andere expert moeten gezinshuisouders investeren in het feit dat een ouder zich ouder kan voelen zonder dat hij voor het kind zorgt (E2.19).

In de interviews met expert komt naar voren dat ouders verdriet hebben om het feit dat de kinderen niet meer bij hen wonen. 'Het meest dierbare is van hun afgenomen', zo stelt een expert (E2.14). Volgens experts dienen gezinshuisouders ouders hiervoor erkenning te geven (E1.10, E2.14) en ruimte te krijgen om te verwoorden wat het met hen doet en wat zij daarin nodig hebben (E1.12).

4.2 | Gezinshuisouders

Algehele bejegening van ouders

In de interviews komt naar voren dat men niet moet oordelen over de ouders (G5.21, G3A.36, G1B.6, G1A.40). Daarbij spreekt een gezinshuisouder uit 'O, ik voel weerstand maar dat moet ik niet aan haar laten blijken. Ik keur ook haar ouders verder niet...Ik veroordeel niks' (G5.21). De ouder met respect bejegenen is een ander belangrijk aspect van gezinshuisouders dat in de interviews terugkomt (G2A.12, G2B.26, G2B.35, G5.20). Ook benoemen gezinshuisouders dat zij de ouders accepteren 'zoals ze zijn' (G4.52, G5.37). Zo vertelt een gezinshuisouder: 'Nou, soms moet je gewoon accepteren dat ouders zich uiten zoals ze zich uiten. En dingen benoemen zoals ze dingen benoemen en dingen doen zoals ze dingen doen' (G5.37).

Gezinshuisouders geven aan het belangrijk te vinden om betrouwbaar te zijn (G1A.6, G1B.10, G5.35). Zo vertelt een gezinshuisouder dat je moet doen wat je hebt afgesproken met de ouder (G1A.6). Openheid is een ander belangrijk aspect van de gezinshuisouder dat in de interviews wordt genoemd (G3A.10, G4.51, G5.34). Zo spreekt een gezinshuisvader uit: 'iedereen mag komen kijken. Iedereen mag meedoen en iedereen mag alles weten. In die zin zijn we heel open' (G4.51). Gezinshuisouders geven aan dat eerlijk zijn richting ouders, essentieel is (G1A.5, G3A.32, G5.34), want zo stelt een gezinshuisouder 'ouders voelen dat aan als het niet zo is' (G3A,32).

Openstaan voor en betrekken van ouders in de samenwerking

Uit de interviews met gezinshuisouders blijkt dat zij het belangrijk vinden om open te staan voor de ouders in de samenwerking en ouders zoveel mogelijk betrekken bij het leven van het kind. Zo geven gezinshuisouders aan het belangrijk te vinden dat ouders zich welkom voelen bij de gezinshuisouders (G1A.14, G4.7, G5.19). Ook geven gezinshuisouders aan het belangrijk te vinden om samen met de ouders zorg te dragen voor het kind (G1A.55, G1A.13, G5.44, G4.5, G4.56). Een gezinshuisvader vindt dit belangrijk omdat de verbinding tussen ouder en kind nooit losgeweekt mag worden en het samen zorgen voor het kind daarom belangrijk is (G5.44). Een gezinshuismoeder spreekt uit dat je door samen te zorgen voor het kind, echt van betekenis kan zijn voor het kind (G4.5). Ook spreken gezinshuisouders uit dat ouders nodig zijn in de samenwerking (G4.17, G4.41, G5.43, G5.4). Een gezinshuisouder geeft aan dat de slagingskans van de plaatsing veel kleiner is als ouders niet betrokken worden bij het leven van het kind (G4.42). Ook komt in de interviews naar voren dat gezinshuisouders het belangrijk vinden om ouders belangrijk te maken en hen een belangrijke plek te geven in de samenwerking (G4.31, G5.2, G5.55). Een gezinshuisvader spreekt uit dit belangrijk te vinden omdat ouders een speciale plek hebben omdat zij de ouders zijn van het kind (G5.55). Gezinshuisouders geven aan ouders te betrekken bij de belangrijke momenten in het leven van het kind (G4.47, G2A.24). Een gezinshuisouder betreft de ouders bij belangrijke momenten in het leven van het kind met de volgende reden: 'dan geef je ze toch iets terug van wat ze kwijt zijn geraakt. Dat is, denk ik, een stukje zorg voor hun kind. Ook al is het dan niet de opvoeding' (G4.48). Ook wordt door gezinshuisouders genoemd dat zij ouders zoveel mogelijk ruimte geven en laten participeren waar het kan (G2A.30, G2B.18, G2B.25, G4.28, G5.30, G5.41, G5.54) en dat zij zoveel mogelijk zoeken naar mogelijkheden voor samenwerking met de ouders (G2A.2, G5.50).

Gezinshuisouders geven aan dat zij met ouders afstemmen, in de zin van ouders mee laten denken en met hen te overleggen (G1A.16, G1A.29, G1A.21, G1A.38, G1A.42, G1B.8, G2A.8, G3A.15, G4.8, G4.39, G5.12, G3A.1, G5.29). Het afstemmen met ouders kan zitten in zaken zoals bijvoorbeeld de zorg voor het kind en het contact tussen ouder en kind en/of gezinshuisouder. Er is echter ook een gezinshuisouder die aangeeft dat ouders niet in alles mee kunnen beslissen en dat gezinshuisouders er een keuze in dienen te maken in welke zaken zij ouders laten meedenken (G3A.30). Gezinshuisouders vinden het belangrijk om zoveel mogelijk op één lijn te zitten met ouders (G3A.25, G4.14, G4.24). Eén gezinshuisouder doet dit omdat het kind anders de ouderpartijen gaat uitspelen (G4.14). In de interviews kwam naar voren dat gezinshuisouders ouders informeren (G3A.11, G4.19, G4.20, G4.22, G5.46, G3A.3, G3A.2). Zo worden bijvoorbeeld positieve en negatieve gebeurtenissen gedeeld met ouders en brengen gezinshuisouders ouders op de hoogte van hoe het gaat met (de ontwikkeling van) het kind. Een gezinshuismoeder gaf aan dat ouders haar gingen vertrouwen mede doordat zij alles deelde met ouders (G4.20). Er is een gezinshuisvader die uitsprak dat hij niet alles deelt met ouders en afstemt wat wel of niet kan worden gedeeld met de ouders (G3A.31)

In twee interviews komt naar voren dat gezinshuisouders het belangrijk vinden om duidelijke afspraken te maken (G2A.6, G2A.15, G2A.16, G2B.24, G2A.11, G2B.17, G5.31). Afspraken worden gemaakt over praktische zaken en bijvoorbeeld de bezoeksregeling. Een gezinshuisvader geeft aan dit belangrijk te vinden want: 'Op het moment dat je goeie afspraken weet te maken en iedereen is het daarover eens, dan loopt het veel beter' (G2A.15). Wanneer er geen afspraken worden gemaakt, wordt er onduidelijkheid gecreëerd, zo spreekt een gezinshuisvader uit (G2B.24). Belangrijk is volgens een gezinshuisouder wel dat er afspraken gemaakt moeten worden waar ouders zich aan kunnen houden (G2A.11). En volgens een gezinshuisouder, moet de regie worden genomen als ouders de afspraken niet nakomen (G2B.19).

Kind in ogenschouw nemen

Uit alle interviews met gezinshuisouders blijkt dat gezinshuisouders het essentieel vinden om het kind in ogenschouw te nemen en dat het kind op de eerste plaats staat. Zo geven gezinshuisouders aan dat zij uitgaan van het kind en het kind het uitgangspunt is (G1A.58, G2A.28, G2B.13, G5.39). Er zijn gezinshuisouders die hierin de verbinding met ouders zoeken in de samenwerking met hen (G2B.13, G3B.1, G5.39). Zo zegt één van de gezinshuisouders het volgende: 'GHM En je zoekt dan naar verbinding. In de zin van, de verbinding ligt hem in we hebben allebei zorg voor het kind. En daar...Als je ze daar de hele tijd daarop weer naartoe teruggaat, dat is steeds wat je in het oog moet houden. Jij bent samen op zoek naar, wat is goed voor dat kind' (G5.39). Een andere gezinshuisouder spreekt uit: 'Je verbindt. Je zoekt naar wat heeft het kind nodig? Wat kun je daarin als opvoeder zelf doen, wat kan de ouder daarin doen?' (G3B.1). Een gezinshuisvader spreekt uit dat beslissingen moeten worden genomen ten gunste van het kind (G3A.29). Zo stoppen sommige gezinshuisouders het contact tussen ouder en kind in het belang van het kind (G2B.20, G4.40). Als het gaat om het contact tussen ouder en kind, stemmen gezinshuisouders af met de kinderen óf zij contact willen met hun ouders en wát zij in het contact willen (G1A.24, G1A.57, G4.61).

Verschillen in ouders

In de interviews met gezinshuisouders komt terug dat er verschillen zitten tussen ouders met wie gezinshuisouders te maken krijgen (G1A.2, G1A.20, G3A.5, G5.27, G5.14, G5.17). Zo stelt een gezinshuisouder: 'Je hebt inderdaad natuurlijk enorme verschillen tussen ouders met en zonder maatregel. Ouders met en zonder inzicht of verstandelijke beperking. Ouders met psychiatrische problematiek. Dat speelt ook allemaal mee' (G5.17). Zo wil en/of kan de ene ouder wel betrokken worden op een bepaald gebied in de samenwerking met de gezinshuisouder, en de andere niet (G1A.2, G1A.20, G2B.10, G1A.54, G2B.9, G5.27). Omreden dat iedere ouder anders is, kan volgens de gezinshuisouders de samenwerking met ouders niet op één vaste manier vormgegeven worden en tasten zij af wat elke ouder wil of kan en leveren zij maatwerk (G1A.3, G1A.4, G1A.54, G1A.56, G1B.7, G2A.10, G2A.21, G2A.22, G3B.2, G5.27, G3A.6, G1A.36, G2B.8). Zo spreekt een gezinshuisouder bijvoorbeeld uit: 'En dat wil niet zeggen dat het [de samenwerking] bij iedereen hetzelfde werkt, want het blijft hoe dan ook inderdaad altijd maatwerk en altijd uitzoeken bij welke ouder lukt wat' (G1.56)

Samenwerking moeilijk of niet realiseerbaar

In de interviews met gezinshuisouders komt naar voren dat de samenwerking met ouders soms niet of moeilijk realiseerbaar is. Gezinshuisouders geven aan dat samenwerking niet mogelijk is of contact met ouders wordt verbroken wanneer dit niet in het belang is van of schadelijk is voor het kind (G2A.9, G2A.13, G4.60). Ook geven gezinshuisouders aan dat samenwerking niet tot stand kan komen, wanneer er geen toestemming voor de plaatsing is vanuit de ouder (G2B.33, G3A.12, G4.4, G3A.13, G2A.19). Zo spreekt een gezinshuisouder uit: 'Wij hebben de ervaring dat, als dat niet gebeurt, dat het een getouwtrek blijft tussen kind, ons en ouders. Dat gaat uiteindelijk ten koste van het kind en zelfs, we hebben meegemaakt dat zelfs een plaatsing daardoor mislukt' (G4.44). Andere genoemde redenen waardoor de samenwerking niet of moeilijk tot stand kan komen zijn: wanneer ouders niet betrouwbaar zijn (G2A.18, G2A.26), wanneer ouders de schuld buiten zichzelf leggen (G3B.6, G3B.7), wanneer ouders geen zelfinzicht hebben (G3B.5), wanneer gezinshuisouders de ouders op een afstand zetten (G4.11), de ouder niet echt betrokken is bij het kind (G1A.47) en door de problematiek van de ouder (G5.49, G5.15).

Overige belangrijke aspecten

In de interviews komt naar voren dat gezinshuisouders het belangrijk vinden om contact te onderhouden met de ouders (G1A.28, G2A.3, G4.2, G4.33, G4.55, G5.11, G5.13, G2A.5). Een ouder geeft aan dat het helpt als het contact goed is voor hun als gezinshuisouders maar ook voor de kinderen (G2A.3). In drie

interviews geven gezinshuisouders aan dat het belangrijk is dat er een vertrouwensband ontstaat (G1A.27, G1B.11, G3A.20, G4.15). Een strijd tussen gezinshuisouders en ouders moet daarentegen voorkomen worden (G1A.29, G2B.29, G2B.30). Dit moet volgens een gezinshuisouder voorkomen worden omdat kinderen automatisch in de strijd meegaan, kinderen vanuit hun loyaliteit altijd de kant kiezen van de ouders met als gevolg dat je als ouder 'twee keer nul' achter komt te staan' (G1A.29). Loyaliteit is een term die in de interviews met gezinshuisouders met regelmaat terugkomt. Zo geven gezinshuisouders aan dat het kind altijd loyaal blijft aan de ouders. (G2B.1, G4.12, G4.26, G4.27, G4.43, G5.24, G1A.30, G2B.2). Ook als ouders dingen doen die beschadigend zijn voor het kind, kinderen blijven loyaal (G4.44, G2B.2). Daarnaast komt in de interviews terug dat de loyaliteit van het kind ondersteund moet worden (G4.44), ook wanneer ouders fouten maken (G2B.3). Ertegenaan botsen werkt volgens een gezinshuisouder averechts (G4.44). Een gezinshuisvader geeft aan het gezinshuiskind nooit te vragen om te kiezen tussen de gezinshuisouders en ouders (G1A.31) en een ander geeft aan ouders nooit af te vallen ten opzichte van de kinderen (G4.30). Een andere gezinshuisouder geeft aan dat het voorkomen moet worden dat het kind in een loyaliteitsconflict terechtkomt (G2B.4).

In de interviews met gezinshuisouders komt terug dat ouders de ouders van de kinderen blijven. Gezinshuisouders hebben niet alleen dit besef, maar spreken ook naar ouders uit hen te erkennen als ouders (G1B.4, G2B.28, G4.49, G5.3, G3A.28). Zo vertelt een gezinshuisouder: 'Dat betekent dat ik soms ook echt heel bewust moet zeggen: "Dit is jouw kind en niet het mijne." Dan doe je eigenlijk al een stapje terug' (G4.49). Een gezinshuisvader zei het volgende: 'Het invoelingsvermogen wat je hebt. Dat is echt nummer één. Dan kun je in meevoelen van: "Joh, natuurlijk. Het is jouw kind. Jij bent de moeder". En als je dat al warm kan zeggen. Nou, dat breekt alles' (G2B.27). Ook geven gezinshuisouders aan dat zij nooit de ouders kunnen zijn of zullen worden van de kinderen (G5.10, G4.49, G3A.14, G2B.23, G1A.15) en dat het helpt om uit te spreken naar ouders dat zij de plaats van de ouder niet in willen nemen (G1B.9, G5.10). Gezinshuisouders spreken uit niet de rol van ouder, maar alleen de rol van opvoeder op zich te kunnen nemen (G3A.33, G3A.35). Gezinshuisouders geven tot slot aan het belangrijk te vinden om, daar waar het kan, ouders in de rol van ouders te zetten (G2B.7, G1A.22, G2B.21).

In verschillende interviews kwam het verdriet die ouders ervaren als hun kind uit huis wordt geplaatst ter sprake (G2B.36, G4.34, G4.37, G5.6, G5.7, G5.9, G1B.3). Een gezinshuisouder zag een intens verdriet bij een moeder omdat ze haar kinderen niet bij zich kon houden (G1B.3). Een gezinshuisvader spreekt uit dat het niet kunnen zorgen voor de kinderen een pijnpunt is voor ouders (G4.34). Het verdriet van de ouder kan zorgen voor een stukje strijd bij de ouder (G4.37) en gezinshuisouders kunnen hierdoor als concurrenten worden gezien (G5.7). Het is volgens gezinshuisouders belangrijk om erkenning te geven voor dit verdriet (G2B.36, G5.9, G1B.5, G4.36). Eén van de gezinshuisouders gaf aan dat de ouders zich heel erg gezien en gehoord voelde, toen hij dit naar hen uitsprak (G4.36).

Ook kwam in de interviews de belangrijkheid van de toestemming vanuit de ouder voor de plaatsing aan de orde (G4.1, G4.3, G5.22, G5.23, G2B.32, G4.13). Zo spreken uit dat een kind de plaatsing vanuit zijn loyaliteit aan zijn ouder dan beter kan accepteren (G5.23, G4.13) en in een ander interview wordt benoemd dat een kind zich beter ontwikkelt in het gezinshuishuis op het moment dat er toestemming vanuit de ouders is (G4.1). Toestemming is volgens een gezinshuisouder nodig om als ouderpartijen met elkaar samen te kunnen werken (G2B.32).

4.3 | Ouders

Algehele bejegening van ouders

In de interviews met ouders komt terug dat ouders een houding van respect vanuit de gezinshuisouders belangrijk vinden (O19.23, O2.20, O18.5, O7.26, O15.18), dat een ouder serieus wil worden genomen (O15.19) en dat een ouder het belangrijk vindt dat de ouder wordt geaccepteerd zoals hij of zij is (O7.33). Ook geven ouders in de interviews aan dat zij het belangrijk vinden dat gezinshuisouders eerlijk richting

hen zijn (O4.11, O1.27, O7.27, O11.24, O12.4, O15.28, O20.24, O18.6, O3.18, O14.7). Zo spreekt een moeder bijvoorbeeld uit dat zij van gezinshuisouders eerlijk wil weten wat wel of niet kan in de samenwerking rondom het kind (O7.5), zegt een andere moeder dat het gemeend moet zijn wat gezinshuisouders tegen ouders zeggen (O1.6). Daarnaast geven ouders aan dat zij willen dat gezinshuisouders open zijn in de communicatie naar de ouders (O7.8, O4.10, O11.23, O15.27, O16.21, O12.3, O1.26, O11.15, O18.8, O15.17, O20.26, O3.17). Zo moet er volgens ouders bijvoorbeeld niets worden verzwegen (O18.7, O14.7), moeten gezinshuisouders en ouders volgens een vader alles open naar elkaar kunnen uitspreken (O5.1), vindt een moeder een heldere open communicatie essentieel (O15.17) en geeft een vader aan dat openheid en eerlijkheid hem heeft geholpen om goed in contact te komen met de gezinshuisouders (O20.26).

Openstaan voor en betrekken van ouders in de samenwerking

Ouders spreken uit dat het belangrijk is dat ouders en gezinshuisouders goed met elkaar samen moeten werken rondom de zorg van het kind (O12.28, O20.28, O15.24, O16.32, O14.2). Zo spreekt een ouder uit: 'samen doen, samen sterk, together one. We moeten het samen doen en dan komen we er. [...] We moeten alle eilandjes vastknopen om een kind heen' (O15.24). Een ouder spreekt uit dat gezinshuisouders het zonder ouders niet redden (O8.12). Verschillende ouders geven aan dat zij niet willen dat zij erbuiten gehouden worden (O14.8 O19.22 O2.4). Zo spreekt een moeder uit dat in het begin alles van haar helemaal werd overgenomen en dit als 'verschrikkelijk' ervoer (O2.1). Er is één moeder die aangeeft dat zij niet teveel wil samenwerken met de gezinshuisouders omdat zij moeite heeft met de plaatsing en het idee heeft dat ze zelf voor haar kinderen kan zorgen (O10.13).

Een ouder spreekt uit dat zij het belangrijk vindt dat gezinshuisouders kijken naar de krachten en kwaliteiten van de ouders (O15.23) en dat gezinshuisouders zouden moeten benoemen dat ouders belangrijk zijn en ouders zich belangrijk voelen (O15.21). Ook spreekt een ouder uit dat het belangrijk is om te kijken naar de belangen (O18.12) en de behoeften van de ouder (O18.13)

Verschillende ouders spreken uit dat zij zich betrokken voelen bij hun kind (O12.33, O5.10, O14.5) en, hoewel zij niet altijd specifiek uitspreken waarbij ze willen worden betrokken, geven ze aan dat zij zoveel mogelijk willen worden betrokken door de gezinshuisouders bij zaken die spelen in het leven van hun kind (O2.13, O7.21, O10.16, O19.24, O10.24, O12.30, O20.13). Een moeder geeft aan dat zij het belangrijk vindt dat ouders betrokken worden in alle keuzes en beslissingen die de gezinshuisouder maakt (O12.30) en er zijn ouders die aangeven dat zij bij grote gebeurtenissen in het leven van hun kind betrokken willen worden (O19.4. O20.21). Er is een ouder die het belang hiervan uitspreekt: 'het kind zal altijd een hunkering hebben naar de ouders. Dus als je ze in niets betreft dan zal het kind ook dan gaan steigeren en in de ankers gaan' (O8.13). Ook vertellen ouders in de interviews dat gezinshuisouders hen betrekken bij het leven van hun kind (O3.19, O12.32, O7.13, O3.9, O1.31, O15.10, O19.1, O9.22, O11.7, O15.11, O20.13). Zo vertelt een ouder bijvoorbeeld dat zij erbij wordt betrokken wanneer er afspraken zijn met zorgverleners (O12.32), en er zijn twee ouders die naar eigen zeggen 'overall' bij betrokken worden (O3.19, O7.17).

Verschillende ouders spreken uit dat zij het als negatief ervaren als gezinshuisouders hen niet informeren over hun kind (O17.13, O9.3, O6.16) of achteraf informeren (O16.25). Verschillende ouders spreken uit het belangrijk te vinden om te weten wat er speelt in het leven van het kind en hoe het gaat met het kind (O2.16, O3.6, O20.6, O6.13, O14.11, O9.8, O16.26, O10.19, O3.5, O20.6, O17.12). Zo spreekt een moeder bijvoorbeeld uit: 'natuurlijk heb ik er behoefte aan om van [NAAM GHO] en [NAAM GHO] te horen hoe het met [NAAM DOCHTER] in het algemeen gaat, hoe het op school gaat, hoe het op sport gaat, alles wat [NAAM DOCHTER] in haar leven meemaakt' (O10.19). En vertelt een ouder: 'ik als moeder zijnde vind het gewoon belangrijk om te weten wat er in het leven van mijn kind speelt. Ja. Dat

vind ik gewoon heel belangrijk' (O3.6). Verschillende ouders geven aan dat gezinshuisouders hen op de hoogte brengen hoe het met het kind gaat (O18.4, O13.3, O10.4, O16.19, O15.2, O7.2, O19.4, O11.8), ook worden positieve en negatieve gebeurtenissen die spelen in het leven van het kind met hen gedeeld (O18.2, O1.32, O12.8, O6.2, O19.5) en geven twee ouders aan dat zij worden geïnformeerd als er belangrijke zaken spelen (O6.4, O8.4).

Ouders geven aan het belangrijk te vinden om op één lijn te liggen met de gezinshuisouders (O10.5, O15.1, O11.17, O12.19, O13.5, O4.5). Sommige ouders vinden dit belangrijk omwille van het kind (O10.21, O15.1, O12.22, O13.5, O10.5, O4.5). Zo spreekt een ouder bijvoorbeeld uit dat hiermee duidelijkheid wordt geschept voor het kind (O13.5) en ouders spreken uit dat hiermee voorkomen wordt dat het kind tussen de ouderpartijen instaat (O4.5, O10.5). Sommige ouders vinden het belangrijk dat gezinshuisouders naar de mening van de ouders vragen (O9.20, O1.3, O16.20, O20.34, O4.1) en verschillende ouders spreken uit het als prettig te ervaren wanneer er overleg tussen hen en de gezinshuisouders is (O3.4, O13.6, O1.4, O8.5, O20.29, O5.9, O11.20). Ook wanneer er meningsverschillen zijn tussen de gezinshuisouders en ouders, vinden ouders het belangrijk dat gezinshuisouders in overleg met hen blijven (O2.19, O12.35, O6.18, O7.1, O16.15, O11.19). Er zijn ouders die vertellen dat er niet met hen werd of wordt overlegd, wat zij als negatief ervaren of ervoeren (O17.6, O6.10, O2.3). Verschillende ouders spreken uit dat er door de gezinshuisouders met hen wordt overlegd (O12.7, O13.2, O14.1, O16.11, O18.3, O19.2, O1.25, O15.7, O3.15, O2.17, O19.12). Zo geven ouders aan dat er over 'van alles' met hen wordt overlegd (O12.7, O13.2), vertelt een moeder dat de gezinshuisouder met haar overlegt over zaken als 'school, medicijnen verhogen, allemaal in overleg. Psycholoog, psychiater, alles gaat in overleg. We bespreken alles' (O12.10), dat grote keuzes in het leven van het kind samen worden gemaakt (O16.11), dat er overleg plaatsvindt wanneer er problemen spelen bij het kind (O14.1). Er zijn ouders die uitspreken dat afspraken maken belangrijk is (O18.10, O7.11) en dat er een duidelijke taakverdeling is (O15.12, O14.3).

Kind in ogenschouw nemen

In bijna alle interviews met ouders komt terug dat het belang van het kind centraal moet staan. Zo geven ouders aan andere ouders als advies om de plaatsing te accepteren in het belang van het kind (O8.6, O3.11, O12.27, O16.34, O17.18, O19.14). Ook vertellen verschillende ouders dat zij de plaatsing van hun kind in het gezinshuis (proberen te) accepteren omdat zij weten dat dit in het belang is van het kind zelf (O9.15, O19.8, O8.7, O3.10, O18.16, O7.15, O20.19). Zo spreekt een moeder bijvoorbeeld uit: 'En natuurlijk wil iedere ouder dat z'n kind thuis komt wonen, maar wordt het kind daar ook zoveel gelukkiger van als jij met dat kind blijft zeulen constant? Want stel, het komt terug. En het gaat toch niet, moet het weer weg. [...] ja.... Ik vind dat je ten alle tijden bij jezelf te rade moet gaan; is het in het belang van het kind of is het in mijn belang?' (O9.16). Daarbij is de samenwerking, volgens de opvatting van verschillende ouders, positief wanneer het belang van het kind centraal staat in de samenwerking (O8.11, O4.7, O11.5, O12.14, O7.24, O6.5, O15.26, O20.32, O19.20). Een ouder vertelt hoe ze de samenwerking, in het belang van het kind vormgeven, namelijk door beslissingen te maken die in het belang zijn van het kind (O11.5).

Verschillen in ouders

Volgens ouders zitten er verschillen tussen ouders en is de ene ouder, de andere ouder niet (O20.22, O16.35, O5.11, O1.29, O11.21). Deze verschillen maken volgens verschillende ouders dat elke ouder om een andere benadering van de gezinshuisouder vraagt (O16.35, O1.29, O11.21).

Samenwerking moeilijk of niet realiseerbaar

Volgens ouders zal de samenwerking niet of moeizaam verlopen wanneer ouders weerstand bieden tegen de plaatsing (O16.36), ouders geen vertrouwen hebben in de gezinshuisouders (O1.16), als ouders een gevaar zijn voor het kind (O10.25), als het niet klikt (O1.20) of wanneer ouders zelf niet willen (O1.30).

Overige belangrijke aspecten

In de interviews met ouders komt terug dat zij willen dat gezinshuisouders betrokken bij hen zijn (O18.11, O6.9, O8.9) en dat zij het belangrijk vinden dat zij zich welkom voelen bij de gezinshuisouders (O12.1, O4.9, O19.7, O7.19, O16.28, O2.7, O5.4). Ouders geven dat zij willen dat contact met hen wordt onderhouden door de gezinshuisouders (O19.6, O9.18, O10.22, O17.15, O20.36). Het is volgens ouders belangrijk dat gezinshuisouders zich openstellen voor de ouders (O19.18, O11.14) en het is volgens ouders belangrijk dat ouderpartijen goed met elkaar overweg kunnen (O3.7, O19.19, O10.22). Ook wordt benoemd dat ouders het essentieel vinden dat er een klik is tussen hen en de gezinshuisouders (O16.33, O1.5).

Ouders vinden het belangrijk dat er een vertrouwensband is tussen de gezinshuisouders en de ouders (O1.19, O6.8, O12.18, O15.16, O18.14, O2.11, O11.22). Twee ouders geven aan dat zij dingen uit handen kunnen geven doordat er vertrouwen tussen hen en de gezinshuisouders was (O12.18, O6.15). Een strijd moet volgens verschillende ouders voorkomen worden (O12.29, O9.14, O19.21, O16.30, O4.6) omdat kinderen de dupe zijn van de strijd tussen de ouderpartijen (O12.29, O19.21). Ook vertelt een moeder: 'Want [NAAM ZOON] had dat door toen ze net begonnen, dat wij niet goed met elkaar overweg konden. Dus [NAAM ZOON] die sloeg daar zijn slaatje uit, en ging tegen mij allemaal nare dingen vertellen over de gezinshuisouders. Ja, dan krijg je nog meer wantrouw natuurlijk' (O16.30).

Ouders spreken uit dat zij de ouders blijven van het kind (O15.22, O12.34, O17.4, O16.17, O9.2, O6.11, O2.14). Zo vertelt een ouder: 'het is mijn kind. Om wat voor reden je kind ook uit huis geplaatst wordt, het is en blijft mijn kind' (O2.14). en vertelt een andere ouder: 'wat die moeder ook gedaan heeft al heeft het aan de drugs gezeten of allemaal fouten gemaakt of wat, het blijft een moeder. Net zoals de vader (O15.22). Verschillende ouders spreken uit dat zij niet willen dat gezinshuisouders de kinderen 'papa' en 'mama' tegen hen laten zeggen (O8.15, O16.17, O9.1). Ook zijn er gezinshuisouders die hen erkennen als de ouders van de kinderen, wat ouders als prettig ervaren (O12.34, O18.15, O10.8). Een moeder vertelt dat de gezinshuisvader haar kind als zijn eigen dochter beschouwde, wat zij als negatief ervoer (O17.3).

In één interview met een ouder kwam de loyaliteit van kinderen ter sprake. Zo vertelt deze moeder dat haar kinderen de plaatsing eerst niet wilde accepteren vanuit hun loyaliteit naar de ouder (O3.3). Omwille van de loyaliteit van kinderen, vindt deze ouder het belangrijk dat gezinshuisouders en ouders samenwerken, maar ook dat de ouders de plaatsing accepteren omdat kinderen anders ook niet snel hun plekje binnen het gezinshuis kunnen vinden (O3.7).

Ouders geven aan dat het belangrijk en helpend voor hen is wanneer zij weten dat het kind het goed heeft bij de gezinshuisouders (O11.3, O16.2, O5.2, O14.4, O11.6, O2.8, O3.14, O1.23). Zo vertelt een ouder bijvoorbeeld dat zij mee heeft willen bewegen doordat zij wist dat het goed ging met haar zoon bij de gezinshuisouders (O16.16) en vertelt een moeder dat het haar gerust heeft gesteld dat zij weet dat het goed gaat met het kind en dat zij zich hierdoor verbondener voelde met de gezinshuisouders (O5.8). Ook geven verschillende ouders aan dat zij de plaatsing hebben kunnen accepteren omdat zij weten dat het kind het goed heeft in het gezinshuis (O12.25, O13.1, O17.20, O16.23, O2.10)

In de interviews komt het verdriet van ouders terug. Zo geven verschillende ouders aan dat het voor hen in het begin moeilijk was om de plaatsing te accepteren (O16.1, O2.12, O12.24, O3.2, O17.1, O7.16, O19.16, O13.7, O4.8). Zo spreekt een ouder bijvoorbeeld uit: 'daar zit je met zijn tweeën, de kinderen zijn weggenomen van de ene op de andere dag. De kinderen waren ze druk mee bezig en wij zaten hier

met zijn tweeën van, ook met verlies en heel veel verdriet, het gemis, je kinderen, die wil je in je armen houden en omhelzen' (O19.16). Daarbij spreken ouders uit dat het voor hen moeilijk blijft dat hun kind niet bij hen thuis kan wonen (O20.1, O13.12, O10.20, O8.3, O11.10, O17.19, O19.17, O9.11). Zo spreekt een ouder uit: 'want het valt mij namelijk heel zwaar, want ja het voelt nog steeds zo van, alsof het van me af is gerukt [...] Het liefst heb je je kinderen bij je' (O19.17). Verschillende ouders spreken uit dat gezinshuisouders moeten beseffen dat het moeilijk voor ouders is dat hun kind niet meer thuis kan wonen (O13.11, O11.12, O10.23, O2.9).

4.4 | Jongeren

Algehele bejegening van ouders

Jongeren geven aan dat zij het belangrijk vinden dat gezinshuisouders respectvol met de ouders van de jongeren omgaan (J17.9, J19.6). Daarnaast moeten gezinshuisouders volgens jongeren betrouwbaar zijn (J20.14) en het vertrouwen van ouders winnen (J5.3). Een jongere geeft aan dat gezinshuisouders 'gewoon normaal' met ouders met ouders om moeten gaan, zoals met elk ander mens (J9.2). Ook werd uitgesproken dat gezinshuisouders de ouders in hun waarde moeten laten (J19.7).

Openstaan voor en betrekken van ouders in de samenwerking

Jongeren geven aan het belangrijk te vinden dat hun ouders betrokken zijn bij allerlei zaken die spelen in hun leven (J20.7, J12.2, J12.10, J6.6, J16.4, J10.7, J10.4, J14.6, J14.5, J13.3, J11.3, J15.11). Zaken als sport (J6.6, J16.4, J10.7, J10.4), verjaardag (J14.6) en andere belangrijke momenten (J14.5, J13.3) werden genoemd. Ook voor de ouder kan het goed zijn om bij belangrijke gebeurtenissen aanwezig te zijn (J11.3). Een jongere geeft aan dat gezinshuisouders de ouders zoveel mogelijk moeten betrekken, mits ouders ertoe in staat zijn om 'normaal' met het kind om te gaan (J15.11). Ook zijn er jongeren die niet willen dat hun ouders betrokken worden in hun leven (J18.6, J15.4). In de praktijk is de mate van betrokkenheid volgens de jongeren verschillend per ouder (J6.8, J15.19). Jongeren zijn verdeeld over het belang van een goed contact tussen gezinshuisouders en ouders. Sommige jongeren vinden belangrijk (J20.14, J17.11, J19.5), omdat een kind gehecht is aan zijn ouder(s). Er was ook een jongere die uitsprak dat dit contact alleen hoeft plaats te vinden als dit noodzakelijk (J5.5). Jongeren vinden het belangrijk dat ouders door gezinshuisouders geïnformeerd worden (J19.10, J14.9, J17.3, J19.9, J19.8, J20.1, J14.3) over hoe het met het kind gaat (J20.2), belangrijke zaken of gebeurtenissen in het leven van het kind (J17.12, J18.5) of bijvoorbeeld studiekeuze (J17.7). Het op de hoogte houden kan bijvoorbeeld door een foto te sturen naar de ouders (J8.4). Ook geven jongeren aan het belangrijk te vinden dat gezinshuisouders duidelijk communiceren en overleggen met ouders en de ouders laten meebeslissen (J2.2, J2.2, J14.1, J14.10, J14.2, J20.13).

Kind in ogenschouw nemen

Veel jongeren geven aan dat gezinshuisouders hen ondersteunen in het contact met hun ouders (J19.1, J19.2, J16.7, J18.1, J15.6, J8.3, J8.9, J2.7, J3.10). Zij ervaren dat gezinshuisouders altijd aan hun zijde staan (J19.2, J11.11, J13.1, J6.3, J15.9). Een jongere gaf aan te ervaren er niet alleen voor te staan en het als prettig te ervaren dat gezinshuisouders hem om toestemming vragen voor contact met zijn ouders (J15.6). Hij vindt het belangrijk dat het kind steeds in ogenschouw wordt genomen bij beslissingen en dat er keuzes worden gemaakt waarmee zowel het kind als de ouder tevreden kan zijn (J15.12, J15.7). Een jongere vindt het prettig dat gezinshuisouders open staan voor het contact met zijn ouders (J11.10), dat zijn gezinshuisouders duidelijk zijn over wat er besproken is met de ouders van de jongere (J11.7). Hij vindt duidelijkheid over het contact van de gezinshuisouder met de ouders belangrijk (J11.8, J11.9). De jongere zegt hierover het volgende: 'Als je contact hebt, speel het dan ook gewoon door aan de jongere

en leg het duidelijk uit. Niet dat je kinderen achterlaat met vragen, want dan krijg je alleen maar onduidelijkheid' (J11.8, J11.9).

Jongeren geven in de interviews aan dat zij over het algemeen steun ervaren van hun gezinshuisouders. Eén van de jongeren ervaart dit wanneer gezinshuisouders de jongere eigen verantwoordelijkheden geven (J6.3), staan achter de beslissingen die de jongere neemt (J6.4) en dat er wordt overlegd met de jongere (J6.2).

Een jongere geeft aan dat je als gezinshuisouder zoveel mogelijk contact moet proberen op te bouwen met het kind als het kind dat zelf ook wil. Hij benoemt daarin verder 'en laten zien dat je echt van hem houdt en dat je er voor hem wilt zijn. Dat moet je echt proberen te laten voelen. Niet alleen laten zien, maar ook laten voelen' (J20.12). De gezinshuisouder helpt de jongere in het contact met zijn ouders, zo geeft een jongere aan (J20.16). Hij zegt hierover '[NAAM GHO] helpt mij wel bijvoorbeeld als ik denk dat mijn ouders er niet voor zijn of denken dat mijn ouders me skippen. Dan zegt '[NAAM GHO] "Ja, maar je ouders hebben het even druk". Zoiets. Zodat ik niet verkeerd over hen ga denken' (J20.16).

Samenwerking moeilijk of niet realiseerbaar

Een aantal jongeren geven aan dat ze het contact en de samenwerking tussen de gezinshuisouder en hun ouder(s) goed vinden (J2.4, J3.1, J6.9, J7.1, J7.9, J10.9, J3.1, J5.6, J4.3). Een aantal jongeren benoemt dat ze de samenwerking of het contact goed vinden, wanneer er geen ruzie is (J5.6, J7.1, J6.9) of er teveel misverstanden zijn (J3.1). Naast een positieve samenwerking, blijkt een samenwerking niet of moeilijk realiseerbaar (J6.5, J8.2, J7.8). Zo stelt een jongere: 'Maar verder kunnen ze ook niet veel doen, want mijn moeder heeft niet echt zin in hulp ofzo, dus ze kunnen niet zomaar even met mijn moeder gaan praten ofzo.' (J6.5). Een aantal jongeren noemt ook dat de samenwerking niet realiseerbaar is doordat ze geen contact meer hebben met de ouder (J8.2) of ze willen zelf geen contact meer met de ouder (J7.8). Een jongere verwacht doordat hij zelf weinig contact heeft met zijn moeder, dat de gezinshuisouders ook geen contact hebben met zijn moeder. Zo stelt hij 'Als mijn moeder al niet veel contact wil met mij, waarom zou ze dan contact willen met [NAMEN GHO]?' (J8.7). Een jongere geeft aan dat als ouders een slechte invloed hebben op het kind, dat de gezinshuisouder het contact zou moeten verbieden (J15.14).

Overige belangrijke aspecten

De unieke plek van een ouder in het leven van de jongeren wordt regelmatig benadrukt in de interviews door de jongeren (J3.11, J3.8, J3.13, J7.7, J3.2, J14.7, J20.11, J3.5, J3.7). De volgende citaten geven dit weer: 'Niemand zal als mijn moeder voelen, behalve mijn eigen moeder' (J3.11), en: 'Je moeder is toch altijd wel weer wat belangrijker, omdat het toch wel je echte moeder is (J7.7). Een jongere geeft aan het belangrijk te vinden dat ouders deel uit maken van het leven van de jongere, en dat zij niet de belangrijke dingen uit het leven van de jongeren missen (J10.5, J13.4). Verschillende jongeren geven aan dat hun gezinshuisouders rekening houden met de speciale plek van de ouder in hun leven (J15.5, J20.8, J10.1, J12.11). Zo geeft een jongere aan dat hij het belangrijk vindt dat de gezinshuisouders de kinderen niet dwingen om hen als echte ouders te gaan zien (J15.5). Een andere jongere noemt de gezinshuisouders zijn verzorgers, omdat het niet zijn ouders zijn (J20.8). Twee jongeren geven aan dat het contact met de ouders wordt gestimuleerd en dat gezinshuisouders achter het contact met hun ouders staan (J10.1, J12.11).

Het gemis van de ouders blijkt een rol te spelen bij een aantal jongeren (J1.2, J3.6, J3.12, J4.2, J8.10, J16.5, J17.2). Een jongere beschrijft: 'Ze mogen me net zo goed bij mijn moeder afzetten en nooit meer terugkomen' (J3.12). Een jongere geeft aan dat elk gezinshuiskind het liefst een normaal leven wil leiden en bij de eigen ouders wil wonen, maar dat dit niet altijd mogelijk is. Het is lastig als ouders zeggen dat dit wel mogelijk is en bijvoorbeeld voorstellen om weg te lopen (J12.8).

Bij de ouders van de jongeren is sprake van verschillende problematiek, waarbij sprake is van een verstandelijke en sociale laagbegaafdheid, agressie en onvoorspelbaarheid en depressies (J15.1, J15.3,

J6.1, J10.3, J11.1, J11.5, J3.3, J5.7, J1.1, J4.1). Een jongere geeft aan dat hij door die problematiek het idee heeft dat hij zijn moeder opvoedt in plaats van andersom (J11.6).

Beantwoording deelvraag 3

Naar aanleiding van bovenstaande resultaten, zal afsluitend antwoord worden gegeven op de deelvraag van dit hoofdstuk: 'wat zijn volgens de betrokkenen (experts, gezinshuisouders, ouders en jongeren) belangrijke elementen waar gezinshuisouders rekening mee dienen te houden in de samenwerking met ouders?'.

In de interviews met betrokkenen komt naar voren dat in de algehele bejegening van de ouders een houding van respect belangrijk is en niet dient te worden geoordeeld over ouders. Daarnaast dienen gezinshuisouders betrouwbaar, open en eerlijk te zijn. De betrokkenen zijn het erover eens dat de biologische ouders de ouders van het kind zijn en blijven. Gezinshuisouders dienen zich ervan bewust te zijn dat zij deze positie niet kunnen of mogen innemen en dienen ouders te erkennen als ouders. Het is daarom belangrijk dat gezinshuisouders, daar waar het kan, de ouders in hun ouderrol zetten. Gezinshuisouders dienen open te staan voor de ouders in de samenwerking en hen het gevoel geven 'welkom' te zijn. Ouders kunnen worden betrokken bij de zorg voor het kind door hen bijvoorbeeld te laten meedenken in (kleine) zaken die het kind aangaan en door de ouders te informeren over de ontwikkeling en welbevinden van het kind. Hierbij moet uit worden gegaan van de mogelijkheden van de ouders en hen, daar waar mogelijk, laten participeren. Tegelijkertijd moet er volgens betrokkenen ook rekening worden gehouden met de beperkingen en onmogelijkheden van ouders en mogen de behoeften en belangen van het kind niet in het gedrang komen. Het kind moet volgens betrokkenen centraal staan. De samenwerking kan dus niet worden gerealiseerd wanneer het niet in het belang of zelfs schadelijk is voor het kind. Ook kan de samenwerking moeizaam of niet realiseerbaar zijn, wanneer bijvoorbeeld het kind geen contact wil met zijn ouders of ouders zichzelf buiten de samenwerking houden. Gezinshuisouders moeten om die reden per ouder afstemmen wat er in de samenwerking met ouders kan, maar ook wat kinderen en ouders willen in de samenwerking. Men benadrukt dat het voor een goede samenwerking belangrijk is dat er duidelijke afspraken worden gemaakt met de ouders en er een heldere taakverdeling is.

Het is volgens betrokkenen belangrijk dat gezinshuisouders werken aan een goed contact met ouders en dat er een vertrouwensband tussen de ouderpartijen ontstaat. Een strijd of ruzie tussen de ouderpartijen leidt tot een loyaliteitsconflict waarbij het kind het gevoel kan krijgen te moeten kiezen. Dit is volgens betrokkenen ongewenst en daarom moeten conflicten zoveel mogelijk worden voorkomen. Ook komt duidelijk naar voren dat gezinshuisouders de loyaliteit van het kind dienen te ondersteunen door hen de ruimte te geven om loyaal te zijn aan hun ouders.

Ten slotte is het goed te beseffen dat het feit dat kinderen (tijdelijk) niet meer thuis kunnen wonen tot veel verdriet leidt bij de ouders. Dit vraagt volgens betrokkenen van de gezinshuisouders dat zij ouders erkenning geven voor dit verdriet. Het is helpend voor de ouders wanneer zij het vertrouwen hebben dat het kind het goed heeft in het gezinshuis. Dit maakt dat ouders de plaatsing makkelijker kunnen accepteren en heeft een positieve invloed op de samenwerking met gezinshuisouders.

Hoofdstuk 5 | Interviews: samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders omtrent de schoolloopbaan van de jongeren

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten uit de focusgroep-interviews van het Lectoraat Jeugd en Gezin met experts en gezinshuisouders, individuele interviews van het Lectoraat Jeugd en Gezin met ouders en jongeren en de door onderzoekers afgenomen verdiepende interviews met een gezinshuisouder en expert beschreven. Er zal in dit hoofdstuk antwoord worden gegeven op deelvraag 4 'wat zeggen betrokkenen (experts, gezinshuisouders, ouders en jongeren) over de rol van gezinshuisouders in samenwerking met ouders rondom de schoolloopbaan van de jongeren?'. In dit hoofdstuk wordt uiteengezet wat de betrokkenen hebben gezegd over de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders rondom de schoolloopbaan van de jongere en de rol van de gezinshuisouders hierin.

5.1 | Experts

In de twee focusgroep-interviews met experts is er minimaal ingegaan op de samenwerking rondom school. Wel gaf een expert aan het belangrijk te vinden om, wanneer het mogelijk is met ouders, hen te betrekken bij schoolgesprekken, uitvoeringen en 'wat er maar te doen is op school' (E1.46). Een andere expert sprak uit dat gezinshuisouders ouders kunnen betrekken bij 10-minutengesprekken op school (E2.40). Er was echter ook een expert die aangaf dat er ouders zijn die niet zozeer een rol hoeven te spelen bij de school van het kind, zo stelt hij: 'het is wel zo, als ze in gezinshuizen komen, dan is het heel vaak zo dat ouders zeggen van, doe jij de contacten met school maar. Die zijn eigenlijk al een beetje hulpverleningsmoe, zijn al een beetje afgehaakt op dat moment. Die geven het eigenlijk een beetje uit handen' (E2.36).

5.2 | Gezinshuisouders

In de focusgroep-interviews met gezinshuisouders komt naar voren dat gezinshuisouders verschillend handelen. Zo zijn er gezinshuisouders die ouders betrekken bij school. Zo geven verschillende gezinshuisouders aan samen met ouders naar gesprekken te gaan op school (G1A.33, G1A.44, G5.25, G1A.32, G3A.34). Dat zijn bijvoorbeeld de oudergesprekken, mentorgesprekken of 10-minutengesprekken waarbij zij samen aanwezig zijn. Ook spreken verschillende gezinshuisouders uit, ouders te betrekken bij de ouderavonden (G1A.35, G2A.31, G2B.12). Er is een gezinshuisouder die overlegt met de moeder van een jongere als het niet goed gaat op school om samen te kijken hoe zij de jongere samen verder kunnen helpen (G1A.52). En sommige gezinshuisouders geven aan ouders te informeren over de schoolse ontwikkeling van de jongere (G1A.49, G1A.52, G3A.8, G1A.37,).

Echter, er zijn ook gezinshuisouders waarbij ouders betrekken bij school soms deels of niet mogelijk is. Zo geeft een gezinshuisouder aan de ouders niet te betrekken bij een tienminutengesprek omdat dit te ingewikkeld is voor de ouders, maar hen wel nadien te informeren hierover (G1A.49). Er is echter ook een gezinshuisouder die aangeeft ouders niet te betrekken bij gesprekken op school en ook niet te informeren (G1A.48). Ook spreekt een gezinshuisouder uit ouders niet te kunnen informeren als het slecht gaat met de jongere op school, gezien de negatieve reactie van de ouder op het kind die daaruit voort zal vloeien (G1A.53). En er is één gezinshuisouder die ouders helemaal niet bij school kan betrekken omdat de ouders zichzelf op een afstand houden en onbetrouwbaar zijn (G1A.45). Een gezinshuisvader spreekt uit dat het al dan niet betrekken van ouders bij school, ligt aan de ouder zelf: 'De een is heel betrokken bij het kind, wil ook heel graag geïnformeerd worden daarbij. Nou dan nemen wij die daarin mee. En ouder twee is de ouderlijke macht kwijt en heeft zo iets van: 'Jullie zoeken het maar uit'' (G1A.37).

5.3 | Ouders

Uit de interviews met ouders komt naar voren dat gezinshuisouders ouders betrekken bij afspraken en gesprekken op school en ouders meekomen naar deze afspraken (O15.8, O16.7, O19.3, O20.27, O10.9, O10.11, O16.13, O12.12, O1.9). Eén ouder gaf aan bij de diploma-uitreiking van haar kind aanwezig te zijn geweest (O17.10). Er zijn ouders die aangeven dat gezinshuisouders met hen afspraken maken of zij al dan niet naar afspraken en gesprekken op school mee willen komen (O20.9, O10.10, O10.9).

Er zijn echter ook ouders die aangeven dat gezinshuisouders hen niet betrekken bij school, terwijl ouders dit wel zouden willen. Zo gaf een moeder aan dat zij door de gezinshuisouder buiten gesprekken op school werd gehouden en dit als negatief ervoer (O4.4) en er is een ouder die uitsprak dat gezinshuisouders zaken rondom school regelen, niet betrokken wordt en dit als vervelend ervoer (O9.5).

Ook geven verschillende ouders aan dat gezinshuisouders hen laten meedenken en betrekken bij de keuze van een vervolgschool van de jongere (O16.8, O16.9, O16.10, O17.7, O12.21). Eén van deze ouders gaf aan dat zij eerst buiten de schoolkeuze van haar kind werd gehouden en dit toen als negatief ervoer (O17.5, O17.8).

Uit verschillende interviews met ouders blijkt dat gezinshuisouders ouders informeren hoe het gaat met hun kind op school (O10.12, O19.3, O18.1). Er zijn ook verschillende ouders die in de interviews aangeven te willen weten hoe het met hun kind op school gaat (O12.32, O20.14, O10.19, O3.5, O20.5, O9.8, O17.9). Een ouder geeft in het bijzonder aan te willen worden geïnformeerd wanneer er problemen spelen op school (O9.8) en een ouder geeft aan het fijn te vinden dat zij op de hoogte wordt gesteld van het rapport en de cijfers van haar kind (O17.9).

In een aantal interviews met ouders kwam naar voren dat er ook ouders zijn die zaken die school aangaan laten regelen door de gezinshuisouders (O1.10, O17.9, O12.11, O15.9). Zo is er een ouder die niet bij gesprekken op school aanwezig hoeft te zijn (O17.9), is er een ouder die niet naar alle gesprekken op school mee wil komen, maar wel nadien hierover geïnformeerd wil worden (O1.10), is er een ouder die niet betrokken hoeft te worden bij de keuze van de vervolgschool omdat zij gezinshuisouders daarin vertrouwd (O12.11) en is er een ouder die het ook fijn vindt dat gezinshuisouders haar ontlasten doordat zij veel zaken rondom de school van de jongere regelen (O15.9).

5.4 | Jongeren

In de interviews komt naar voren dat jongeren het belangrijk vinden dat ouders betrokken zijn bij school. Zo vinden ze het belangrijk dat de ouders betrokken worden bij de gesprekken op school (J2.5, J20.9), kennismakingsavond, bij de keuze voor een nieuwe opleiding en school (J10.6, J11.4, J18.3, J17.3), diploma-uitreiking en afscheid op school (J9.3). Een jongere geeft een reden aan dat hij zijn moeder wil betrekken bij school, omdat zijn moeder hem motiveert om zijn best te doen op school (J16.1). In veel gevallen worden de ouders volgens de jongeren betrokken bij bovengenoemde zaken. Echter blijkt het betrekken van de ouders niet altijd mogelijk, door problematiek van de ouder(s) (J11.5). Soms doen gezinshuisouders er alles aan om de ouders te betrekken, maar laten de ouders het zelf afweten (J2.6). Het verstandelijk niveau van de ouders kan een beperking zijn om de jongeren te helpen of ondersteunen bij hun schoolwerk (J16.2). In veel gevallen helpen de gezinshuisouders de jongeren daarom bij hun studie of regelen zij schoolzaken (J13.5, J12.9, J8.6). Er zijn ook jongeren die genoeg hebben aan de ondersteuning van gezinshuisouders en hun ouders liever niet betrekken bij zaken zoals de diploma-uitreiking (J12.4). Eén van de jongeren is van mening dat het regelen van schoolzaken bij de gezinshuisouders thuishoort (17.4).

Om ouders te informeren wordt na belangrijke gesprekken op school bijvoorbeeld een verslag geschreven voor de ouders (J2.3). Een andere jongere geeft aan haar moeder op de hoogte te willen houden van haar studiekeuze (J17.7). Een derde jongere vindt het belangrijk dat haar moeder geïnformeerd wordt over haar schoolkeuze (J18.4). Ook vinden jongeren het belangrijk dat ouders op de hoogte zijn van belangrijke gebeurtenissen op school (J17.5, J16.6, J17.8). Ten slotte wordt benoemd dat ouders op de hoogte gebracht zouden moeten worden van schoolresultaten (J16.6).

5.5 | Verdiepende interviews met een gezinshuisouder en een expert

De gezinshuisouder spreekt uit het belangrijk te vinden dat ouders in hun waarde worden gelaten. Volgens haar moeten gezinshuisouder ouders niet te veroordelen (GHO.130), het positieve te blijven zien aan de ouders (GHO.114) en ook ouders te respecteren als zij niet betrokken zijn bij de samenwerking rondom school (GHO.7). Ook de expert onderstreept dat ouder te allen tijde in hun waarde gelaten dienen te worden (EXP.1) en dat er respect is vanuit de gezinshuisouder richting de ouder (EXP.2).

Openheid en eerlijkheid is volgens de gezinshuisouder belangrijk (GHO.26, GHO.72). Openheid speelt in de samenwerking rondom school door met ouders open te spreken over wat er bij hun leeft als het de school van de jongere aangaat en door hun vragen te beantwoorden (GHO.32). Ook speelt openheid en eerlijkheid een rol als de gezinshuisouder een keer een afspraak niet is nagekomen, en hierover dan transparant te zijn richting de ouders (GHO.71). De expert geeft aan dat zoveel mogelijk transparant zijn belangrijk is (EXP.84) en dat openheid vanuit de gezinshuisouder belangrijk is (EXP. 18). Openheid is volgens haar belangrijk om een vertrouwensrelatie met de ouder op te kunnen bouwen (EXP. 91). Zij maakt echter wel onderscheid in openheid en eerlijkheid (EXP.87), zo moet een gezinshuisouder volgens haar altijd eerlijk zijn, maar kan openheid niet altijd wanneer de veiligheid van het kind in het gedrang is (EXP. 86, EXP. 85): 'Als er situatie uit voorkomt die schadelijk is voor het kind. Ja... dan kan dat natuurlijk niet altijd. Als de ouder bijvoorbeeld ja dan hartstikke boos wordt en gaat schelden en tieren om een slecht cijfer. Ja dat is dan natuurlijk niet goed' (EXP. 88).

Het opbouwen van een vertrouwensrelatie tussen gezinshuisouder en ouder is volgens beide respondenten belangrijk om samen te kunnen werken rondom school (EXP.89, GHO.139). Zo ziet de gezinshuisouder dat ouders vaak in het begin veel weerstand hebben omdat de gezinshuisouder voor hun kind zorgt (GHO.120), maar 'als de vertrouwensband wat meer ontstaan en ze zien van hé het gaat goed met mijn kind. Ze hebben het goed met mijn kind voor en ik blijf de ouder, dat er daarna wel iets kan' (GHO.121). Volgens de gezinshuisouder kunnen door de vertrouwensband soms mogelijkheden worden gecreëerd om samen te werken rondom school die er in het begin van de plaatsing niet waren (GHO.131). Gezinshuisouders kunnen werken aan de vertrouwensband met ouders door open en eerlijk te communiceren en door afspraken na te komen (EXP.90).

Ook betrouwbaarheid is volgens de expert en gezinshuisouder belangrijk. Volgens de expert kunnen gezinshuisouders betrouwbaar zijn door zoveel mogelijk open en eerlijk te communiceren met de ouders (EXP. 32). Volgens de gezinshuisouder hebben gezinshuisouders een voorbeeldfunctie (GHO.69) en dient een gezinshuisouder volgens haar afspraken na te komen (GHO.70).

Duidelijke afspraken tussen gezinshuisouder en ouder als het de samenwerking rondom school aangaat is volgens zowel de gezinshuisouder en expert belangrijk (EXP.58, GHO.139). Het belang hiervan is volgens de expert dat het kind de ouderpartijen niet kan uitspelen en er één lijn is (EXP.58A). Wel geeft ze aan dat afspraken met ouders maken soms lastig kan zijn (EXP.59). De gezinshuisouder spreekt uit dat afspraken maken belangrijk is omdat de jongere dan weet dat er duidelijke afspraken zijn (GHO.149) en

dat er helderheid en duidelijkheid is en de ouderpartijen weten wat ze van elkaar kunnen verwachten (GHO.144, GHO.145). Als het de school aangaat, maakt de gezinshuisouder afspraken met de ouders om duidelijk te krijgen of ouders wel of niet mee willen naar mentor- of tienminutengesprekken op school (GHO.149, GHO.142, GHO.146) en als ouders niet mee willen naar de gesprekken op school, wat ze dan zouden willen weten over de school van hun kind (GHO.143). Daarbij vraagt de gezinshuisouder altijd wat de ouder wil weten over de schoolperiode van de jongere, bijvoorbeeld cijfers (GHO.144). De gezinshuisouder ziet net als de expert dat het voor sommige ouders lastig is om de afspraken na te komen (GHO.140, GHO.150). Het is volgens de gezinshuisouder daarom belangrijk om afspraken te maken die haalbaar zijn voor de ouders (GHO.152) en te kijken, wanneer een ouder een afspraak niet is nagekomen, hoe zij ervoor kunnen zorgen dat de afspraken de volgende keer wel worden nagekomen (GHO.141, GHO.151).

De expert geeft aan dat ouders zoveel mogelijk de ruimte moeten krijgen binnen de samenwerking, dat er moet worden gekeken naar mogelijkheden en dat gezinshuisouders openstaan voor de ouders (EXP.7, EXP. 68, EXP.17, EXP.77), maar geeft ook aan dat haar ervaring is dat ouders het zelf ook vaak laten afweten terwijl zij wel de ruimte van de gezinshuisouders krijgen (EXP.8). Ook de gezinshuisouder geeft aan het belangrijk te vinden om te kijken naar de mogelijkheden van ouders (GHO.99, GHO.61) en ouders het gevoel te geven dat ze iets kunnen betekenen voor het kind (GHO.63). Zij geeft ouders ruimte door hen bijvoorbeeld te stimuleren om een kijkje te nemen bij de nieuwe school van de jongere (GHO.147), mee te nemen naar gesprekken of afspraken op school (GHO.1, GHO.2, GHO.119), en bij de gesprekken op school neemt zij als gezinshuisouder zoveel mogelijk een ondersteunende rol in en treedt het liefst zo min mogelijk op de voorgrond om de ouders op die manier zoveel mogelijk de ruimte te geven (GHO.21). Ook als ouders zich niet betrokken opstellen, dan wil ze niet opgeven en blijft zij proberen om ouders er toch bij te halen (GHO.92, GHO.95, GHO.117).

De gezinshuisouder betreft ouders bij open dagen van school (GHO.39), (rapport)gesprekken op school (GHO.75), bij de diplomering (GHO.133). Ook betreft zij ouders door hen te laten helpen met huiswerk (GHO.60, GHO.62). De expert stelt dat gezinshuisouders ouders kunnen betrekken bij een informatie- of ouderavond, hoewel gezinshuisouders vaak eerste aanspreekpunt blijven (EXP.14), bij de diplomering van hun kind (EXP.57), bij een kijkavond (EXP.76) en bij gesprekken op school omdat het leuk is als het kind ervaart dat beide ouderpartijen begaan zijn met het kind (EXP.46). Ook kunnen volgens haar gezinshuisouders ouders betrekken door hen het kind te laten ondersteunen bij het maken van huiswerk (EXP.42).

Overleggen is volgens de gezinshuisouder erg belangrijk, zo stelt zij 'ja het afstemmen is het hoogste doel. Wat wil de ouder als het de school van de jongere aangaat' (GHO.143). Zo legt zij bij ouders de vraag neer wat de ouder wil (GHO.11) en wat de ouder aankan als het de samenwerking rondom school aangaat (GHO.12). Ook overlegt de gezinshuisouder met ouders hoe zij 'ouder op afstand' willen zijn (GHO.109, GHO.126). De gezinshuisouder spreekt uit dat zij ouders laten meebeslissen en meedenken in allerlei zaken, bijvoorbeeld het vakkenpakket (GHO.38) en de vervolgopleiding van de jongere als ouders dat kunnen (GHO.40, GHO.41). Ook overlegt zij met ouders wat zij willen weten over de school van hun kind (GHO.8) en vraagt zij ouders mee te denken wanneer het minder goed gaat met een jongere op school en of ouders weten wat hiervoor de reden zou kunnen zijn (GHO.80).

De expert geeft aan dat het belangrijk is dat gezinshuisouders met ouders op één lijn zitten en zij regelmatig met de ouders afstemmen (EXP.50). De expert vindt het belangrijk dat ouders mee kunnen denken bij het kiezen van een vervolgopleiding (EXP.53), maar volgens haar moeten gezinshuisouders wel kijken of ouders hierin mee kunnen denken (EXP.54). Ook zouden gezinshuisouders mee kunnen laten denken in het vakkenpakket van de jongere (EXP.72). Daarbij stelt de expert dat gezinshuisouders

ouders mee kunnen laten denken hoe het gedrag van het kind omgebogen kan worden wanneer het kind niet goed functioneert op school (EXP.73) of slecht leert en geen intrinsieke motivatie heeft (EXP.75). Maar zij stelt ook dat meedenken of meebeslissen niet altijd kan (EXP.31).

Volgens de gezinshuisouder en expert is het belangrijk om ouders te informeren (GHO.78, EXP.168). De expert geeft aan dat ouders, als het kan, geïnformeerd moeten worden over de schoolse ontwikkeling van het kind (EXP.81). Volgens de expert zouden gezinshuisouders ouders kunnen informeren over algehele ontwikkeling van het kind (EXP.24). Als specifieke voorbeelden benoemt de expert dat gezinshuisouders ouders kunnen informeren over schoolresultaten bijvoorbeeld rapport en cijfers (EXP.74, EXP.80A), incidenten die zich voordoen op school (EXP.79), als het gedragsmatig of qua resultaten niet goed gaat met de jongere (EXP.25) en over het ontwikkelingsperspectiefplan van de jongere (EXP.23). Ook de gezinshuisouder vindt het belangrijk om de ouder mee te nemen in de ontwikkeling van het kind (GHO.30) en ouders te informeren over hoe het gaat op school met de jongere, ook als het minder gaat (GHO.78). Zij noemt als specifieke voorbeelden dat zij ouders een terugkoppeling geeft wanneer zij niet aanwezig kunnen zijn bij een gesprek (GHO.74, GHO.77) over het rapport en de cijfers van de jongere als het kan (GHO.87), als het minder goed gaat met de jongere op school (GHO.79), over het gedrag van de jongere op school (GHO.88) en daarbij geeft ze aan dat brieven van school ook worden doorgestuurd naar ouders.

Volgens de gezinshuisouder moeten gezinshuisouders afstemmen per ouder wat kan in de samenwerking rondom school. Ze geeft aan dat er per ouder gekeken moet worden wat ouders willen in de samenwerking rondom school (GHO.50) maar ook wat ouders kunnen in de samenwerking rondom school (GHO.51). Zo spreekt zij uit dat sommige ouders wel en anderen niet meegenomen kunnen worden naar gesprekken op school (GHO.3, GHO.4, GHO.10), dat per ouder moet worden afgestemd of ze mee kunnen denken of beslissen over zaken die de schoolgang van het kind aangaan (GHO.46), bijvoorbeeld over de vervolgopleiding van de jongere (GHO.44) en dat er per ouder moet worden afgestemd óf informatie gedeeld kan worden en welke informatie gedeeld kan worden met ouders (GHO.81, GHO.82). Daarbij geeft ze aan dat er ouders zijn die gewoonweg niet mee kunnen denken over bijvoorbeeld de vervolgopleiding van de jongere (GHO.42) en niet mee kunnen naar schoolgesprekken (GHO.10).

De expert onderschrijft dat er grote verschillen zitten tussen ouders (EXP.27) en dat sommige wel en anderen niet betrokken kunnen of willen worden (EXP.28). Zij stelt dat gezinshuisouders per ouder moet kijken waar de ouder bij betrokken kan worden (EXP.92), of ze ouders mee kunnen nemen naar een gesprek op school (EXP.93), of ouders mee kunnen denken in schoolzaken van de jongere (EXP.78) en of ouders geïnformeerd kunnen worden over incidenten die zich voor hebben gedaan op school (EXP.80). Ook stelt zij dat sommige gezinshuisouders wel en andere niet met ouders bij een mentorgesprek of rapportgesprek komen (EXP.44)

De gezinshuisouder spreekt uit dat samenwerking rondom school soms niet mogelijk is (GHO.115). Ouders willen soms zelf niet (GHO.90) of hebben soms door hun eigen problemen geen ruimte om betrokken te worden bij de samenwerking rondom school (GHO.91, GHO.94). De expert spreekt uit dat zij in de praktijk ziet dat gezinshuisouders vaak het aanspreekpunt zijn voor de school, contact leggen met de school en gezinshuisouders vaak de ouders vervangen of vertolken (EXP.4, EXP.6, EXP.9). Ouders willen wel betrokken zijn bij de school van hun kind, maar kunnen het volgens haar niet altijd (EXP. 5). Zij ziet dat bij ouders hun 'pulletje' vaak nog erg vol zit door andere problemen, waardoor hun prioriteiten ook ergens anders liggen (EXP.16). Zo stelt zij dat ouders vaak 'werkelijk genoeg aan zichzelf hebben' (EXP.22). Zij ziet in de praktijk dan ook vaak dat ouders niet betrokken zijn of kunnen worden (EXP.6,

EXP.11, EXP.12, EXP.47). Samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders rondom school is volgens haar onmogelijk wanneer het niet veilig is voor het kind, de gezinshuisouder en de school (EXP.61).

De expert geeft aan dat gezinshuisouder er rekening mee moeten houden dat alles in het belang van het kind moet zijn (EXP.33) en dat de kinderen leidend zijn als het de samenwerking betreft (EXP.35). Dit betekent dat beslissingen altijd gemaakt moeten worden ten gunste van het kind (EXP.36). Dat kan betekenen dat gezinshuisouders ouders niet kunnen betrekken bij de samenwerking rondom school (GHO.38), of dat ouders niet bij gesprekken op school uitgenodigd kunnen worden (EXP.40). Het kan echter ook betekenen dat ouders juist wel worden uitgenodigd bij gesprekken op school omdat een kind dit fijn vindt (EXP.48). De gezinshuisouder vindt het belangrijk dat de jongere centraal staat in de samenwerking rondom school, zo stelt zij: 'zeker de jongere centraal, meestal hebben de jongere al hun hele leven niet centraal gestaan. Dus, wat wil jij. Dat is het allerbelangrijkste'. Dit kan betekenen dat ouders niet betrokken worden omdat de jongere bijvoorbeeld ervaart dat er geen belangstelling is vanuit de ouders (GHO.56) en dat gezinshuisouders met jongere afstemmen wat zij willen wat voor informatie besproken wordt met hun ouders (GHO.18). Ook geeft zij aan dat het juist kan betekenen dat ouders bij een schoolgesprek betrokken worden omdat de jongere dat wil. De gezinshuisouder spreekt uit dat die verbinding tussen ouder en kind erg belangrijk is (GHO.58).

De gezinshuisouder is zich ervan bewust niet de ouder te zijn van het kind, zo sprak zij uit: 'jij bent de ouder en niet ik, die plek zal ik nooit innemen' (GHO.22). Ook benoemt zij dat ouders de belangrijkste personen zijn voor het kind (GHO.96, GHO.97). Zo spreekt zij uit dat de zorg vanuit de gezinshuisouders op een gegeven moment stopt, maar dat ouders 'levenslang' verbonden met hen blijven (GHO.66, GHO.134, GHO.138). Zij spreekt meermaals uit het belangrijk te vinden om ouders de ouderrol te laten houden waar het kan (GHO.20, GHO.65, GHO.36) en dat gezinshuisouders veel kunnen doen om de ouder de ouder te laten zijn (GHO.37). Zij vindt het belangrijk om te blijven doorzetten en investeren in de samenwerking met ouders (GHO.96). De expert bevestigt dat ouders een unieke plek hebben en zij de ouders van het kind blijven (EXP.65). Daarom vindt de expert het belangrijk dat ouders zoveel mogelijk betrokken worden bij de samenwerking rondom school (EXP.66). De ouderrol moet volgens haar benadrukt worden waar het kan (EXP.70), maar ook dat je niet altijd van ouders op aan kunt (EXP.70A).

De expert spreekt uit dat er rekening moet worden gehouden met de loyaliteit van het kind (EXP.62) omdat een kind loyaal is aan zijn ouders (EXP.63). Volgens de gezinshuisouder kan loyaliteit een rol spelen binnen school wanneer de ouderpartijen verschillen over het vervolgonderwijs van het kind (GHO.106) en moet er voorzichtig worden omgegaan met loyaliteitsconflicten bij het kind (GHO.105). Zij vindt het belangrijk om in dat soort situaties het kind centraal te stellen en te vragen aan het kind wat hij wil (GHO.107).

De expert spreekt uit dat de puberteitsfase, waar jongeren in het voorgezet onderwijs in zitten, een rol kan spelen in de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders. Volgens haar moeten gezinshuisouders er alert op zijn dat jongeren de ouderpartijen tegen elkaar kunnen uitspelen (EXP.49) en moeten de ouderpartijen zoveel mogelijk met elkaar op één lijn zitten (EXP.51). Er moet volgens haar ook rekening worden gehouden met de leeftijd van de jongere (EXP.82). Dit betekent dat de gezinshuisouders in samenwerking met de ouders niet over maar zoveel mogelijk met de jongere moeten spreken en beslissingen moeten nemen (EXP.83). De gezinshuisouder spreekt uit dat de puberteit van de jongere meespeelt in de samenwerking rondom school omdat hij beter kan opkomen voor zichzelf en kan aangeven wat hij wil (GHO.110). Zij vindt het daarom belangrijk dat gezinshuisouders jongeren in de puberteit meer zelfstandigheid en ruimte geven en zelfstandigheid stimuleren (GHO.111, GHO.113).

Beantwoording deelvraag 4

Naar aanleiding van bovenstaande resultaten, zal afsluitend antwoord worden gegeven op de deelvraag van dit hoofdstuk: 'wat zeggen betrokkenen (experts, gezinshuisouders, ouders en jongeren) over de rol van gezinshuisouders in samenwerking met ouders rondom de schoolloopbaan van de jongeren?'

Ouders zullen altijd de ouders van de jongere blijven. Daarom dienen gezinshuisouders de ouders ruimte te geven om zoveel als mogelijk de ouderrol te (blijven) vervullen ten aanzien van de schoolloopbaan van de jongere. Zo kunnen ouders, waar mogelijk, betrokken worden bij gesprekken op school, zoals bijvoorbeeld mentorgesprekken of bij aangelegenheden op school zoals open dagen, ouder- en informatieavonden. Daarnaast zouden ouders uitgenodigd kunnen worden bij belangrijke gebeurtenissen zoals de diplomering. Ook wordt genoemd dat gezinshuisouders de ouders een rol kunnen laten vervullen door hen bijvoorbeeld te stimuleren om de jongere te ondersteunen bij het maken van huiswerk. Gezinshuisouders zouden met ouders kunnen overleggen en mee laten denken bij zaken als de keuze voor vakkenpakket, vervolgopleiding en vervolgschool. Daarnaast zouden gezinshuisouders ouders kunnen informeren over de schoolse ontwikkeling van het kind, zoals schoolresultaten, eventuele incidenten en het gedragsmatig functioneren van de jongere op school. Voor beide partijen is het belangrijk om hier duidelijke en haalbare afspraken over te maken.

In dit alles is het van belang steeds per ouder de afweging te maken wat mogelijk is in de samenwerking rondom school. In de praktijk blijkt ook dat gezinshuisouders de ouders in verschillende mate betrekken in deze samenwerking. Niet elke ouder wil (bij alle zaken) betrokken worden. Daarnaast is het door velerlei beperkingen van de ouders niet altijd mogelijk om hen te betrekken of wil de jongere dit zelf niet. Soms is samenwerking rondom school eenvoudigweg niet realistisch. Het belang en de veiligheid van de jongere dient centraal te staan en moet leidend zijn in deze afweging. Gezinshuisouders dienen er rekening mee te houden dat jongeren in het voortgezet onderwijs, zich in de puberteitsfase bevinden. Hun zelfstandigheid dient te worden gestimuleerd en gezinshuisouders moeten in samenwerking met ouders rondom school niet over, maar zoveel mogelijk met de jongere spreken en beslissingen nemen.

Hoofdstuk 6 | Conclusie en aanbeveling

Tijdens het onderzoek is literatuur- en praktijkonderzoek verricht om antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag: 'Wat kunnen gezinshuisouders volgens literatuur en betrokkenen (experts, gezinshuisouders, ouders en jongeren) doen om de samenwerking met ouders aangaande de schoolloopbaan van jongeren tussen de 12 en 18 jaar, op een constructieve manier vorm te geven?'. In deze conclusie worden allereerst de deelvragen beantwoord, waarna de resultaten van de analyses verwerkt zijn in een antwoord op de hoofdvraag.

6.1 Conclusie

Deelvraag 1 'Wat zegt de literatuur over de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders, en wat betekent dit voor het handelen van de gezinshuisouders?'

Bij ouders en gezinshuis kinderen is er sprake van meervoudige en complexe problematiek en ouders weten, mede door hun eigen problematiek, vaak niet of onvoldoende in te spelen op de behoeften van de kinderen. Een uithuisplaatsing heeft een behoorlijke impact op het (gevoels-)leven van ouders en jongeren. Loyaliteit is een belangrijk thema in het leven van kinderen en daarnaast bevinden jongeren zich in de adolescentiefase. Als professionele opvoeders dienen gezinshuisouders hier oog voor te hebben en in te spelen op de behoeften en wensen van zowel de gezinshuis kinderen als hun ouders.

Een moeizame samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders kan het risico op een breakdown vergroten. Een constructieve samenwerking heeft daarentegen een positieve invloed op de stabiliteit en continuïteit van de gezinshuisplaatsing en op het welzijn en de ontwikkeling van het kind. Problemen in de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders, zoals een machtsstrijd, wantrouwen, ouders die op afstand staan of worden gehouden door de gezinshuisouders, zijn belemmerend voor de samenwerking. Gezinshuisouders zouden een positieve invloed op de samenwerkingsrelatie kunnen uitoefenen door ouders te respecteren en te erkennen als de 'unieke' ouders van het kind, ouders zoveel mogelijk te betrekken en een rol te geven bij de opvoeding van hun kind, informatieverstrekking aan de ouders over (de ontwikkeling van) hun kind na te streven, open en eerlijk te communiceren met ouders, duidelijke afspraken te maken, ruimte te geven aan de loyaliteit van het kind en ouders een welkom gevoel te geven.

Deelvraag 2 'Wat zegt de literatuur over ouderbetrokkenheid in het voortgezet onderwijs?'

'Ouderbetrokkenheid' is de betrokkenheid van ouders bij de opvoeding en het onderwijs van hun eigen kind, thuis en op school. Tenzij er sprake is van overmatige bemoeienis, heeft ouderbetrokkenheid een positief effect op de schoolse ontwikkeling, het sociaal functioneren, de aanwezigheid en de leer- en schoolresultaten van kinderen. Ouderbetrokkenheid vanuit de thuissituatie blijkt het meest effectief te zijn. Het gaat hierbij om het positief betrokken zijn bij en interesse hebben in de schoolloopbaan van de kinderen (bijvoorbeeld ondersteunen bij plannen en maken van huiswerk). Ook blijkt de samenwerking en contact tussen de ouders en school een effectieve vorm van ouderbetrokkenheid (bijvoorbeeld contact met de docent over de ontwikkeling en onderwijsresultaten van het kind). Risicogroepen zoals laagopgeleiden, laaggeletterden, overbelaste ouders en mensen met een lage economische status, blijken meer moeite te hebben om (effectief) betrokken te zijn bij de schoolloopbaan van hun kind. Om die reden zullen zij meer ondersteund moeten worden in hoe zij hun kind kunnen bijstaan bij hun schoolloopbaan.

Deelvraag 3 ‘Wat zijn volgens de betrokkenen (experts, gezinshuisouders, ouders en jongeren) belangrijke elementen waar gezinshuisouders rekening mee dienen te houden in de samenwerking met ouders?’

Het is belangrijk dat gezinshuisouders werken aan een goed contact met ouders en dat er vertrouwensband tussen de ouderpartijen ontstaat. Strijd tussen de ouderpartijen moet daarentegen worden voorkomen. Ook komt duidelijk uit de interviews naar voren dat gezinshuisouders de loyaliteit van het kind dienen te ondersteunen door hen de ruimte te geven om loyaal te zijn aan hun ouders. In de algehele bejegening van de ouders is een houding van respect, betrouwbaarheid, openheid en eerlijkheid van belang. Voor een goede samenwerking zijn ook duidelijke afspraken met de ouders en een heldere taakverdeling van belang.

Het feit dat kinderen (tijdelijk) niet meer thuis kunnen wonen, leidt tot verdriet bij de ouders. Het is belangrijk dat gezinshuisouders erkenning geven voor dit verdriet. Gezinshuisouders kunnen en mogen de positie van de ouder niet innemen, want de ouders blijven de ouders van de kinderen. Daarom dienen zij ouders zoveel mogelijk in de ouderrol te zetten, in de samenwerking voor hen open te staan en hen het gevoel geven welkom te zijn. Er moet in de samenwerking worden uitgegaan van de mogelijkheden van de ouders en hen, daar waar mogelijk, informeren, laten meedenken en participeren. Tegelijkertijd moet ook rekening worden gehouden met de beperkingen en onmogelijkheden van ouders en mogen de veiligheid en belangen van het kind niet in het gedrang komen. Het kind moet volgens betrokkenen centraal staan. Gezinshuisouders moeten per ouder afstemmen wat er in de samenwerking met ouders kan en wat kinderen en ouders willen. Soms betekent dit dat zij moeten vaststellen dat een samenwerking met de ouders niet mogelijk is.

Deelvraag 4 ‘Wat zeggen betrokkenen (experts, gezinshuisouders, ouders en jongeren) over de rol van gezinshuisouders in samenwerking met ouders rondom de schoolloopbaan van de jongeren?’

Gezinshuisouders dienen de ouders ruimte te geven om zoveel als mogelijk de ouderrol te (blijven) vervullen ten aanzien van de schoolloopbaan van de jongere. Zo kunnen ouders, waar mogelijk, betrokken worden bij gesprekken, belangrijke gebeurtenissen of aangelegenheden op school. Gezinshuisouders zouden ouders kunnen informeren over de schoolse ontwikkeling van het kind. Daarnaast zouden zij met ouders kunnen overleggen en hen mee laten denken in belangrijke keuzes. Ook zouden gezinshuisouders de ouders een rol kunnen laten vervullen door hen te stimuleren om de jongere te ondersteunen bij het maken van huiswerk. In dit alles is het van belang steeds per ouder de afweging te maken of en hoe samenwerking rondom school mogelijk gemaakt kan worden. Niet elke ouder wil (bij alle zaken) betrokken worden. Daarnaast is het door velerlei beperkingen van de ouders niet altijd mogelijk om hen te betrekken of wil de jongere dit niet. Bovenal dient het belang en de veiligheid van de jongere te allen tijde centraal te staan en dit moet leidend zijn in deze afweging. Omdat jongeren in het voortgezet onderwijs zich in de puberteitsfase bevinden, dient hun zelfstandigheid te worden gestimuleerd. Gezinshuisouders moeten in samenwerking met ouders niet over, maar zoveel mogelijk met de jongere spreken en beslissingen nemen.

6.1.1 Eindconclusie

Hoofdvraag ‘Wat kunnen gezinshuisouders volgens literatuur en betrokkenen (experts, gezinshuisouders, ouders en jongeren) doen om de samenwerking met ouders aangaande de schoolloopbaan van jongeren tussen de 12 en 18 jaar, op een constructieve manier vorm te geven?’

Een constructieve samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders wordt gekenmerkt door vertrouwen en een algehele bejegening vanuit de gezinshuisouder van respect, openheid, eerlijkheid, betrouwbaarheid en erkenning. Ouderbetrokkenheid rondom school heeft een positief effect op de schoolse ontwikkeling van jongeren. In het geval van gezinshuisjongeren kan het goed zijn als gezinshuisouders een samenwerking aangaan met de ouders door ouders hierin een rol te laten

vervullen en daarbinnen te zoeken naar mogelijkheden. Ten aanzien van school kan de samenwerking worden gezocht door de ouders te betrekken bij schoolgesprekken, belangrijke gebeurtenissen of aangelegenheden. Ook kunnen gezinshuisouders ervoor kiezen de ouders te informeren over de schoolse ontwikkeling of hen laten meedenken in belangrijke keuzes. Gezinshuisouders hebben te maken met verschillende systemen, dat wil zeggen met ouders en jongeren met ieder hun eigen wensen, behoeften, problematiek en beperkingen. Als gevolg hiervan kan en/of wil niet elke ouder in dezelfde mate betrokken worden in de samenwerking. Om de samenwerking aangaande de schoolloopbaan van de jongere op een constructieve manier vorm te geven moeten gezinshuisouders per ouder de afweging maken wat mogelijk is. Het belang en de veiligheid van de jongere dient te allen tijde centraal te staan in de samenwerking en moet leidend zijn in deze afweging. Ook is het voor een constructieve samenwerking belangrijk dat gezinshuisouders duidelijke afspraken met ouders maken hoe beiden ouderpartijen de samenwerking rondom school vorm wenselijk te geven.

6.2 Aanbevelingen

Naar aanleiding van de conclusies van het onderzoek naar de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders omtrent de schoolloopbaan van de jongeren, worden in dit hoofdstuk de daaruit volgende aanbevelingen voor gezinshuisouders en vervolgonderzoek beschreven.

6.2.1 Aanbevelingen voor gezinshuisouders

Ouders waar mogelijk in ouderrol zetten

Met de uithuisplaatsing nemen gezinshuisouders de opvoederrol op zich in de zorg voor het gezinshuiskind. Zowel in het literatuur- als praktijkonderzoek kwam naar voren dat ouders altijd de ouders van het kind zullen blijven. Deze unieke positie van de ouder moet worden erkend en voor de samenwerking kan het helpend zijn als ouders zoveel mogelijk de ouderrol kunnen vervullen.

Hieruit volgt de aanbeveling:

Erken de unieke positie van de ouder en streef ernaar om ouders, waar mogelijk, in de ouderrol te zetten door hen te betrekken bij de opvoeding van en zorg voor de jongere.

Mogelijkheden voor samenwerking rondom school

In praktijk- en literatuuronderzoek kwam naar voren dat ouders zoveel mogelijk betrokken moeten worden bij het leven van en zorg voor het kind. Ook kwam expliciet in het praktijkonderzoek naar voren dat er moet worden gezocht en gekeken naar mogelijkheden van ouders in de samenwerking rondom school. Tegelijkertijd kwam ook in het onderzoek naar voren dat de veiligheid en belang van het kind voorop staat en mede om die reden moet weloverwogen de keuze gemaakt worden waarin ouders al dan niet betrokken kunnen worden.

Hieruit volgt de aanbeveling:

Laat ouders zoveel mogelijk participeren in de samenwerking rondom school en houd hierbij rekening met de wensen, behoeften en belangen van de jongeren. Kunnen ouders mee naar gesprekken of afspraken op school? Neem hen mee! Kunnen ouders meedenken in zaken die school aangaan? Ga hierover dan in overleg met de ouders! Zijn ouders begaan met hun kind? Houd ouders op de hoogte hoe het met hun (schoolse) ontwikkeling gaat! Maak duidelijke afspraken met ouders bij welke afspraken of gesprekken ouders bijvoorbeeld aanwezig willen zijn, in welke zaken ouders mee willen denken en wanneer en hoe ouders geïnformeerd willen worden.

6.2.2 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Er is nog niet eerder onderzoek gedaan naar de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders. Wel is er eerder onderzoek gedaan naar de samenwerking tussen pleegouders en ouders, maar dit betreft een

andere setting. Ook is er niet eerder onderzoek verricht naar de samenwerking tussen gezinshuisouders of pleegouders en ouders rondom de schoolloopbaan van jongeren. Dit maakt dit onderzoek uniek.

Er zullen hieronder suggesties worden aangedragen voor eventueel vervolgonderzoek.

Uit de literatuur komt naar voren dat ouderbetrokkenheid binnen de thuissituatie het meest effectief blijkt te zijn. Dit onderwerp is minimaal aan bod gekomen omreden dat onderzoekers maar twee verdiepende interviews, die specifiek ingingen op de samenwerking rondom school, af hebben kunnen nemen en dit onderwerp in de interviews summier aan de orde is gekomen. Het is echter wel van belang om hier vervolgonderzoek naar te doen omreden dat deze vorm van ouderbetrokkenheid als meest effectief naar voren is gekomen.

Ook blijkt uit literatuuronderzoek dat risicogroepen zoals laagopgeleiden, laaggeletterden, overbelaste ouders en mensen met een lage economische status, meer moeite hebben om (effectief) betrokken te zijn bij de schoolloopbaan van hun kind. Er kwam uit literatuuronderzoek naar voren dat deze risicogroepen om die reden meer ondersteund moeten worden in hoe zij hun kind kunnen bijstaan bij hun schoolloopbaan. Om deze reden is het volgens onderzoekers raadzaam om vervolgonderzoek te doen naar de manier waarop ouders hun kind kunnen ondersteunen en welke rol de gezinshuisouder hierbinnen kan vervullen.

Hoofdstuk 7 | Discussie en evaluatie

Dit hoofdstuk bevat de discussie en daarnaast blikken we terug op de evaluatie van de onderzoeksdoelstellingen, op beslissingen die van invloed zijn geweest op de kwaliteit van het eindproduct en op de uitvoering van het onderzoek met daarin de rol van de onderzoekers.

7.1 | Discussie

Sterktes van het onderzoek

Een sterkte van het onderzoek is de actualiteit van het thema gezinshuizen. Er is namelijk een stijging van het aantal (plaatsingen van kinderen in) gezinshuizen in Nederland. Gezinshuiszorg is dus een opkomende vorm van hulpverlening en actueel. Er is echter nog weinig onderzoek gedaan binnen de gezinshuiszorg. Dit onderzoek heeft een beeld kunnen schetsen wat constructieve elementen binnen de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders (rondom de schoolloopbaan van de jongere) zijn en wat de rol van de gezinshuisouders hierbinnen is. Hiermee hebben onderzoekers een bijdrage kunnen leveren aan meer kennis over de gezinshuiszorg en handreikingen kunnen bieden aan gezinshuisouders.

Een andere sterkte van het onderzoek is dat er gebruik is gemaakt van verschillende data- en informatiebronnen, waarmee de validiteit van het onderzoek is verhoogd. Voor wat betreft de databronnen, is literatuuronderzoek verricht en zijn er interviews afgenomen. De uitkomsten van literatuuronderzoek en de uitkomsten van interviews zijn met elkaar vergeleken. Daarbij is er gebruikgemaakt van verschillende informatiebronnen. Doordat onderzoekers gebruik hebben kunnen maken van de datagegevens die voortkomen uit de (focusgroep)interviews die het Lectoraat Jeugd en Gezin heeft verricht, hebben onderzoekers de opvattingen van 11 experts, 26 gezinshuisouders, 20 ouders en 20 jongeren mee kunnen nemen in het onderzoek. Daarbij hebben onderzoekers zelf twee diepte-interviews gehouden met een expert en gezinshuisouder. Doordat de zienswijzen van alle betrokkenen zijn belicht, is de validiteit van het onderzoek verhoogd.

Tevens is de betrouwbaarheid verhoogd omreden dat de interviews door verschillende onderzoekers zijn afgenomen. Dit vergroot de betrouwbaarheid doordat er geen tunnelvisie binnen het onderzoek kan ontstaan. Er zit ook een keerzijde aan het gegeven dat de interviews door verschillende onderzoekers zijn afgenomen, welke op de volgende pagina staat beschreven.

Beperkingen binnen het onderzoek

Literatuuronderzoek

Een kanttekening bij het literatuuronderzoek is dat de literatuur ten aanzien van de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders beperkt was, aangezien er nog weinig onderzoek naar gedaan is. Gezien de beperkte literatuur die beschikbaar is over gezinshuizen en de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders, zijn er ook onderzoeken binnen de pleegzorg geraadpleegd. Dit heeft echter wel zijn weerslag op de validiteit van het onderzoek. De onderzoeksbevindingen die vanuit het literatuuronderzoek uit de pleegzorg voortvloeien, dekken niet de gehele lading van datgene wat zich in de praktijk binnen gezinshuizen afspeelt. Hoewel gezinshuizen veel overeenkomsten hebben met pleeggezinnen, zijn er ook verschillen. Onderzoekers hebben dit geprobeerd te ondervangen door uitkomsten van het literatuuronderzoek, te vergelijken met de uitkomsten van de (focusgroep)interviews van het Lectoraat Jeugd en Gezin en deze aspecten uit te vragen in de afgenomen diepte-interviews met een gezinshuisouder en een expert.

Naast het bovenstaande moeten onderzoekers nog een beperking benoemen die de geldigheid van het literatuuronderzoek beperken. Er bleek geen literatuur beschikbaar te zijn als het gaat om de

ouderbetrokkenheid van gezinshuisouders of pleegouders bij het onderwijs van jongeren. Om die reden hebben onderzoekers algemene literatuur omtrent ouderbetrokkenheid geraadpleegd.

Interviews:

De interviews die door onderzoekers van het Lectoraat Jeugd en Gezin zijn afgenomen, zijn ingegaan op de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders, maar zijn niet in het bijzonder en minimaal ingegaan op de samenwerking rondom de schoolloopbaan van de jongere.

De (focusgroep)interviews van het Lectoraat Jeugd en Gezin zijn door verschillende onderzoekers afgenomen, waardoor er op verschillende manieren is doorgevraagd en informatie is verzameld. Daarbij hebben onderzoekers zelf geen invloed gehad op het verzamelde datamateriaal uit die interviews en geen vragen kunnen stellen over en niet door kunnen vragen op bepaalde onderwerpen. Dit kan betekenen dat sommige onderwerpen niet of nauwelijks aan de orde zijn gekomen of respondenten aspecten niet benoemen, die zij mogelijk wel belangrijk vinden in de samenwerkingsrelatie tussen gezinshuisouders en ouders.

Ook zijn onderzoekers met een bredere blik de datagegevens van het Lectoraat Jeugd en Gezin ingedoken. Zo is er gekeken wat er specifiek is gezegd over (de rol van de gezinshuisouder in) de samenwerking rondom de schoolloopbaan van de jongeren, maar ook welke aspecten belangrijk zijn voor de samenwerking in het algemeen en die mogelijk ook toegepast kunnen worden bij de vormgeving van de samenwerking omtrent de schoolloopbaan. In de diepte-interviews met één expert en één gezinshuisouder is uitgevraagd of deze aspecten ook een rol spelen in de samenwerking rondom de school en hoe deze aspecten een rol spelen in de samenwerking rondom school. Gezien het beperkte tijdsbestek die staat voor de afstudeerperiode, was er geen ruimte om meer deskundigen te spreken. Dit betekent dat er te weinig deskundigen zijn gesproken om de onderzoeksgegevens te kunnen generaliseren. Het is een verkennend onderzoek, waarmee onderzoekers wel een beeld hebben kunnen schetsen hoe de samenwerking rondom school wordt vormgegeven en vormgegeven kan worden.

7.2 | Evaluatie

7.2.1 | Productevaluatie

Evaluatie op de onderzoeksdoelstellingen

In dit kwalitatief beschrijvend onderzoek is een beeld geschetst van hoe gezinshuisouders – volgens literatuur én naar de mening van experts, gezinshuisouders, ouders en jongeren – dienen te handelen om tot een constructieve samenwerkingsrelatie met ouders te komen ten aanzien van de schoolloopbaan van de jongeren. Er zijn doelstellingen opgesteld om uiteindelijk tot gedegen aanbevelingen voor gezinshuisouders te komen.

De volgende doelstellingen zijn, voorafgaand aan het onderzoek, geformuleerd en er zal kort worden beschreven in hoeverre deze doelstellingen bereikt zijn:

- *We weten wat de literatuur zegt over (de belangrijkheid van) de samenwerkingsrelatie tussen ouders en gezinshuisouders, factoren waar rekening mee gehouden dient te worden betreft de vormgeving van de samenwerkingsrelatie, en welke constructieve en belemmerende factoren voor de vormgeving van de samenwerkingsrelatie worden aangeduid in de literatuur.*

Er kan worden gesteld dat deze doelstelling behaald is. Er is theoretisch en met verschillende bronnen onderbouwd wat het belang is van de samenwerking, met welke typerende kenmerken van betrokkenen in de samenwerkingsrelatie (gezinshuisouders, ouders en jongeren) gezinshuisouders rekening dienen te houden en constructieve en belemmerende factoren voor de vormgeving van de samenwerking zijn uiteengezet.

- *We hebben met behulp van literatuuronderzoek inzicht verkregen in hoe ouders (emotioneel) betrokken kunnen worden bij de schoolloopbaanontwikkeling van hun kind.*

Ook deze doelstelling is behaald. Er is met behulp van literatuuronderzoek inzicht verkregen in hoe ouders betrokken kunnen worden de schoolloopbaanontwikkeling van hun kind. Om dit te kunnen beschrijven is er theoretisch onderbouwd wat ouderbetrokkenheid inhoudt, wat het belang is van ouderbetrokkenheid, wanneer ouderbetrokkenheid effectief is en er zijn risicogroepen beschreven die moeite hebben om (effectief) betrokken te zijn bij de schoolloopbaan van het kind.

- *We zullen door middel van het analyseren van de (focusgroep)interviews die het Lectoraat Jeugd en Gezin heeft verricht, in kaart brengen hoe gezinshuisouders volgens de opvattingen van de betrokkenen (experts, gezinshuisouders, ouders en jongeren) de samenwerking met ouders kunnen vormgeven en waar zij rekening mee dienen te houden in de samenwerking.*

Deze doelstelling is behaald. Onderzoekers hebben, op basis van de (focusgroep)interviews van het Lectoraat Jeugd en Gezin, in kaart kunnen brengen hoe gezinshuisouders volgens de opvattingen van betrokkenen dienen te handelen in de samenwerking met ouders en waar zij rekening mee dienen te houden in de samenwerking.

- *We zullen door middel van het analyseren van de (focusgroep)interviews die het Lectoraat Jeugd en Gezin heeft verricht en de door ons te verrichten interviews met een gezinshuisouder en een expert in kaart brengen wat betrokkenen (experts, gezinshuisouders, ouders en jongeren) zeggen over (de rol van de gezinshuisouder in) de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders rondom de schoolloopbaan.*

Tot slot is ook deze doelstelling behaald. Door het analyseren van de (focusgroep)interviews van het Lectoraat Jeugd en Gezin en door de verdiepende interviews met een gezinshuisouder en expert is in kaart gebracht wat betrokkenen zeggen over (de rol van de gezinshuisouder) in de samenwerking rondom school en er zijn belangrijke aspecten uiteengezet waar gezinshuisouders in de samenwerking met ouders rondom school rekening dienen te houden.

7.2.2 | Procesevaluatie

Terugblik op belangrijke beslissingen

De opzet van ons onderzoek was bij de start van het onderzoek om literatuuronderzoek te verrichten om antwoord te krijgen op de eerste twee deelvragen. Dit stond vastgelegd in het plan van aanpak en dit hebben wij ook zo uitgevoerd. Echter, in het oorspronkelijke plan van aanpak hadden wij ook beschreven om zelf interviews af te nemen met acht gezinshuisouders en één expert om uit te vragen hoe gezinshuisouders constructief kunnen samenwerken rondom de schoolloopbaan van de jongere. Dit hebben wij echter niet gedaan. Dit kwam door een miscommunicatie tussen de opdrachtgever en ons. In samenspraak met de opdrachtgever, hebben wij er om die reden voor gekozen om de (focusgroep)interviews die zij hadden gehouden te analyseren. Deze interviews zijn ingegaan op de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders, maar zijn niet in het bijzonder ingegaan op de samenwerking rondom school. De vraag van de opdrachtgever was of wij met een bredere blik de datagegevens wilde analyseren. De keuze om met de focusgroep(interviews) van het lectoraat verder te gaan maakt dat de resultaten die specifiek zijn ingegaan op school wat minimaler zijn en dat er resultaten beschreven zijn die algemener van aard zijn. Wij hebben aangeboden om zelf nog twee interviews af te nemen omwille van ons eigen leerproces. De opdrachtgever stemde hiermee in en vroeg ons twee verdiepende interviews af te nemen. Op deze manier hebben wij de algemene aspecten uit het literatuuronderzoek en de aspecten uit de (focusgroep)interviews uit kunnen vragen bij twee deskundigen. Door deze beslissing hebben we gerichter antwoord kunnen geven op naar de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders rondom school.

Tijdens het uitschrijven van de resultaten kwamen we erachter dat de resultaten niet meer pasten onder één van de deelvragen die wij in het oorspronkelijke plan van aanpak beschreven hadden. De deelvraag ging namelijk specifiek in op de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders rondom school. De

resultaten gingen echter zowel in op de samenwerking rondom school als ook op de samenwerking in het algemeen. Om die reden besloten wij om, in overleg met en goedkeuring van de opdrachtgever en de afstudeerbegeleider, de desbetreffende deelvraag op te splitsen in twee nieuwe deelvragen. Zodoende konden wij voldoen aan de wens van de opdrachtgever om de datagegevens met een bredere blik te analyseren en gaven de resultaten antwoord op de deelvragen.

Deze bovenstaande beslissingen vroegen van ons om bij te schakelen en een andere weg te bewandelen om antwoord te krijgen op de hoofd- en deelvragen. Dit was niet de gemakkelijke weg, want het was voor ons erg uitzoeken welke informatie wel relevant was voor de beantwoording van de hoofd- en deelvragen en welke informatie irrelevant was. Daarbij was het noodzakelijk om beiden naar dezelfde aspecten te kijken, toen we de interviews doorlazen en fragmenten selecteerden. Dit vroeg van ons om goed met elkaar in overleg te blijven om één lijn te volgen.

Terugblik op de uitvoering

Het onderzoek stond in het teken van de afronding van de opleiding ‘maatschappelijk werk en dienstverlening’ en was voor ons een nieuwe ervaring. Gedurende de voorgaande leerjaren hebben we verschillende ‘kleinere’ onderzoeken verricht, maar geen onderzoek in deze omvang. Met de kennis en ervaringen die we eerder hebben opgedaan, zijn we dit onderzoek ingestapt. Het verrichten van dit onderzoek was voor ons beiden een zoektocht. Om die reden was het fijn dat wij veel hebben samengewerkt en konden afstemmen met elkaar. Daarnaast waren de afstudeerbegeleidingsgesprekken prettig zodat we vragen konden stellen en verslaglegging tussentijds van feedback werd voorzien. Het was ook een zoektocht om te kunnen laveren tussen de verwachtingen vanuit de opdrachtgever en de verwachtingen vanuit de opleiding en daarbij ook onze eigen wensen. Als we terugkijken naar de afgelopen maanden, merken we dat we veel tijd gestoken hebben in de verschillende onderzoeksfases. Dit kwam mede doordat we beiden perfectionistisch zijn en wij geen informatie wilde missen.

Nu we dit onderzoek hebben verricht, weten we waar onze kwaliteiten en valkuilen liggen wat betreft de uitvoering van het onderzoek. Met de uitvoering van een groot kwalitatief onderzoek, hebben we ervaring en kennis opgedaan. Gaandeweg is het onderwerp voor ons gaan leven en we hebben ieder onze eigen leerwinst hieruit gehaald. Gerriëtte is zich door vanuit de bril van verschillende professionals (gezinshuisouders en experts), ouders en jongeren bewust geworden van de complexiteit van het gezinshuisouder-zijn. Daarin heeft Gerriëtte inzicht gekregen in de gezinshuissetting en wat het vraagt van gezinshuisouders om hier op een adequate manier mee om te gaan. Gerriëtte heeft geleerd van de kritische zelfreflectie die de professionals daarin hebben laten zien. Gerriëtte heeft hierdoor geleerd om kritisch te blijven op haar eigen handelen als toekomstige maatschappelijk werker. Gerriëtte geeft aan hierin geleerd te hebben van het effect van de kritische zelfreflectie, namelijk het evalueren en willen bevorderen van het handelen in het belang van de verschillende partijen. Als Gerriëtte dit breder trekt, is ze het belang gaan inzien van het betrekken (voor zover mogelijk) van alle partijen binnen een complexe situatie. Gerdien heeft inzicht gekregen in de setting van de gezinshuiszorg. Zo heeft zij geleerd dat veel van de kinderen, maar ook de ouders te maken hebben met complexe problematiek en dat dit om veel kennis en kunde van de gezinshuisouders vraagt om hier adequaat mee om te gaan. Ook ziet Gerdien in dat uithuisgeplaatste kinderen hun loyaliteit naar zowel ouders als de nieuwe opvoeders (bijv. gezinshuisouders of pleegouders) moeten vormgeven, hoe sterk de loyaliteit van het kind naar zijn ouder(s) kan zijn en dat het daarom belangrijk is om als maatschappelijk werker oog te hebben voor (existentiële) loyaliteit. Daarbij is Gerdien erbij stilgezet hoe essentieel aspecten als respect, erkenning, openheid en eerlijkheid in het contact met mensen zijn. Dit neemt zij als maatschappelijk werker mee in het contact tussen zichzelf en de cliënt. Daarbij is Gerdien naar aanleiding van het verrichten van dit onderzoek zich ervan bewust geworden dat het belangrijk is dat ouders van uithuisgeplaatste kinderen zoveel mogelijk betrokken worden bij het leven en de zorg voor het kind en dat er wordt gekeken naar

de mogelijkheden van de ouders. Gerdien is zich er echter ook bewust van geworden dat ouders hun beperkingen hebben en dat hiermee ook rekening moet worden gehouden. Hieruit neemt zij voor zichzelf als maatschappelijk werker mee om zowel te kijken naar de krachten als ook de beperkingen van de cliënt en dat dit om afstemming bij iedere cliënt vraagt. Voor een (uitgebreide) beschrijving van onze persoonlijke terugblik op de uitvoering van het onderzoek, willen wij verwijzen naar ons individueel procesverslag.

De samenwerking tussen ons is goed verlopen. Aan het begin van het onderzoek hebben wij samen afspraken gemaakt over de samenwerking en wij hebben ons hier gedurende het onderzoek allebei aan gehouden. Tijdens het schrijven van het plan van aanpak hebben wij veelal fysiek samengewerkt omdat wij op deze manier het makkelijkst konden overleggen en er veel belangrijke keuzes gemaakt diende te worden in die fase. Gedurende het verrichten van het literatuuronderzoek en het uitschrijven van de resultaten van de geanalyseerde (focusgroep)interviews en de diepte-interviews, hebben we vrijwel wekelijks met elkaar fysiek samengewerkt, maakte we duidelijke afspraken hoe we het wilden aanpakken en was er tussentijds veel overleg tussen ons. We hebben samen het interviewprotocol opgesteld voor de diepte-interviews en hebben deze interviews samen afgenomen. We keken kritisch naar elkaar geschreven stukken en voorzagen elkaars stukken van feedback. Op deze manier hebben we samen toegewerkt naar dit eindresultaat.

Bibliografie

- Aartsen, Y. (2016). *Samenwerking tussen ouders en pleegouders: dat gaat wel heel ver*. Arnhem: Lindenhout.
- Baat, M. de, & Berg-Le Clercq. (2013). *Wat werkt bij gezinshuizen*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Baat, M. de, Bergh, P. van den, & Lange, M. de (2015). *Richtlijn/onderbouwing pleegzorg*. NJi, NVMW, NIP, NVPO.
- Baat, M. de, & Lange, M. de (2013). *Modulebeschrijving pleegzorgbegeleiding*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Baat, M. de, Spoelstra, J., Meulen, G. ter, Stoltenborgh, M., Vinke, A. (2014). *Matching van langdurig uithuisgeplaatste jeugdigen aan een pleeggezin of gezinshuis. Hoe werkt het in de praktijk?* ADOC, Nederlands Jeugdinstituut en Gezinspiratieplein.
- Baarda, D.B., Goede, M.P.M. de & Teunissen, J. (2009). *Basisboek kwalitatief onderzoek*. Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Baarda, B., Hulst, M. van der & Goede, M. de. (2012). *Basisboek Interviewen*. Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Bakhuizen, N.C.A. (1998). Loyaliteit en balans van geven en ontvangen: een kind kan niet zonder. In Weterings, A.M. (red.). *Pleegzorg in Balans*. Antwerpen: Garant
- Bakker, J., Denessen, E., Denissen, M. & Oolbakkink-Marchand, H. (2013). *Leraren en ouderbetrokkenheid: een reviewstudie naar de effectiviteit van ouderbetrokkenheid en de rol die leraren daarbij kunnen vervullen*. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.
- Bartelink, C. (2013). *Uithuisplaatsing: wat werkt?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Bastiaensen, P. (2001). *Belaste pleegouders en verscheurde pleegkinderen: Onderzoek naar de wijze waarop pleegouders de opvoedingssituatie beleven en pleegkinderen de relatie met het pleeggezin en het gezin van oorsprong beleven* (Proefschrift). Nijmegen: Katholieke Universiteit Nijmegen.
- Bergh, P. van den, & Weterings, T. (2010). *Pleegzorg in perspectief. Ontwikkelingen in theorie en praktijk*. Assen: Van Gorcum.
- Bergh, P. van den, Weterings, T., & Schoenmakers, M. (2011). Gehechtheid en loyaliteit bij pleegkinderen: een analyse vanuit de theorie en de praktijk. Opgehaald van Kind in de pleegzorg, op 29 oktober 2017: <https://kind-in-de-pleegzorg.webnode.nl/downloads/BetekenisGehechtheidEnLoyaliteit.pdf>
- Beyers, W., Soenens, B. & Vanseenkiste, M. (2010). Ontwikkeling van autonomie. In Slot & Van Aken (red.). *Psychologie van de adolescentie*. Zutphen: ThiemeMeulenhoff.
- Bil, M. de & Bil, P. de. (2007). *Praktijkgerichte ontwikkelingspsychologie; van wieg tot hangplek*. Soest: Uitgeverij Nelissen.
- Bokdam, J., Tom, M., Berger, J., Smit, F. & Rens, C. van. (2014). *Monitor ouderbetrokkenheid po, vo en mbo*. Den Haag: Ministerie van onderwijs.
- Bonset, H., Bimmel, P. & Zanden, P. van der (2004). *Zelfstandig leren in het voorgezet onderwijs*. Enschede: Stichting leerplanontwikkeling.
- Bosma, H. (2010). Identiteitsontwikkeling. In Slot & Van Aken (red.). *Psychologie van de adolescentie*. Zutphen: ThiemeMeulenhoff.
- CPS. (z.d). CPS-visie op ouderbetrokkenheid. Opgehaald van CPS Onderwijsontwikkeling en advies, op 12 november 2017: http://www.cps.nl/l/library/download/urn:uuid:bcc61f7f-a697-4db8-8835-a8fe6414ccd5/cps-visie_op_ouderbetrokkenheid.pdf?format=save_to_disk&ext=.pdf.

- Daamen, W. (2014). *Ouders, pleegouders en professionals: posities en samenwerking*. Utrecht/Leiden: Nederlands Jeugdinstituut, Stichting Kinderpostzegels Nederland.
- Daamen, W. (2017). *Partnerschap met ouders: wat werkt?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Deen, C. & Laan, M. (2012). *Handreiking samenwerken met ouders in het voortgezet onderwijs*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- De Vos-van der Hoeven (2013). Naar het middelbaar onderwijs. Opgehaald van Opvoedadvies.nl op 12 november 2017: <http://www.opvoedadvies.nl/middelbaarschool.htm>
- Dekovic, M. & Buist, K. (2010). Psychosociale ontwikkeling: de rol van het gezin. In Slot & Van Aken (red.). *Psychologie van de adolescentie*. Zutphen: ThiemeMeulenhoff.
- Dom, L. (2006). *Ouders en Scholen*. Gent: Academia Press.
- Gardeniers, M. & Vries, A. de (2011). *Factsheet gezinshuizen. Gezinshuizen in Nederland; een verkenning*. De Glind: Rudolphstichting & Gezinshuis.com.
- Gardeniers, M., & Vries, A. de (2012). *Continuïteit in gezinshuizen*. De Glind: Rudolphstichting & Gezinshuis.com.
- Gezinshuis.com. (z.d.). Gezinshuizen: kleinschalig en uniek. Opgehaald van Gezinshuis.com op 18 september 2017: <http://www.gezinshuis.com/over-gezinshuizen>
- Gruijter, M. de & Gaag, R. van der. (2013). *Ouderbetrokkenheid in het voortgezet onderwijs in Almere*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Haans, G. (2017). Samen opvoeden in plaats van ouder op afstand. *Tijdschrift Jeugdbeleid*, 11, 165-174. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Haans, G., Dijkstra, H., Kleemans, M. & Robbroeckx, L. (2002). *Ik heb er vrede mee. Verslag van veertig diepteinterviews in het kader van het onderzoeksproject Roldifferentiatie bij langdurige pleeggezinplaatsingen*. 's-Hertogenbosch/Nijmegen: Stichting jeugdzorg. Radboud Universiteit, Orthopedagogiek. Gezin en gedrag.
- Haans, G., Robbroeckx, L., Hoogeduin, J. & Van Beem-Kloppers, A. (2010). *Methodiek ouderbegeleiding bij roldifferentiatie. Ouders helpen bij het invullen van de ouderrol na plaatsing van hun kind in een pleeggezin*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Hermans, J. (2008). *Verschoven gezag: methodisch werken in de voogdij*. Utrecht/woerden: COACT Consult/collegio.
- Hill, N. E., & Tyson, D. F. (2009). Parental involvement in middle school: A meta-analytic assessment of the strategies that promote achievement. *Developmental Psychology*, 45, 740 – 763.
- Hospes, H. (2015). *Professioneel ouderschap: interactionele vaardigheden in alledaagse leefsituaties in gezinshuizen. Samenvatting onderzoeksresultaten*. Ede: Lectoraat Jeugd en Gezin.
- Instituut Contextuele Benadering. (z.d.) Contextuele benadering. Opgehaald van Instituut Contextuele Benadering op 19 november 2017: <http://www.icbnederland.nl/nl-nl/ontwikkeling-en-onderzoek/contextuele-benadering>
- Klooster, E., & Burik, A. van. (2000). *Ouders van pleegkinderen gehoord. Onderzoek naar het perspectief van ouders op pleegzorg*. Amsterdam: Van Dijk, Van Soomeren en Partners.
- Krasner, B., & Boszormenyi-Nagy, I. (1994). *Tussen geven en nemen: over contextuele therapie*. Haarlem: De Toorts.
- Lange, M. de, Matthys, W., Foolen, N., Addink, A., Oudhof, M., & Vermeij, K. (2015). *Richtlijn ernstige gedragsproblemen (3rd ed.)*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut
- Leloux-Opmeer, H., Kuiper, C. & Scholte, E.M. (2015). *Typerende kenmerken van uithuisgeplaatste kinderen in pleegzorg, gezinshuizen en open residentie*. Rotterdam: Horizon jeugdzorg en onderwijs.

- Lusse (2013). *Een kwestie van vertrouwen. Een ontwerpgericht onderzoek naar het verbeteren van het contact met ouders in het 'grootstedelijke' vmbo als bijdrage aan preventie van schooluitval*. Rotterdam: Rotterdam University Press.
- Lusse, M. (2015). *Van je ouders moet je het hebben. Met ouders samenwerken aan het toekomstperspectief van de jeugd in Rotterdam Zuid*. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam Uitgeverij.
- Lusse, M., Kuijpers, M., & Strijk, M. (2016). *Handreiking ouderbetrokkenheid bij studiekeuze en loopbaanoriëntatie*. Den Haag: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
- Maureau, M. (2008). *De kwaliteit van samenwerking. Een onderzoek naar de samenwerking tussen ouders en pleegouders in de pleegzorg* (masterscriptie). Nijmegen: Radboud Universiteit, Orthopedagogiek. Gezin en gedrag.
- Menheere, A. & Hooge, E. (2010). *Ouderbetrokkenheid in het onderwijs. Een literatuurstudie naar de betekenis van Ouderbetrokkenheid voor de schoolse ontwikkeling van kinderen*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam. Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding. Kenniscentrumreeks No. 5.
- Meuwissen, I. (2011). *Een landelijke sectorverkenning. Kenmerken van en opvoeding binnen gezinshuizen*. Masterthesis Universiteit Utrecht. De Glind/Utrecht: Rudolphstichting/Universiteit Utrecht.
- Michielsen, M., Mulligen, W. van, & Hermkes, L. (2010). *Leren over leven in loyaliteit*. Den Haag: Acco.
- Ministerie voor Jeugd en Gezin (2009). *Stand van zaken gezinshuizen*. Den Haag: Ministerie voor Jeugd en Gezin.
- Nijssen, M., Damen, H., Goessens, J. & Pijnenburg, H. (2014). *Voorkomen van Breakdown in de Gelderse Pleegzorg*. Nijmegen: Entréa/Lindenhout/Pactum/Praktikon.
- NJI. (z.d.). residentieële jeugdhulp: ontwikkelingen. Opgehaald van Nederlands Jeugd Instituut op 18 september 2017: <https://www.nji.nl/Residentiele-jeugdzorg-Beleid-Wet--en-regelgeving>
- Noordegraaf, M. (2016). *'Jouw Gezin, Mijn Zorg?'*. Gehonoreerd projectvoorstel. Ede: Christelijke Hogeschool Ede
- Noordegraaf, M., Koot, D. van de, & Schep, E. (2015). *Professioneel ouderschap: interactionele vaardigheden in alledaagse leefsituaties in gezinshuizen. Rapportage video-observaties (deel 2/2)*. Ede: Lectoraat Jeugd en Gezin.
- Onderwaater, A. (2015). *De onverbreekelijke band*. Amsterdam: Pearson Assessment and Information B.V.
- Onderwijsraad (2010). *Ouders als partners. Versterking van relaties met en tussen ouders op school*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Pas, A. van der (2006). *Naar een psychologie van ouderschap: Handboek methodische ouderbegeleiding 2*. Amsterdam: SWP.
- Prins, D., Wienke, D., & Rooijen, K. van (2013). *Ouderbetrokkenheid in het onderwijs*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Robbroeckx, L., & Bastiaensen, P. (2001). *Feit en f(r)ictie in de pleegzorg*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Robberechts, M., Belenger, L. & Vanderfaellie, J. (2014). *Samenwerken in pleegzorg: de ontwikkeling van een ondersteunend programma*. Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
- Rijksoverheid. (z.d.). Jeugdhulp bij gemeenten. Opgehaald van Rijksoverheid op 23 september 2017: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/jeugdhulp/jeugdhulp-bij-gemeenten>
- Schep, E. & Koot, D. van de (2014). *Professioneel ouderschap: interactionele vaardigheden in alledaagse leefsituaties in gezinshuizen. Rapportage focusgroepen (deel 1/2)*. Ede: Lectoraat Jeugd en Gezin.

- Schlüter, D. (1990). *In het voetspoor van Ivan Nagy*. Amsterdam: Phaedon.
- Singer, E., Zeijlmans, K., Uzozie, A. & Buijsman, C. (2014). *Alleen met een groot verdriet: Ouders over onmacht, onbegrip en onvervuld verlangen na plaatsing van hun kind in een pleeggezin*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam en Stichting Alexander.
- Slot, W. & Aken, M. van (2010). *Psychologie van de adolescentie*. Zutphen: ThiemeMeulenhoff.
- Smit, F., Driessen, G., Sluiter, R. & Brus, M. (2007). *Ouders, scholen en diversiteit. Ouderbetrokkenheid en – participatie op scholen met veel en weinig achterstandsleerlingen*. Nijmegen: ITS, Radboud Universiteit Nijmegen.
- Spanjaard, H. & Slot, W. (2015). Ontwikkelingstaken. Opgehaald van Spanjaard Development & Training op 16 september 2017: <http://www.hanspanjaard.nl/wp-content/uploads/2015/12/ontwikkelingstaken-Spanjaard-Slot-2015.pdf>
- Stam, A. van & Dorland, M. van (2013). *Existentiële loyaliteit binnen gezinshuizen*. Afstudeerscriptie. Ede: Christelijke Hogeschool Ede.
- Steege, M. van der (2012). *Gezinshuizen in de jeugdzorg. De kennis verzameld en de stand van zaken*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Vanderfaillie, J., & Van Holen, F. (2010). Het verloop van pleeggezinplaatsingen. In P. van den Berg & T. Weterings (Eds.), *Pleegzorg in perspectief*. Ontwikkelingen in theorie en praktijk. Assen: Van Gorcum.
- Vanderfaillie, J., Van Holen, F., & Coussens, S. (2007). Waarom mislukken pleegzorgplaatsingen? Een onderzoek naar de factoren die het ongunstig voortijdig beëindigen van een pleegzorgplaatsing in Vlaanderen beïnvloeden. *Tijdschrift voor orthopedagogiek. Jaargang 46*. Amersfoort: Uitgeverij Agiel.
- Verhoeven, M., Poorthuis, A. & Volman, M. (2017) *Exploreren kun je leren: de rol van onderwijs in de identiteitsontwikkeling van leerlingen*. Amsterdam: Research Institute Child Development and Education, Universiteit van Amsterdam
- Vliet, E. van der (2013). *Redenen van uitplaatsing van kinderen uit gezinshuizen* (masterthesis). Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Weber-Boch, G. E. (2013). *Met twee families leven*. Baltmannsweiler: Schneider Verlag Hohergehren.
- Weterings, A.M. (1998A). *Pleegzorg in balans*. Antwerpen: Garant.
- Weterings, A.M. (1998B). Pedagogisch model voor pleegzorg. In Weterings, A.M. (red.). *Pleegzorg in balans*. Antwerpen: Garant.
- Wunderink, A. (2017). *Factsheet gezinshuizen*. De Glind: Gezinspiratieplein.
- Wij-Leren (n.d.). Ouderbetrokkenheid. Opgehaald van Kennisplatform voor onderwijs Wij-Leren, op 15 november: <https://wij-leren.nl/ouderbetrokkenheid.php>
- WRR. (2009). *Vertrouwen in de school: over de uitval van 'overbelaste' jongeren*. Amsterdam: University Press.

Bijlage A | Handelingsadviezen voor gezinshuisouders op basis van het literatuuronderzoek

Deze handelingsadviezen zijn op basis van grondig literatuuronderzoek, uit zowel pleegzorg als ook gezinshuiszorg, tot stand gekomen. In voorkomende gevallen zijn handelingsadviezen – welke zijn aangegeven met een symbool (*) – geformuleerd op basis van de vrije interpretaties van de auteurs gebaseerd op het literatuuronderzoek.

Gezinshuisouders dienen...

- inzicht te hebben in en begrip te hebben voor de problematiek van de ouders (Aartsen, 2016) en dienen te kijken naar de mogelijkheden van de ouders (Haans et al., 2010);
- de gegevenheid, dat ouderschap alléén is voorbehouden aan de ouders, te respecteren (Haans et al., 2010);
- zich in te kunnen leven in de positie waarin ouders verkeren door de uithuisplaatsing van hun kind en begrip op te brengen voor het verlies van het opvoederschap van de ouders (Aartsen, 2016);
- actief met ouders samen te werken en hen te betrekken bij de opvoeding, waar dit mogelijk is. Dit vraagt van gezinshuisouders dat zij ertoe in staat zijn dat zij de ouders laten delen in het opvoederschap en het vraagt van hen hun ouderrol daarop af te stemmen (Haans et al., 2010);
- samen te werken met de ouders om de existentiële loyaliteit naar de ouders en de verworven loyaliteit naar de gezinshuisouders de ruimte te geven, zodat het kind openlijk loyaal kan zijn naar alle ouderpartijen (Stam & Van Dorland, 2013). Gezinshuisouders kunnen de loyaliteit van het gezinshuiskind de ruimte geven door:
 - het gezinshuiskind ‘toestemming’ te geven loyaal te zijn met de ouders (Bakhuizen, 1994);
 - het gezinshuiskind te steunen in het vormgeven van zijn relatie met zijn ouders (Haans et al., 2010; Bakhuizen, 1990);
 - de ouders een belangrijke plek te geven, bij hen aan te sluiten en respect te hebben voor manier waarop de ouder de ouderrol wil invullen (Stam & Van Dorland, 2013);
 - door de ouders te accepteren en niet af te vallen in het bijzijn van het kind (Van den Bergh, Weterings & Schoenmakers, 2011);
 - te voorkomen dat het gezinshuiskind moet kiezen tussen de ouders of de gezinshuisouders (Van den Bergh, Weterings & Schoenmakers, 2011);
 - door geen negatieve houding te hebben tegenover en zich niet superieur te voelen aan de ouders (Haans et al., 2010; Bakhuizen, 1998).

Gezinshuisouders dienen in omgang met het gezinshuiskind...

- hem erkenning te geven voor de verlieservaringen die hij ervaart bij een uithuisplaatsing en voor het opgroeien met twee gezinnen (Aartsen, 2016);
- de problematiek hanteerbaar te houden en verergering of terugval van gedrag trachten te voorkomen (Van der Steege, 2012);
- een warme thuisbasis voor de jongere te zijn, waarbij ze emotionele steun bieden en raad geven waar nodig. Daarbij dienen zij duidelijke regels te stellen en normen te hanteren, waarbij ze daarnaast toezicht houden op de jongere zodat zij weten wat hij doet en wat er in hem omgaat (Beyers et al., 2010; Dekovic & Buist, 2010);
- Onafhankelijkheid, zoveel mogelijk, aan te moedigen, zodat hij uiteindelijk zelfstandig keuzes kan maken en beslissingen kan nemen (Beyers et al., 2010);

- Oog te hebben voor de opgave waar gezinshuiskinderen voor staan: het laveren tussen het emotioneel binden aan en contact onderhouden met zijn (gezinshuis)ouders enerzijds en het losmakingsproces van zijn (gezinshuis)ouders anderzijds (Noordegraaf et al., 2015);
- zich bewust te zijn van de twee triades waarmee gezinshuiskinderen te maken hebben: de triade met de eigen ouders, waarmee ze verbonden zijn door existentiële loyaliteit, en de triade met de gezinshuisouders, waarmee ze verbonden zijn door verworven loyaliteit (Haans et al., 2010).

Op basis van belemmerende factoren voor de samenwerking, zijn de volgende houdings- en handelingsaspecten voor gezinshuisouders geformuleerd die de samenwerkingsrelatie mogelijk positief zouden kunnen beïnvloeden.

Gezinshuisouders dienen...

- uit te gaan van een gelijkwaardige samenwerkingsrelatie. *
- betrouwbaar te zijn voor de ouders. *
- zich coöperatief en ontvankelijk op te stellen jegens de ouders. *
- de ouders van het kind, waar dit mogelijk is, te betrekken om te voorkomen dat ouders zich buitenspel gezet voelen. *

Op basis van constructieve factoren voor de samenwerking, zijn de volgende houdings- en handelingsaspecten voor gezinshuisouders geformuleerd die de samenwerkingsrelatie mogelijk positief zouden kunnen beïnvloeden.

Gezinshuisouders dienen...

- de ouders te respecteren en hen te erkennen als de 'unieke' ouders van het kind (De Baat & De Lange, 2013; Haans et al., 2010; Haans, 2017; Maureau, 2008; Robberechts et al., 2014; Aartsen, 2016);
- ouders zoveel mogelijk te betrekken bij (de opvoeding van) hun kind (Haans et al., 2002; De Baat & De Lange, 2013; Haans et al., 2010; Maureau, 2008; Klooster & Burik, 2000; Hermanns, 2008; Robberechts et al., 2014; Haans, 2017; Aartsen, 2016; Van der Steege, 2012);
- informatieverstrekking aan de ouders, over (de ontwikkeling van) hun kind, na te streven (Daamen, 2014; Maureau, 2008; Singer et al., 2014; Klooster & Burik, 2000; Hermanns, 2008; Robberechts et al., 2014; Haans, 2017; Van der Steege, 2012);
- open en eerlijk te communiceren met ouders (De Baat & De Lange, 2013; Robberechts et al., 2014);
- ruimte te geven aan de loyaliteit van het kind (Stam & Van Dorland, 2013);
- ontvankelijk te zijn voor ouders van het kind (Haans et al., 2010; Haans, 2017).